

90-3
L1004

APSŪDZĒTS

GUNTIS ZARIŅŠ

Apsūdžēts ir Gunta Zariņa jaunais romāns, kas trimdas rakstniecībā ienāk ar ļoti nopietnām mūsu dzīves aktuālām problēmām. Neviens latviešu autors līdz šim nav ar šādu domu svaiģumu un gandrīz pārdrošu tvērienu pieskāries neatrisināmiem trimdas dzīves jautājumiem. Šis vairs nav nometņu dzīves problēmas, kur centrā ir nometnes komandants ar mūžam izsalķušo pūli un visu pirkt spēģigo speķulantu saimi, bet šeit ir dzģvi cilvēķi, kas prasa vairāk, kā tikai pilnu vēģeru.

Ar objektģva vēģotģja aci Guntis Zariņš prot saskatģt jaunģs un vecģs paaudģes attiecģbas. Ar liela mģkslinieķa veikģlģbu autors zģmģ vecģs paaudģes tipģskos vaģbstus. Šģ paaudģe neredz un nesaprot dabas likumu, ka neķas nestģv uz vietas, un tģpģc ģģimenģ starp vecģķģm un bģrģģģm var rastģes cilvēķa prģta uzģeltas nepģrkģpģamas sienas.

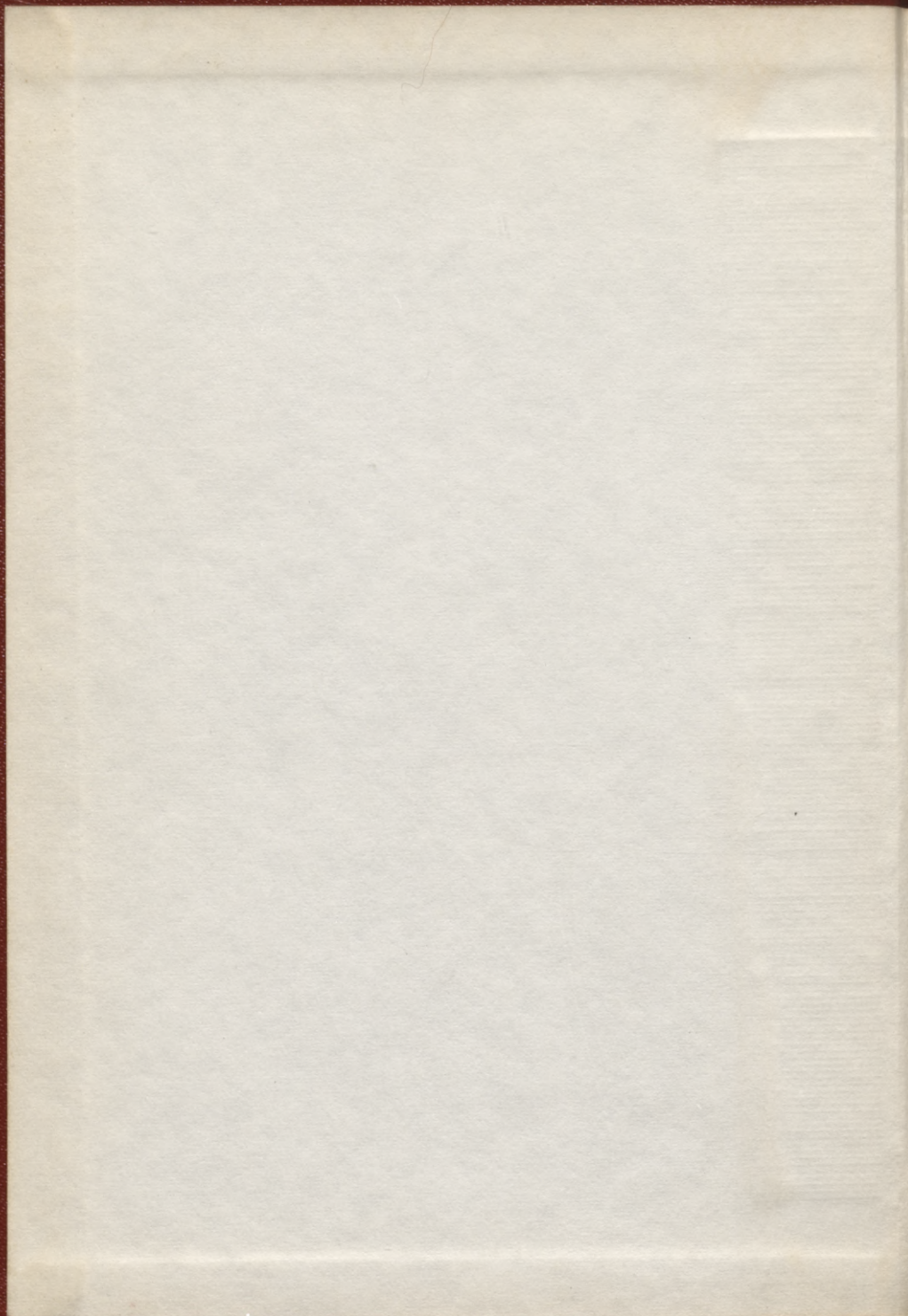
Tģva un dģla ģarģģo konflikģtu autors meģstarģģģ veģdo un sakģpģna lģdz tragģskam noslģģģģmam. Kģ darba fo-

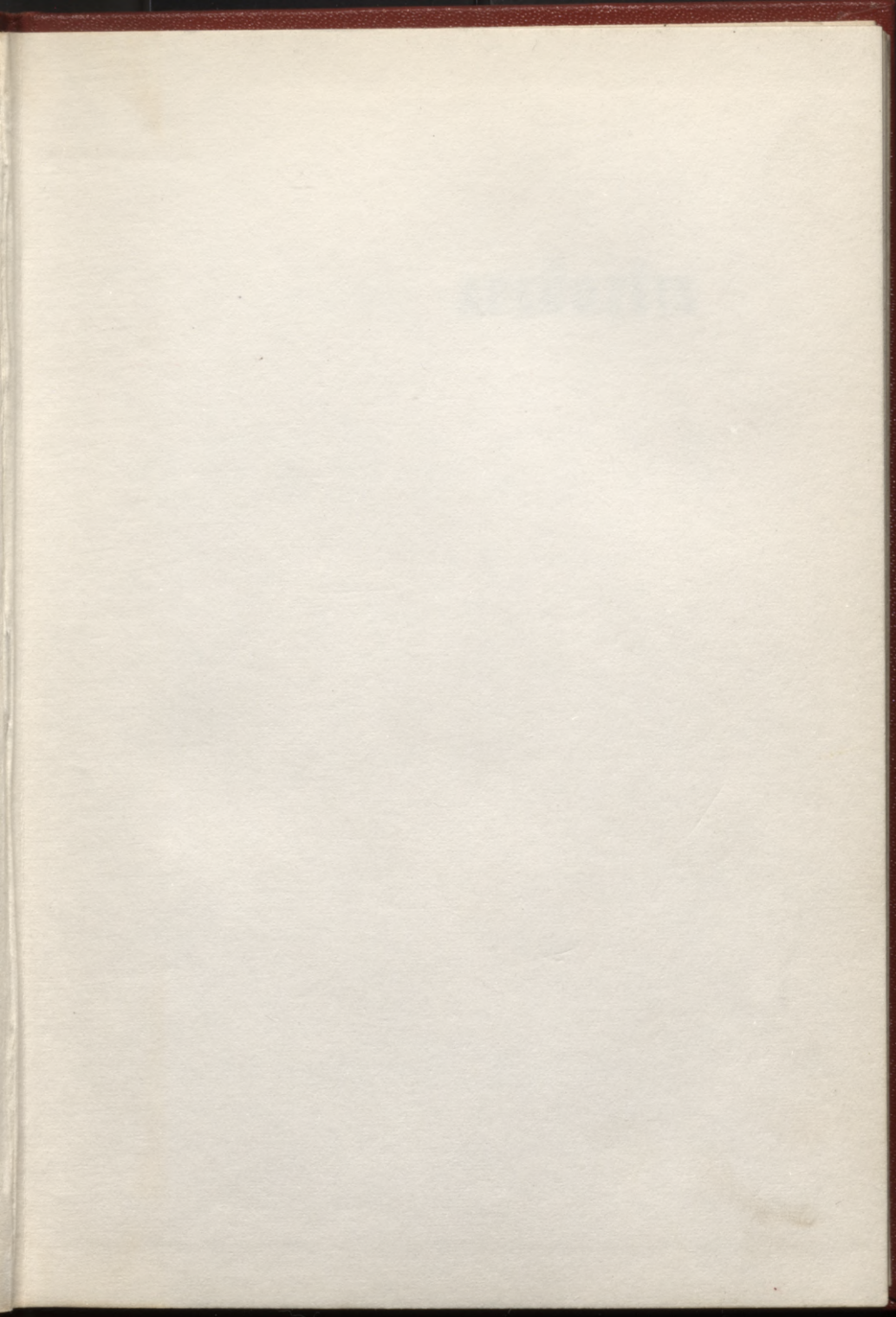
(Turpinģģģģms uz pģdģģģ vģķa)

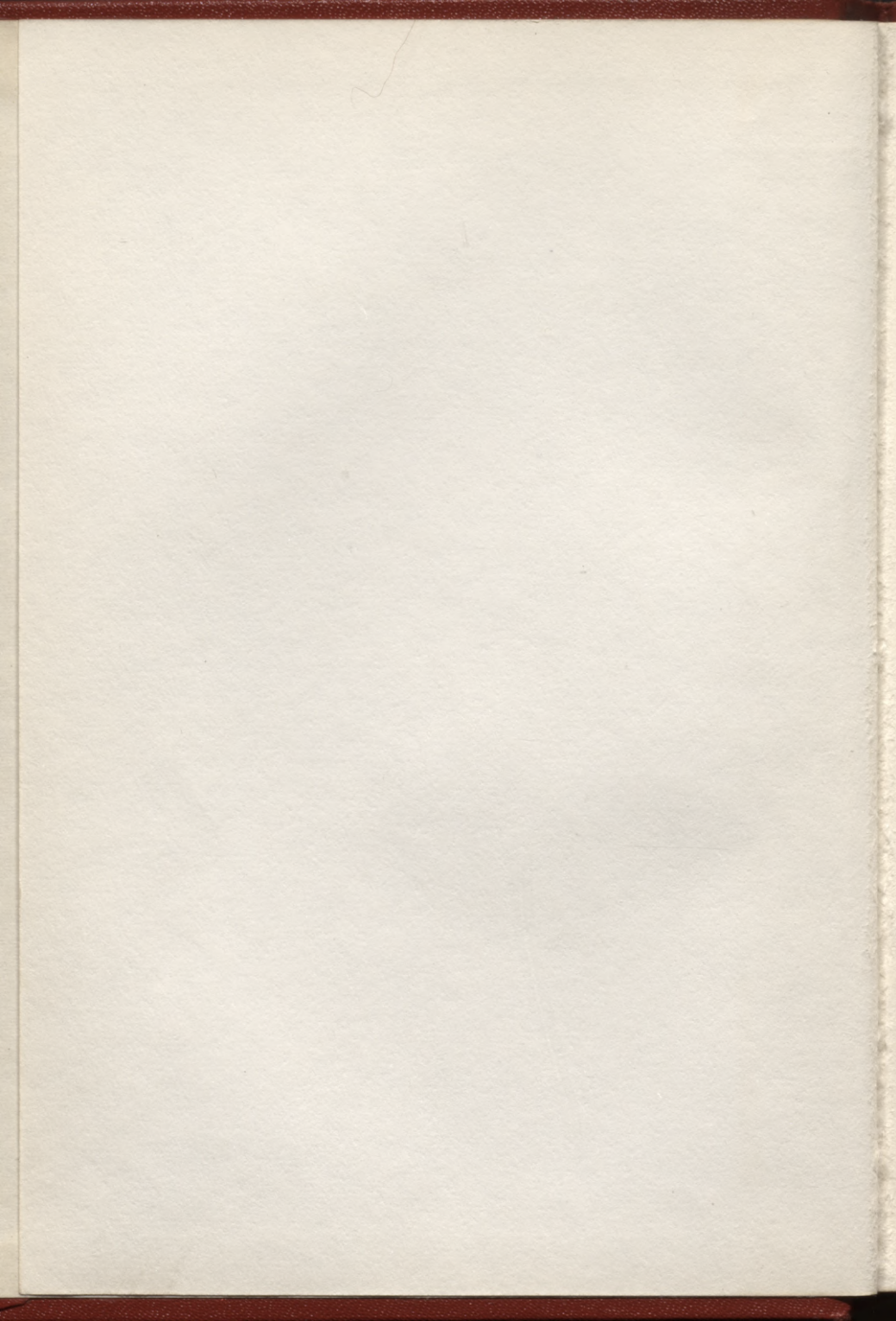
APSŪ-
DZĒTS

TILTS

APSŪDZĒTS

B, L

APR 20 1912

L $\frac{90-3}{1004}$

skubel, L
810u

GUNTIS ZARIŅŠ

APSŪDZĒTS

ROMĀNS

1961

TILTA APGĀDS

80

ŽIVAS ŽIVS

APŠŪDZĒTS

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTĒKA

92-

~~10 784~~

03061129104

1991

1991

1.

Vai tiešām nevarat paciesties?

Gunārs Salpiņš

Diena bija tikpat pelēka kā salijusi. Saule tikai pavisam reti izbāza savus starus no plūstošajiem mākoņiem. Pavisam reti kaut kas notika Sīmana Groda dzīvē, vēl retāk kaut kas notika viņa dēla Artura dzīves atdarinājumā. Katru rītu Sīmanis cēlās astoņos no rīta, sagatavoja savas brokastis, uzcepa olu arī dēlam, uzvārīja spēcīgu, stipru kafiju, paēda, tad, atstājis dēlu ēdam, devās uz darbu. Ja darbu, kurū tagad strādāja bijušais kapteinis Sīmanis Grods, varēja saukt par darbu — viņš sargāja kādas lielas rūpnīcas vārtus. Darbs jau nemaz nebija tik slikts. Tas neprasīja lielu piepūli, un vienīgais uzdevums bija pārbaudīt strādnieku kartes, reģistrēt apmeklētājus un spēkratu numurus, kravu izvešanas atļaujas un atzīmēt par vēlu ieradušos.

Fabrikā strādāja daudzi simti ļaužu. Astoņos gados Sīmanis bija iemācījies pazīt to sejas, nolasīt to izjūtas, pat saklausīt īstenas balsis, balsis, kurās slēpās aiz vienkāršā — labdien.

Artūrs auga tēva uzmanīts. Nekas viņam īsteni netrūka, un tagad jau otro gadu viņš studēja tautsaimniecību. Retajos sarunu brīžos Artūrs bija tēvam pateicis, ka viņš pēc universitātes beigšanas dosies uz kādu no jaunajām valstīm, vienalga, kas tur valdītu —

melnie, dzeltenie vai pat sarkanie. Reti, pavisam reti tēvs un dēls runāja un pavisam maz pieskārs dienas notikumiem vai politikai. Tēvs nekad īsteni nezināja, ko Artūrs domāja, dažubrīd viņam pat likās, ka dēls no dienas dienā attālinājās no viņa, bet... dzīve ritēja tālāk. Nekas nenotika. Tikai vienu reizi Artūrs un tēvs bija īsteni saplēsušies — tas bija tad, kad Artūrs vēlējās uzzināt, vai māte Latvijā vēl dzīva... Dēls zināja, ka tēvs bija saņēmis vēstuli, kurā kaut kas bija rakstīts par māti... Tēvs klusēja. Dēls vairs ne-
nautāja, bet izlēma rīkoties pats.

Dienas gāja. Mēneši gāja. Dēls gāja uz skolu, tēvs uz darbu. Vakarā viņi satikās pie vakariņu galda un katru sestdienas vakaru gāja uz kino. Grodi neapmeklēja nevienu latviešu sarīkojumu. Jaunais nevēlējās un vecais nejuta vajadzības, tikai katru svētdienu Sīmanis Grods paņēma savu portfeli, uzvilka zili-svītroto uzvalku, uzsēja labāko kaklasaiti un devās pie sava drauga Jāzepa Baltiņa, kuram Londonas pievārtē piederēja neliela vistu saimniecība. Sīmanis vistas nekad nebija skaitījis, Jāzepe par tām nekad nerunāja, bet to kladzināšana pildīja visu māju un tikai tad, kad nolaidās tumsa, iestājās klusums. Sīmanis pie Jāzepa palika līdz pēdējam brīdim un tikai dažas minūtes pirms autobusa atiešanas steidzīgi paspieda roku un atstāja draugu un izdzerto viskija pudeli. Reiz arī Artūrs bija aizbraucis līdz, bet jau pēc pāris stundām devies mājās un viņam likās, ka abi draugi pat nebija pamānījuši viņa atvadišanos. Viņi vienmēr spēlēja kārtis. Klusi un apmierināti. Tikai pavisam reti izmeta kādu vārdu, vēl retāk teikumu:

— Šodien tikpat jauka diena kā kad bijām Jelgavā...

— Draņķo un salst kā kad atstājām Konicu...

— Saule dedzina kā Volchovā...

Abi spēlētāji saskatījās un, kā glabādami kādu noslēpumu, sasmaidījās. Vēl biežāk viņi pacēla glāzes viens pret otru un uzdzēra:

— Nu tad uz veco!

— Lai Miervaldim vieglas smiltis!

Vai:

— Uz četrpadsmito!

Šādos brīžos viņi pat bija skumji. Tikai vienu vienīgu reizi, kad Artūrs bija redzējis tēvu piedzērušos, bija vakarā, kad viņš bija atteicies palikt mājās — viņam bija bijusi, vismaz tad tas tā izlikās, kāda svarīga satikšanās. Tikai vēlāk viņš bija atklājis, tā bija bijusi tēva dzimšanas diena. Sīmanis bija paņēmis nopirkto pudeli un vēlā vakarā aizbraucis pie Jāzepa. Atgriezies viņš tika ar taksīti un iekritis gultā, ilgi pie sevis dziedājis vecas kara dziesmas.

Šorīt Sīmanis nejutās lāga. Viņam pavisam negribējās braukt pie Jāzepa, bet viņu gaidīja... Sagērbies, viņš atvēra Artūra istabas durvis. Dēls gulēja gultā un smēķēja.

— Vakarā būsi mājās? — tēvs jautāja dēlam. Artūrs pagriezta galvu pret tēvu un, ilgāk nekā parasti, paurdzijās acis, atbildēja īsi:

— Jā!

Sīmanis nokāpa pa šaurajām kāpnēm priekštelpā, pacēla svētdienas avīzi, pasmaidīja, uzkāpa atpakaļ un nolika to blakus Artūra brokastu traukiem. Kāpa atkal lejup. Izejot uz ielas, viņam gribot negribot bija jādomā par īpatnējām attieksmēm ar dēlu. Nebija

šaubu, ka viņi bija saistīti kaut kādām bezgalīgi ciešām saitēm, bet tās nebija nedz mīlestība, nedz cieniība, nedz bijāšana — Sīmanis mēģināja sev iestāstīt, ka tā bija draudzība, bet arī par to viņam bija jāšaubās. Dažkārt viņš vēlējās jautāt Jāzepam, bet atkal un atkal mēle samežģījās. Kamēr viņš bija dzīvojis kopā ar sievu, kamēr atbildība par Artūru sniedzās tikai tik tālu kā gādāt par abu uzturu un apģērbu, viņš nekad īsteni nebija domājis par viņu kā par „savu dēlu”, bet gan kā par „dēlu” — tagad viss bija kļuvis citādi, tikai viņš nespēja to izteikt vārdos. Pavisam reti, kad Jāzeps sāka uzstādīt jautājumus par to, ko Artūrs darīs pēc skolas nobeigšanas, viņš apjēdzās, ka bija izteicis vārdus, kuŗos bija daudz raizū un rūpju. Viņam atkal un atkal bija jācīnās ar apziņu, ka viņa bijušais vada komandieris varētu iedomāties viņu — kapteini Sīmani Grodu mātes vietā. Sīmanis lāga neapzinājās kādēļ viņš bija uzņēmies šo lomu, viņš nebija nedz varonis, nedz īstens kaŗavīrs. Kad bija iesācies kaŗš, viņš bija bijis kāda jūrmalas pagasta rakstvedis. Dzīvojis nelielā baltā mājīnā ar ūdens pumpi zālāja vidū, Sīmanis nekad skaidri nebija varējis pateikt, kādēļ viņš bija apprecējis Alisi. Viņa pagastā bija ieradusies uz kādu no piensaimnieku biedrības, vai varbūt tā bija meliorācijas biedrība, koncertiem. Katrs zināja, ka Rīgas mākslinieces, kuŗas uz šādiem koncertiem brauca, īstenībā bija Operas koristes vai meitenes, kuŗas bija paņēmušas pāris dziedāšanas stundas un iegādājušās vakara tērpu. Kad Sīmanis Grods ieraudzīja Alisi Priedi, viņš nespēja pat savas rokas pacelt aplausiem. Neviens nebūtu varējis teikt — viņa bija skaista, bet neviens nevarēja teikt — viņa bija neglīta. Sākumā pats

Sīmanis nebija apzinājies, kas bija tas, kas viņu pie dziedātājas visvairāk saistīja — tagad viņš to zināja, tā bija mute un piere. Mute, kuŗa pat trīcēja tad, kad bija klusa un šī trīcēšana likās veidojam tikai vienu vienīgu vārdu — nāc... Piere bija augsta ar augstām uzacīm kā debesīs ieskrējušiem putniem, kuŗu spārnī izplesti trīcēja kā dzeju vārdi. Pēc kopējām vakariņām viņi bija izgājuši staigāt un nelielajā Zaķupes mežīnā viņš bija Alisi skūpstījis. Pāris mēnešus viņš katru sestdienu bija devies uz Rīgu. Alises tēvam piederēja smago ormaņu uzņēmums, tas ir, viņam bija trīs smagi zirgi un vēl smagākas raspuskas. Nelielajā Pārdaugavas namiņā viņš jau pēc pāris reizēm bija ticis uzņemts kā pašu dēls un arī Alise sāka uz viņu skatīties citādi...

Pamazām Sīmanis sāka iepazīties ar savu nākošo sievu. Viņai visur patika spēlēt pirmo „vijoli”, viņai patika trokšņainas mākslinieku sabiedrības, vēlas nakts viesības, trakas dejas un izdarības. Noguris Sīmanis viņai sekoja, bet viņa domās veidojās plāns — nomaļā pagastā Alise varētu kļūt par pirmo dāmu, teātrī spēlēt pirmās lomas, korī dziedāt solo un to pašu arī vietējos koncertos un baznīcā. Ja viss ietu labi — sekotu apriņķa pilsēta un vēlāk varbūt pat pati Rīga — pašvaldību pārvaldē bija daudz labu vietu, bet šī domāšana patiesībā nebija galvenais. Sīmanim tikai bija jāpaskatās uz Alises muti un viņam likās, ka visas pasaules karstie avoti būtu satecējuši viņa augumā.

*   *
*

Kad Sīmanis iekāpa autobusā, kuŗš tieši gāja uz Svētā Albansa pilsētu, viņš bija tik nogrimis domās un at-

miņās, ka konduktors viņu noturēja par kādu tuvējās nervu slimnīcas iemītnieku.

* * *

Bija bijis novembris. Lēnām viņi bija nākuši mājās pa smilšaino ielu. Alises vecāki nebija mājās, tie bija aizbraukuši pie radiem uz Šķības pagastu. Pie nama durvīm Sīmanis bija apstājies. Skūpstījis Alisi. Gandrīz pārsteigta viņa bija pacēlusi savas alkohola viegli apmiglotās acis.

— Vai tu gribi būt mana sieva? — Vēl tagad Alises atbilde vai, pareizāk, pretjautājums mulsināja Sīmani.

— Kādēļ?

— Es tevi mīlu, es tevi vēlos...

— Tu zini, tev mani jāprec — tādēļ...

Sīmanis bija viņu skūpstījis atkal. Jau pēc mēneša viņi apprecējās. Alise ar klavierēm pārnāca dzīvot uz mazo mājiņu. Ne agrāk, ne vēlāk kā to atļāva sabiedrības likumi — piedzima Artūrs, bet līdz ar viņa piedzimšanu iesākās jauns laiks. Sīmanis bija spiests sākt strādāt kopsaimniecībā kā vienkāršs strādnieks. Alisi neviens uz koncertiem nesauca, un uz klavierēm žāvējās neīri bērnu autiņi. Vīrs un sieva gāja viens otram garām ne vārda nesakot. Alise nekā nepārmeta, bet arvien biežāk viņas acis ar zināmu nīgrumu kavējās pie vīra. Sīmanis strādāja. Viņš neievēroja, ka Alise arvien biežāk sāka iet uz pagastmāju. Beidzot viņa paziņoja, ka māte nāks vākt bērnu un viņa pati sāks strādāt izpildkomitejā par sekretāri.

— Vismaz vienam no mums jāmēģina iet laikam līdzī! — Viņa sausi atbildēja uz Sīmaņa protestiem.

Kad sākās karš, Sīmanis ar pārējiem bijušajiem varas vīriem sabēga mežā. Krievu-vāciešu cīkstēšanās Latvijā bija visai īsa, bet kad Sīmanis Grods atgriezās mājās, viņš tur vairs neatrada savu sievu, tikai veco Priedeni ar bērnu... Alise pat nebija atstājusi atvadu vēstuli. Viņa bija aizbraukusi ar pašu priekšnieku. Sīmanis bērnu atstāja pie vecmātes un pats iestājās policijas bataljonā. Retajos atvaļinājumos viņš gāja ar zēnu staigāt, un frontē krāja saldumus. Artūrs viņam kļuva kaut kas vairāk, nekā tikai dēls — viņš tam kļuva ģimene, mājas — patiesībā viss... Kad krievi sāka uzbrukt arvien vairāk, vecie Priedes, kaut cerēja uz meitas atgriešanos, Artūra dēļ izlēma doties uz Vāciju. Pēc kapitulācijas, par kapteini uzdienējušais Sīmanis Grods viņus atrada kādā nelielā Lejassaksijas ciemā. Puikam jau bija seši gadi. Viņš mācēja rakstīt un lasīt, bet viņš maz runāja. Klausījās lielajos un klusēja. Vecais Priede izpūta dzīvību pēc pāris mēnešiem. Sīmanis pēc pāris gadiem devās uz Angliju. Puika sāka iet vietējā bēglēnu skolā, bet jau pēc pāris gadiem pieņāca ziņu — vecā Priedene sekojusi savam vīram. Pēc gandrīz vesela gada pūlēm, un Artūram — vesela gada bērnu patversmē — tēvs un dēls satikās Anglijā. Sīmanis bija atradis divu istabu dzīvokli pie kādas vecas angļu skolotājas, kuŗa arī apsoliņās pieskatīt Artūru. Šajā pat laikā Sīmanis sāka strādāt par fabrikas vārtu sargu. Gadi gāja...

* * *

Pēdējā brīdī Sīmanis atjēdzās. Viņš beidzot bija galā. Paķēra savu somu un izmetās uz ielas. Jāzeņš dzīvoja

nelielā mājiņā ar daudzajām vistu kūtim aiz tās. Mājiņa bija noslēpusies aiz augstas dzīvžogu sienas. Jau daudzus gadus atkārtojās viens un tas pats. Sīmanis piezvanīja. Pēc laba laika Jāzebs atvēra durvis un, izlikdamies pārsteigts, izsaucās:

— Es tevi nemaz negaidīju! — Patiesībā bija tā, ka: ja Sīmanis būtu nokavējis tikai vienu autobusu — Jāzebs jau viņu gaidītu ceļa galā, bet šis pārsteigums bija dīvainas draudzības vadmotīvs. Ja viens no viņiem atvēra savas pagājušās dzīves durvis tikai mazu gabaliņu — otrs pārsteigts izsaucās:

— Es to nebūtu varējis iedomāties... — Bet viņi pazina viens otru. Tikai draudzībai bija nepieciešams šis pārsteigums — izlikšanās būt svešiniekiem.

Jāzeba Baltiņa nams bija vienkāršs. Nekur nevarēja saskatīt nekādus niekus, grabuļus, pat ne puķes, bet viss bija tīrs un smaržoja pēc vaska. Vienīgais greznums bija divi varen lieli atzveltnes krēsli un arī tos Jāzebs bija iegādājies tikai pēc tam, kad Sīmaņa apmeklējumi bija kļuvuši kārtēji. Ne vārda neteicis, Sīmanis apsēdās vienā no krēsliem. Jāzebs izņēma no skapja divas glāzes un viskija pudeli. Piepildīja un vienu pasniedza Sīmanim, apsēdies pretim, brīdi paraudzījās draugā un notelca:

— Nu tad uz tikšanos!

— Uz tikšanos!

Bija pagājusi tikai nedēļa, bet abiem vīriešiem šī nedēļa likās mūžība. Viņi ritēja savos dienas darbos kā labi ieeļļoti ritenīši, viss gāja gludi un bez ķeršanās, bet katru nedēļu, kad tie apstājās, varēja redzēt diluma pēdas. Nekas vairs nenotika strauji — nedz dzīve,

nedz nāve. Aizmirsti, neviena neievēroti tie dzīvoja, tie ritēja.

— Mierīga nedēļa? — jautāja Jāzeps.

— Mierīga.

— Spēlēsim sešdesmitseši? — Jāzeps piecēlās un no skapja izņēma kārtis.

— Spēlēsim!

Sīmanis iztukšoja glāzē atlikušo viskiju. Jāzeps papildīja par jaunu. Jāzeps sāka dalīt kārtis. Pie pietās viņš apstājās:

— Dzirdēju, ka Liepa miris.

Liepa bija bijis kādu laiku abu draugu blakus rotas komandieris.

— Jā, šodien krita arī Krūmiņš...

— Jā, rītu mēs gājām uzbrukumā pie...

— Priekā! — Jāzeps atkal pacēla savu glāzi.

— Priekā!

Kārtis krita bez trokšņa uz gludas galda virsas. Visi aptina nepatīkamās atmiņas ar valdzinošu smaržu un domas brīvi, bez vārdiem staigāja draugu starpā.

2.

Tais dārzos dziļajos nevienu nav,
un arī tu nedrīksti ieiet.

Gunārs Salpiņš

Artūrs lasīja svētdienas avīzi. Dienvidamerikā jauni kari. Krievi draudēja amerikāņiem. Amerikāņi — krieviem. Angļi uztraucās, ka francūži taisīja atombumbu un vācieši veidoja ap sevi Eiropas saimniecisko kodolu. Kolins Vilsons bija uzrakstījis jaunu romānu par Džeku Riperu, un Osborna jaunākā luga bija izkritusi galīgi cauri. Bēgļu gadam bija savākti miljoniem mārciņu, un kāda dāma pasludināja, ka viņa ar mieru maksāt trīs tūkstoš mārciņas par savu pazudušo kaķi. Artūrs pacēla acis no laikraksta. Pārļaida skatu virtuvei. Viss dzīvoklis bija kails un nemīlīgs. Viņš skaidri atcerējās, reiz viņš bija ierunājies, ka aukstā linoleuma vietā vajadzētu paklāju un savas dzelzs gultas vietā viņš bija vēlējies zvilni — tēvs pārsteigts bija pacēlis savus biezus uzaču lokus un noteicis:

— Ko ar tādiem niekiem. Šīs nav un nebūs mūsu mājas. Kad brauksim mājās, tad pirsim!

Ko tēvs isteni domāja ar mājām, Artūrs nezināja. Vienīgais, par ko viņš domāja, bija māte. Viņš viņu neatcerējās, bet reiz viņš bija atradis nelielu uzņēmumu un parādījis tēvam, kuŗš to tūdaļ bija atņēmis. Tēvs nebija teicis — tā bija māte, bet Artūrs to zināja. Diez',

ko viņa darija, diez' kā viņa dzīvoja? Vai viņa kādreiz iedomājās par viņu, vai viņš viņu kādreiz redzēs?

— Agri vai vēl amerikāņi sāks karot ar krieviem, kaut vai tīri saimniecisku iemeslu dēļ, tad būs mūsu laiks... — tā atkal un atkal atkārtoja tēvs. Artūrs īsteni nevarēja saprast, kā gan tēvs tā varēja gaidīt uz karu... Viņš bija redzējis pēdējā kara uzņēmumus, koncentrācijas nometnes un Hirošimas... Artūrs nespēja gaidīt karu, viņš to nevēlējās. Londonas ekonomiskā skolā visi studenti bija pret atombumbām, varas politiku, rasu šķīrošanu, koloniāl-politiku un galvenais — karu! Likās, visa jaunā paaudze redzēja tikai vienu ainu — pēdējā kara izskalotos garigos liķus, kapu rindas un atombumbu sakropļotos bērnus.

Māte! Viņa bija palikusi Latvijā. Viņa tur dzīvoja. Kādēļ tēvs neļāva viņai rakstīt. Kā no tumsas iznira tēva un vecmātes sarunu salauzītās drumstalas. Viņam likās, ka viņš atcerējās — māte tēvu bija pametusi un kaut kur aizbraukusi. Bet kādēļ? Šis kādēļ atkal un atkal pacēlās viņa domās. Astopus gadus viņš bija dzīvojis kopā ar tēvu un tēvs bija par viņu gādājis tik labi, cik vien viņš bija spējis. Nekad viņš nebija atteicies kaut ko pirkt vai darīt viņa labā; kad skolā vajadzēja kriketa tērpu, vai kad visi pārējie devās uz Šveici slēpot — tēvs vienmēr bija sagādājis naudu. Citādi gan viņš Artūru turēja diezgan paskopi, bet varēja jau paciesties. Brīvlaikos Artūrs šo to piepelnīja un iztika diezgan labi, bet pašreiz viss bija kļuvis citādi. Artūram vajadzēja naudu. Katrīna neprasiņa daudz, bet viņa gribēja iet uz jaunākām teātra izrādēm, viņa vēlējās iet dejojot un kaut arī tas bija tikai reizi nedēļā... Nauda izkusa, pazuda...

Artūrs ielēja vēl vienu tasi kafijas. Viņam labāk garšoja tēja, bet tēvs vienmēr pirms aiziešanas sataisīja milzīgu kannu un tā bija jāizdzer. Kādēļ gan tēvs nepēja pierast pie vietējām paražām — dzīvot pagātnē bija tik muļķīgi! Kaut vai tikai kafijas dzeršana! Artūrs izdzēra savu tasi. Nolika avīzi. Nomazgāja savus traukus. Iegājis istabā, sāka gērbties. Ar lielu rūpību viņš izmeklēja kaklasaiti, pārļaida pirkstu bikšu vilēm un uzmanīgi atlocīja iestīvināto kreklu. Viņam pagāja laba pusstunda, kamēr viņš saģērbās. Kad Artūrs kāpa lejup pa kāpnēm, viņam vienmēr bija jācīnās ar divainām jūtām, viņam atkal un atkal gribējās atvērt vecās skolotājas dzīvokļa durvis un ar pirkstu galiem pieskarties grumbainajam vaigam. Kamēr viņš nebija saticis Katrīnu, viņam nebija neviena drauga un vienīgais cilvēks ar kuru viņš tika īsteni runājis, bija vecā skolotāja. Viņa viņu bija auklējusi un mazgājusi, kamēr tēvs bija bijis darbā, viņa viņam bija stāstījusi pasakas un mācījusi pirmos pantīņus angļu mēlē. Viņa viņam bija palīdzējusi pirmajos grūtajos skolas gados, kad bija tik daudz bijis jāpanāk valodas nemācēšanas dēļ. Artūrs pret veco skolotāju sajuta dziļu siltumu, bet tagad viņa bija kļuvusi kurla, pusakla un visu dienu pavadīja krēslā. Kalpone viņu vāca dienu un nakti — tikai svētdienas vakaros viņai bija jāpalieliek vienai, jo kalpone vāca savas meitas bērnus. Agrāk Artūrs bija šos vakarus pavadījis pie vecās sievietes, bet tagad — Katrīna aizņēma katru šo vakaru.

Lietus bija apstājies, kad Artūrs izgāja uz ielas. Ieraudzīja gar nākošo ielas stūri nākam autobusu. Metās tam pakal un pēdējā brīdī pie pieturas noķēra. Uz kāpis augšējā stāvā, viņš aizsmēķēja papirosu. Šī bija

pirmā reize, kad Katrīna viņu bija ielūgusi pie sevis mājās. No Londonas ziemeļiem līdz dzelzceļa stacijai bija labas pusstundas brauciens, no stacijas līdz Vindsorai gandrīz stunda. Viņš tik tikko varēja tikt uz pusdienām. Pati Katrīna dzīvoja Londonā, tas ir, viņai ar kādu draudzeni bija kopā dzīvoklis. Tēvs strādāja par kādas lielas svētdienas avīzes redaktoru un savos uzskatos bija tikpat liberāls kā Katrīna, tā vismaz Artūram no nostāstiem izlikās. Autobuss kustējās lēnām. Pilsētas centrs sapinās mašīnu kamolā, kuŗš likās esam pazaudējis pavediena galu. Katrīna! Dīvaini, kādēļ viņa bija izmeklējusi viņu? Viņa nebija skaista, liela, jūtīga mute, kuŗa trīcēja pat tad, kad tā nerunāja un augstā pierē, kuŗā kā divas bezdelīgas trīcēja uzacis. Viņa mīlēja Eliota dzeju un džesa mūziku. Artūrs Katrīnu bija saticis sarīkojumā par labu Bēgļu Gadam. Viņš gan nebija vēlējies ņemt dalību, bet pārējie studiju biedri bija pierunājuši, un tēvs visai asā balsī bija paziņojis: „Tas ir tavs pienākums!” Patiesībā Artūrs nekad nebija varējis šo pienākumu izprast. Ja viņam bija pienākums, tad tas bija pret savu tautu, zemi, māti... Kāds pienākums viņam varēja būt pret tiem, kas tālumā veidoja savu illūziju pasauli, kuŗi kā dievi iedomājās esam spējīgi lemt savas tautas likteņus tikai ar vārdiem? Artūrs zināja, ko nozīmēja vārds trimda, bet viņa iztulkojums bija citāds, kādu viņš to bija dzirdējis no tēva, kaut arī šis jautājums pacēlās pavisam reti.

„Tev jābūt lojālam pret savu tautu!” To viņam bija teicis kāds gadījuma paziņa no stipri nacionālas latviešu ģimenes, bet arī to Artūrs nevarēja saprast. Lojālitate viņam bija kaut kas tāds, kas to saistīja ar zinā-

mu cilvēku grupu, kurai viņš piederēja, bet vai viņš piederēja politiskai bēgļu grupai? Vai kāds viņam bija jautājis, vai vēl labāk — vai viņš bija bijis spējīgs dot atbildi tad, kad bija jāizšķiras, kur viņš vēlas piederēt?

Stacija bija pilna steidzīgu cilvēku. Artūrs nopirka biļeti un pie sevis domāja — kā būtu, ja es prasītu biļeti uz Rīgu? Vai man to pārdotu? Vai es tur nokļūtu? Vai es atrastu savu māti? Vai Katrīna varētu braukt pie manis ciemos? Lielais stacijas pulkstenis rādīja, ka vēl ir pusstunda laika. Artūrs iegāja uzgaidāmā telpā un pasūtināja glāzi alus. Viņš dzēra ļoti reti un vienmēr brīnījās par tēva paražu katru svētdienu sadzert ar Jāzepu. Alus bija rūgts un auksts. Putas maigi pieklāvās lūpām. Tikai pāris reizes viņš bija skūpstījis Katrīnu un tad vienmēr ar bailēm. Kad viņš sajuta meitenes augumu, viņam likās, ka visa pasaule sašķīst tūkstoš drumslās un acis apžilbina saule, kuŗa ne tikai žilbina, bet, liekas, salej visu savu dzīvības un nāves spēku viņa ķermenī.

Katrīna!

Kāda būs viņas ģimene? Ko teiks tēvs? Kāda ir māte? Atkal pacēlās šis vārds. Vai tā būs tikpat tāla un nepieejama kā viņa? Vai arī viņa būs silta un dzīva kā vecā skolotāja?

Artūrs steidzīgi izdzēra pēdējo malku un izgāja uz platformas. Iekāpa smēķētāju vagonā un apsēdās pie loga. Viņam pretim sēdēja kāda strādnieku ģimene, kuŗa laikam brauca pavadīt dienu Temzas krastā un tagad neapmierinātām, drūmām sejām raudzījās dienas pelēcīgumā. Mazs puīselis nepārtraukti grauza šokolādi; māte lasīja kādu sieviešu žurnālu un tēvs studēja vakardienas suņu skriešanās rezultātus. Diena rā-

diņās nejauka. Kādēļ viņi brauca? Vai tādēļ, ka par šo izbraukumu bija ticis runāts visu nedēļu? Vai arī tādēļ, ka viņu arodbiedrības vai ārsts bija paredzējis vienu dienu nedēļā atpūtai, un tādēļ, ka ģimenes mājiņas pelēcība ar televīzijas nepārtraukto troksni nespēja dot šo atpūtu? Kādi viņi atgriezīsies no šī izbraukuma un ko viņi vedīs atpakaļ? Krāsainu pastkarti? Pāris zīžamos saldumus? Viegļu saaukstēšanos? Niknumu sirdīs un saīgumu nākošai nedēļai? Bet ko pārvedīs viņš pats? Vai viņš beidzot izjutīs, ka viņš kaut kur pieder? Vai viņš spēs atgriezties šajos ciemos ar prieku, vai... Nams, kuŗā dzīvoja Katrīna ar savu ģimeni, Artūra acu priekšā bija izveidojies par dzīvu būti. Apņemts kokiem un krūmiem tas kā cilvēks slēpa savu īsteno seju, bet viņš — Artūrs, pabīdīs pie malas šos kokus un durvis. Kā gaidoša, trīcoša Katrīnas mute atvēršies, lai viņš beidzot atrastos mājās, logos kā acīs iedegsies prieks.

Vilciens traucās cauri priekšpilsētām. Gaŗām sliežu reŗģiem. Fabrikām. Ārā no pilsētas. Gaŗām gludām un vienādām ģimenes mājiņām. Pilsoniskas un cienījamas tās šauda priekšpusdienu gaidas — cilvēki šajās mājiņās gaidīja — gaidīja uz plāni sagrieztu vērša gaļas šķēli, ceptiem kartupeļiem, sāli novāritiem kāpostiem un Jorkšīras pudiņu...

Beidzot viņš bija galā. Katrīna stāvēja pie izejas un meta ar roku. Kājās viņai bija aitādas zābaciņi, šauras bikses un plikādas kažociņš mugurā. Viņa smaidīja un meta ar roku.

— Es atbraucu par daudz ātri, — viņa teica, satverdama Artūru zem rokas un ar lūpu galiem pieskardamās tā vaigam. — Nezinu kādēļ, bet visu laiku baiļo-

jos, ka neatbrauksi. Pat izteicu šaubas mātei, bet viņa teica — tu būsi. — Katrīna runāja ātri.

— Kā tu tā varēji domāt? Tu taču zini... — Artūrs mulsa. Parasti, kad viņi satikās, Katrīna bija auksta un vēsi draudzīga. Nekad viņa nebija izrādījusi tādu tuvības sajūtu. Nekad!

— Mana māte, — turpināja Katrīna, — brauks atpakaļ kopā ar mums. Viņai rītā jāpiedalās kādā sarīkojumā par labu Ungārijas bēgļiem...

— Jā, tas tagad modē... — Tikai tad, kad tas bija pateikts, Artūrs aprāvās un aptvēra savu kļūdu, bet Katrīna tikai smējās. Viņa pieveda Artūru pie sporta automašīnas, kas gluda un zaļa kā lidaka gulēja cienījamo limuzīnu starpā.

— Brālis man aizdeva. Parasti gan viņš neļauj nevienam ar savu mašīnu braukt, bet šodien... — Katrīna ielēca mašīnā. Artūrs diezgan neveikli viņai sekoja.

— Es nemaz nezināju, ka tev ir brālis. — Tikai tagad Artūrs apjēdza, cik maz viņš zināja par Katrīnas ģimeni.

— O jā, man ir brālis, bet viņš lielāko tiesu dzīvo Ņujorkā. Tēvs viņam sagādāja korespondenta darbu. Pašreiz viņš tikko kā atgriezās no Maskavas. Gribot rakstīt rakstus — salīdzināt abu tautu raksturus un pilsetas, bet tu daudz neklausies, ko viņš runā, viņš ir tīrs materiālists. Jājamais zirdziņš loģika, tehnika un civilizācija.

Mašīna, likās, palēcās gaisā un sāka skriet. Izlīkmoja cauri jaunbūvju rindām, beidzot iebrauca mierīgā, snaudošā rajonā, kur Temzas malā snauda savrupmājas. Beidzot Katrīna iegrieza mašīnu mājas ceļā. Vārti bija vaļā.

— Mēs esam klāt! — teica Katrīna, ar slaidu likumu pielaidama mašīnu pie Džordža stila celtās mājas durvīm. Veltīgi Artūrs mēģināja saskatīt durvju draudzīgumu vai logu prieku. Māja bija stalta un auksta, pat likās bez dzīvības un ja tā elpoja, tad šī elpa saldēja. Katrīna izlēca no mašīnas un pasniedza Artūram roku. Plašas durvis atvērās un uz sliekšņa stāvēja jauns vīrietis.

— Tu ar manu mašīnu netrako! Es viņu ņemšu līdzī un es gribu to ņemt līdzī vienā gabalā. Artūrs? — Viņš pasniedza savu roku pretīm Artūram.

— Tas ir Džeremijs, — teica Katrīna un tad piebilda: — Galvenais, neklausies, ko viņš saka, viņa humora izjūta nav visiem pieņemama...

— Prieks. — Artūrs teica un satvēra pasniegto roku.

— Vienīgais, ko es teicu...

— Džerij! — Katrīna mēģināja pārtraukt brālī.

— Vienīgais, ko es teicu, — atkātoja brālis, — ir, ka visa mūsu ģimene saslimusi ar bēgļu gada psihozi...

— Es tevi lūdzu! — Džeremijs satvēra Artūru zem otras rokas un veda priekštelpā. Viņš neklausījās uz māsas iebildumiem, bet turpināja:

— No tā, ka jūs esat bēglis, jums nav jākaunas. Jākaunas tādiem cilvēkiem, kuŗi izliekas, ka viņi kaut ko saprot no šīs problēmas, bet patiesībā ir kurli un akli...

— Bet es, — Artūrs ilgāk nevarēja paciest Džeremija labvēlīgo toni, — neesmu nedz bēglis, nedz arī vēlos būt kādas labvēlības upuris un man liekas, ka viss šis cirks ir nevis bēgļu dēļ, bet gan, lai jūs paši apmierinātu savu sirdsapziņu!

— Bravo! — izsaucās Katrīna un, pagriezusies pret brālī, teica: — Tā jums visiem vajadzētu un vēl vairāk!

Viņa saņēma Artūra mēteli un pakāra uz vadža.

— Es jūs lāgā nesaprotu. — Džeremija balsī bija izzudusi labvēlība. Acis vairs nesmaidīja, tikai lūpas.

— Es domāju, ka tad, kad vajadzēja cīnīties par brīvības principiem, jums svarīgāka bija Sueca un pirms tam... — Artūrs bija drusku piesarcis. Viņš pats lāgā nesaprata, kādēļ viņam bija viss tas jāsaka. Viņš šajā mājā bija ienācis Katrīnas dēļ. Viņam nebija nekādas daļas par to, kādus uzskatus aizstāvēja viņas ģimene. Viņš nevēlējās šeit būt tādēļ, ka viņš domātu tāpat kā tie, to viņš nespēja, bet viņš vēlējās piederēt — piederēt Katrīnai, un tikai tādēļ kļūt daļa arī no šiem svešajiem cilvēkiem.

— Beidziet strīdēties par politiku! Jūs zināt, es to nevaru ciest! — Katrīna iespraucās abu vīriešu starpā, saņēma zem elkoņiem un veda uz kādas istabas pusi. — Tu saļauksi mums ko dzert? — viņa jautāja brālīm.

— Tev vienmēr taisnība, dārgumiņ! — Pārākums un labvēlība bija atgriezušies Džeremija balsī, bet acis vēl vienmēr nesmaidīja. Telpa bija plaša un gaumīga. Lielā kamīnā kurējās malkas uguns. Katrīna norādīja uz dīvānu, un kad Artūrs brīdi kavējās, viņa novilkta to sev blakus. Džeremijs piegāja pie dzērienu skapja un, atgriezies, jautāja: — Ko jūs dzersit?

— Man viskiju ar soda! — teica Katrīna.

— Viskiju, lūdzu.

Katrīna bija uzlikusi savu roku Artūra rokai un klusinātā balsī čukstēja:

— Neklausies uz viņu, viņš vienmēr vēlas kost, apvainot un būt cinisks, viņš to uzskata par oriģinālīti. Viņš mēģina sev iestāstīt, ka ir labākais korespondents visā pasaulē, bet patiesībā ir tā, ja tēvs viņu nebūtu stutējis, viņš vēl tagad būtu kādā mazā avīzītē, rakstot par kāzām, kristībām un sīkām zādzībām.

Artūrs pasmaidīja — laikam tā bija taisnība, bet tomēr kaut kas koda. Ar skaudību viņš raudzījās Džeremija brīvajās kustībās, viņa elegantajā uzvalkā, pavirši uzsietajā kaklasaitē, neapgrieztajos matos — citiem vārdiem, visā, kas viņu padarīja par panākumiem bagātu jaunu cilvēku.

Džeremijs pienāca un pasniedza glāzes abiem sēdētājiem. Pats piegāja kamīnam un viegli atmetās pret tā malu. Pacēla savu glāzi un ar vieglu ironiju teica:

— Uz mīlētājiem!

Artūrs atkal sastomījās, bet, ieraudzījis Katrīnas draudzīgās acis, pamāja ar galvu un iztukšoja savu glāzi.

— Ā, Katrīnas draugs! — Dzīvojamās istabas durvis bija atvērušās un tajās stāvēja pusmūža vīrietis, sirmām apcirptām ūsām, tumšā uzvalkā un pieklājīgu smaidu.

— Artūr, tas ir mans tēvs!

Artūrs piecēlās un paklanījās. Tātad šis bija varelais Harisons, kurš noteica vienu no iespaidīgāko laikrakstu politikām. Grozīja tautas uzskatus un pat parlamentā viņam bija lielāka nozīme, kā daudziem deputātiem kopā. Draudzīgi viņš pasniedza Artūram roku un tad, pagriezies pret Džeremiju, teica:

— Džinu, lūdzu!

Džeremijs nolika glāzi un aizgāja sagatavot dzērienu.

— Es laikam esmu pēdējā! Man jāatvainojas, Džeremij, esi tik miļš, un man šeriju, lūdzu! — Visus trīs teikumus Harisona kundze izrunāja vienā elpas vilcienā un tad, ieraudzījusi Artūru, skrēja tam pretim izstieptām rokām. Likās, viņa šo pozi, divdesmit gadus atpakaļ, bija noskatījusies filmā. — Mans dārgais Artūr, kāds prieks jūs redzēt, Kātrīna par jums tik daudz stāstījusi! — Vakar bija bijusi pirmā reize, kad Kātrīna mātei bija pieminējusi Artūru un to, ka viņš brauks ciemos. Artūrs drusku neērti paklanījās. Visi četri Harisoni brīvi un nepiespiesti raudzījās uz viņu un gaidīja atbildi. Viņam kaut kas bija jāsaka, viņš ļoti labi apzinājās, kaut ko no viņa gaidīja, bet ko? Kātrīnai bija jāpalīdz! Viņš pameta gandrīz lūdzēju skatu uz meitenes pusi, viņa smaidīja, bet likās, teica — tev tagad jārikojas, tev tagad jāparāda, ka neesi mūlāps.

— Šodien atkal līst, es biju cerējis...

— Jā, mēs arī cerējām, — atbildēja Harisona kundze, atmezdams uz zviļņa.

— Pagājušā gadā mums bija daudz labāks rudens, es atceros, ka apmēram šajā laikā mēs veselu nedēļu bijām Skotijā. — Pats Harisons iztukšoja savu glāzi un nolika uz galda.

— Dīvaini, — teica Džeremijs, pēkšņi kļūdams nopietns. — Maskavā cilvēki visai maz runā par laiku, bet tā jau laikam ir — mums reti kad ir īsteni labs laiks, tādēļ mēs par to runājam un ja kādreiz uzspīd saule, tad mēs tās dienas padarām par saulainām un atceramies ilgu laiku. Maskavā tā ir ar brīvību, cilvēki

saka — mēs esam brīvi, tie to atkal un atkal uzsver, jo niecīgās maiņas uz labo pusi nozīmē tik daudz...

— Vai tu drusku nepārspilēji, rakstīdams par Maskavu? — jautāja Harisons un piegājis dzērienu skapim, ielēja sev jaunu glāzi, tad, brīdi padomājis, turpināja: — Man liekas, tu šajās maiņās saredzi daudz par daudz, es nevaru un nevaru iedomāties kaut kādu iekšēju disintegrāciju visam tam, ko tu raksti, iespējams, ir taisnība, bet...

— Man liekas, tu mani īsteni nesapрати. Es nedomāju, ka pašreizējie varas vīri tiks gāzti, ka notiks režīma maiņa vai, ka Kremlis jebkad uzdos pasaules revolūcijas vai iekarošanas plānus, es tikai vēlējos teikt, ka cilvēku izglītošana, jaunas inteliģences rašanās, rakstniecības novēršanās no noteiktās partijas līnijas, ir zīmes, ka cilvēki sāk paši domāt un katrā totalitārā valstī domāšana ir nāve. Ja tu pazītu Krieviju... — teica Džeremijs. Tēvs viņu pārtrauca:

— Es to pazīstu labāk, nekā tu!

— Nē, tu pazīsti to pirms desmit gadiem. Viens ir patiesība — viss tur notiek lēnām, par daudz lēnām, bet liberālizācijas process ir sācies un liberālisms ir vājš, tas var valdīt tikai demokrātijas un pār tautām, kurās zaudējušas savu vitālītāti, kā, piemēram, mēs. Es nesaku, ka mūsu vitālītātes zaudēšana ir pastāvoša, bet tā pašreiz ir... Tā tas arī ir ar krieviem, tie sajutuši nelielu saules staru, vēlas to noķert un padarīt par katras dienas sauli...

— Vai jūs nebeigsit runāt par politiku? — Māte piecēlās un pasniedza pret Džeremiju savu tukšo glāzi.

— Jā! — Iesmiedamies teica Harisons. — Mēs iesākām runāt par laiku un nobeidzām ar auksto karu,

vienalga, lai cik labi būtu nolūki, viss atkal atgriežas pie viena un tā paša — politikas.

— Katrīna teica, jūs dzīvojot kopā ar tēvu. — Harisona kundze pievirzījās tuvāk Artūram.

— Jā, kopš es esmu Anglijā. Tas ir astoņi gadi. Mēs dzīvojam vienā un tanī pat vietā, kādreiz kļūst garlaicīgi... — Artūrs neērti sakustējās. Ko gan viņš varēja šajā mājā stāstīt par savu tēvu vai dzīvi. Viss šeit būtu bijis tik tālu. Vīrs kamīna karājās īstens Matiss, viņiem pat pie sienas nebija skatu kalendārs. Šeit pirms pusdienām iedzēra pāris glāzes, tēvs reizi nedēļā piedzērās; nevarēja jau nu teikt, tieši piedzērās, bet brauca pie Jāzēpa izdzert pudeli viskija, cits nekas taču nevarēja viņu pie šī klusētāja vilkt — vai varbūt tomēr?

— Jūsu tēvs palika mājās? — neatlaidās Harisona kundze. Katrīna nekad šādus jautājumus nebija uzstādījusi.

— Nē, viņš katru svētdienu brauc pie sava drauga uz Albansu. Paliek līdz vēlam vakaram, spēlē šachu. — Pie pēdējā vārda viņš piesarka. Kādēļ viņam bija jāmeļo? Vai sešdesmitseši bija sliktāks par šachu, ja tas palīdzēja atpūsties?

— Viņam jābūt aprīnojāmajam vīrietim, ka viņš jūs izaudzinājis par tik dūšīgu puiku pilnīgi viens... — Harisona kundzes balsī bija īstena interese.

— Viņš armijā bija kapteinis, es pats lāga... — Pie pēdējā vārda Artūrs aprāvās.

— Ko jūs nevarat? — jautāja Harisona kundze.

— Es nevaru iedomāties, kā viņš to iespējis, bet mēs dzīvojam labi, tikai... tikai tēvs atkal un atkal atgriežas pagātnē, tā tas katru svētdienu. Draugs, pie

kuŗa viņš brauc, ir viņa bijušais vada komandieris. Ko viņi runā, to es nezinu, bet tas notiek katru svētdieņu. — Artūrs nervozi izvilka cigareŗu paciņu un, piedāvājis Harisonam, kuŗš draudzīgi atraidīja, un Džeremijam, kuŗš saņēma, aizsmēķēja.

— Jūsu tēvs izliekas ļoti interesants cilvēks, jums kādreiz viņš šeit jāatved. Daŗubrīd man jābrīnas, ar kādu pacietību jūs esat visu panesuŗi... — Harisona kundze piecēlās un gatavojās iet uz ēdamistabas pusi.

— Šīs grūtības daudzkārt tiek palielinātas, man liekas, ka tik traki nemaz nebija, kaut kā mēs vienmēr esam tikuŗi cauri un paŗreiz jau viss sāk iet uz labo pusi — nākoŗā gadā es beigŗu universitāti. — Artūrs tikai tagad apjēdza, cik bezgalīgi daudz viņš pats lika uz ņo laiku — viņš būs spējīgs pats pelnīt savu naudu, viņš beidzot būs spējīgs radīt savu māju, bet kaut kā jau vienmēr trūks. Šeit bija viss, vai vismaz tā izlikās...

— Jums taisnība! — Nolicis glāzi, Harisons pienāca Artūram blakus un, saņēmis pie pleca, veda sev līdz uz ēdamistabu.

Pusdienas pagāja bez jebkādiem starpgadījumiem. Tika runāts par jaunākām grāmatām. Milzīgām cenām, kuŗas izmaksātas par gleznām. Harisons norādīja, ka Matīss, kuŗu Artūrs bija ievērojis dzīvojamā istabā, tagad droŗi vien maksātu desmit reizes tik daudz kā, kad viņš to bija pircis. Neviens šeit neminēja naudas summas. Nauda likās nesvarīga, bet ar katru vārdu šeit elpoja kultūra, kuŗu ar to varēja nopirkt. Pēc pusdienām Katrīna uzaicināja Artūru staigāt, tas ir, viņa izprasīja Džeremijam automaŗinu.

Labu laiku viņi brauca bez vārda runāšanas. Vēŗš un

lietus sitās sejās. Mašīna likumoja cauri lauku gatvēm. Beidzot Katrīna pārtrauca klusumu.

— Ko tu domā par manu ģimeni?

— O, viņi ir jauki, jo sevišķi tavs tēvs, es nekad nebūtu varējis iedomāties, ka redaktors Harisons izskatās tāds un ka viņš ir tik laipns.

— Man liekas, ka tā varenība ir drusku pārspilēta. Es nedomāju, ka mans tēvs var celt un gāzt valdības, vai pat, kā daži saka, sākt karus... Otrkārt viņš ir par daudz apzinīgs, lai neizmantotu savu stāvokli un iespaidu. — Katrīna pieturēja mašīnu pie kāda veca krodzīpa. — Iesim iedzert glāzi alus?

Artūrs neērti sakustējās. Vienīgais, kas viņam bija kabatā — atpakaļ biļete uz Londonu un autobusa nauda.

— Jā, bet...

— Tev nav naudas? — Katrīna smējās un raudzījās Artūrā. Viņš sarka un nodūra acis.

— Ko tu āksties, es ļoti labi zinu, ka tev tās nevar būt, tu man pats teici, tavs tēvs dod tev tikai trīs mārciņas katru pirmdienu, un šodien ir svētdiena. Jau labu laiku es tev gribēju teikt, tikai man bija neērti — es nevēlos, ka tu man kaut ko izmaksā, man naudas ir daudz vairāk nekā tev un ne jau tādēļ es ietu ar tevi, ka vēlētos, lai tu mani vadā pa kino un teātriem... — Viņa atvēra savu naudas maciņu un izņēma mārciņas zīmi, pasniedza Artūram, Brīdi vilcinājies, viņš to saņēma.

— Tu zini...

— Nemuļķojies! Man jau daudz agrāk vajadzēja par to padomāt, bet tīri godīgi sakot, es nekad nedomāju, ka tevi redzēšu pāris reizes, varbūt drusku vairāk. Tu

man nebiji nekas vairāk, kā zināma kuriozitāte. Tagad... — Ar aukstiem pirkstu galiem viņa pieskārs Artūra vaigam. Tad atrāvās un izlēca no mašīnas. — Iesim!

— Krogus mani vienmēr pievilcis, jo sevišķi angļu, tas ir jūsu. Es tīri labi varu saprast, kādēļ cilvēki tik bieži šeit nīkst savus vakarus. Ja nav neviena ar ko runāt, tad tomēr šeit ir sajūta — tu kaut kur pieder. — Katrīna satvēra viņu zem rokas un viņi abi iegāja krogū. Zemie griesti balstījās uz smagām sijām. Sienas bija noklātas ar kapara un vaļa bļodām, zirgu saku izgreznojumiem, sudraba vai svina alus kausiem un veciem vaļa grebumiem. Artūrs pasūtīnāja alu. Ne vārda neteikdami, viņi apsēdās pie kamīna, kurā dega strauja uguns. Lēnām saskatījās un vēl lēnāk dzēra.

— Tu esi savāds cilvēks. Jau ilgu laiku es tevi vēroju. Tev nav draugu. Tu gandrīz nekur neej. Tu visai maz runā, bet tev ir acis, kuŗas pasaka visu. Man liekas, tev ir acis, kuŗas redz visu meln-baltās krāsās. Tam, ko tu redzi, varbūt, trūkst mirdzuma, bet viss ir daudz skaidrāks. Baltā un melnā līnijas ir dalītas, kontūras ir asas, bet tā kā tu neredzi krāsas — tad tam, ko tu redzi, trūkst iekšēja pārdzīvojuma. Man liekas, ka pat es tev esmu kāds zīmējums, kas stāv ārpus tevis, bet es vēlos būt ar tevi, man nepietiek, ka tu uz mani tikai skaties, ka tev tikai patīk manas balss skaņa, man nepietiek, ka tavš glāsts ir glāsts manam augumam un ne manai dvēselei... Ak, es zinu, es izklausos kā vecmeita no Viktorijas laikiem, bet es vēlos sajūst, ka mēs viens otram patīkam ne tikai kā savas sugas pārstāvji, kuŗi šajā zemē ienākuši, lai izpildītu kādu funkciju, bet gan kā divi ceļinieki, kuŗi satikušies kādā brī-

numaina tempļa priekšā un abi šo brīnumu redz vienām un tām pašām acīm... — Katrīna pacēla savu glāzi un apklusā.

— Tu redzi mani tādu, kāds es neesmu. Ir jau iespējams, ka dzīvi kā tādu es redzu melni-baltās krāsās, ka manas līnijas ir asas un skaidras, bet tas, ka es neredzētu krāsainību, ir nieki, ir arī nieki, ko tu saki par to, kā es redzu tevi. Varbūt es stāvu ārpusē, bet tu man esi blakus... Un kā lai es nebūtu ārpusē — ja mani no visa šķīr stikla siena. Ja tu domā, ka es nesaprotu, ka tavā mājā es esmu svešinieks, kuŗš tikai var sajust siltumu no ārpusē, kā klaidonis stāvot pie aizvērta loga un silda savas rokas pie elektriskās spuldzes gaismas. Bet tas ir kaut kas, ko es nevēlos. Es tev maz esmu stāstījis par savu tēvu un māti... Mans tēvs ir labs, viņš dzīvo un strādā tikai man, bet viņam ar to nepietiek — viņš nevēlas mājas, mūsu dzīvoklis ir kā cieta kamera, viņš vēlas, lai viss būtu auksts un nepatīkams, viņš domā, ka tādā veidā viņš spēs saturēt mani pie savām domām, idejām, kamēr atnāks laiks braukt mājās... Bet es nezīnu, ko šīs mājas nozīmē, es nezīnu, kādas tās izskatās. Vienīgais jēdziens par mājām man ir kailas sienas, cieta gulta, neapklāts galds un tēvs vienmēr kluss, vienmēr šķietami apmierināts, bet kaut kur dziļumos nelaimīgs. Cik es zīnu, tad māte ir dzīva, viņa ir Latvijā. Kādēļ viņi šķīrās, kas viņus šķīra — to es nezīnu, bet es vēlos to zīnāt, es vēlos zīnāt, kādēļ mans tēvs ir tāds, kāds viņš ir, kas deva viņam tiesības man atņemt māti? Mājas? — Artūrs izdzēra savu glāzi un pasūtīnāja jaunu. Kad viņš atgriezās pie galda, Katrīna domīgi smēķēja.

— Jums taču neviens nejautāja, ko jūs vēlaties darīt,

kur jūs vēlaties dzīvot. Kur jūs izmeta, tur jums bija jāmēģina laist saknes, un es nebrīnos, tavs tēvs mūsu liesajā zemē nav to varējis, bet viņš ir varējis veģetēt un dzīt jaunu atvasi — tev ir jāspēj augt... — Meitene izdzēsa cigareti. Artūrs paraudzījās viņas acīs un tad turpināja:

— Man liekas, tu mani īsteni nesaproti. Es nevaru tikt galā ar vienu lietu un tas ir — tu man saki un man liekas, es tā jūtu, es piederu šeit, bet kaut kas cits mani velk uz citu pusi. Šodien, kad es braucu pie tevis, es vēlējos braukt pie savas mātes — un kādēļ es to nedrīkstētu? Vai tādēļ, ka man būtu jābaidās? Vai tādēļ, ka man kāds ko darītu jaunu? Es nezinu — bailes man nav, bet es to tomēr nedrīkstu, jo man kabatā ir papīra gabals, kurš man aizliedz braukt tur, kur es visvairāk vēlos. Es zinu, tev tas liekas savādi — liels cilvēks vajmanā pēc mātes, bet ja tu nekad neesi sajutis, ko šis vārds nozīmē — tad tev rodas nepārvarama vēlēšanās zināt, kas aiz šī magiskā vārda slēpjas.

— Es tevi saprotu!

— Es šaubos. Šovakar es braukšu atpakaļ uz vietu, kurū sauca par mājām. Tēvs vēl nebūs pārradies. Dzīvoklis būs tumšs un auksts. Es būšu pametis tavu māju, kas bija silta un laipna, bet kurā es nevaru pat brīvi kustēties... Kur es piederu? Kas es esmu? Vienīgais, kad es staigāju starp cilvēkiem, ielu drūzmā — es esmu laimīgs, jo šeit es redzu, es esmu viens no bara, viens no sabiedrības — man ir uzlikti zināmi pienākumi, kaut vai tas, ka es nedrīkstu iet pāri ielai, kad sarkanā gaisma... Un no otras puses es nevēlos būt viens no tiem... Tu teiksi, es esmu sajucis. Nē, es neesmu — es tikai nevaru saredzēt nekāda gala iznākuma... —

Glāzes bija izdzertas. Katrīna piecēlās. Uzvilka kažociņu.

— Tu pašreiz tā domā, bet tu redzēsi — viss, pavisam drīz, kļūs daudz savādāks, daudz gaišāks, jaukāks. Vai tu vēlies, lai Džerijs ar saviem sakariem mēģina sameklēt tavu māti?

— Tu domā, viņš to spētu?

— Par to nav šaubu!

Kad Artūrs un Katrīna atgriezās mājās, tajā valdīja pārāk liels klusums. Viņi apsēdās kamīna priekšā un runāja. Artūrs stāstīja par saviem nodomiem. Katrīna ierosināja, ka viņam vajadzētu pievērsties politiskai ekonomijai, un viņas tēvs tad varētu palīdzēt tikt uz zaļa zara. Artūrs purināja galvu. Viņš izteica domas par bijušām koloniju valstīm, un Katrīna daļēji piekrita. Tad sarunas pārcēlās uz dzeju. Katrīna rādīja jaunāko Paunda grāmatu un stāstīja par to, kā viņa satikusies ar Eliotu kādā tējas vakarā. Laiks gāja, un kad Artūram bija jādodas uz staciju, izrādījās, ka Harisona kundze jau aizbraukusi ar mašīnu. Pats Harisons bija kaut kur izgājis un uz Džeremija durvīm karājās zīme: „Lūdzu netraucēt!” Viņš strādāja pie saviem rakstiem par Maskavu un Ņujorku.

Īsi pirms stacijas Katrīna apstādināja mašīnu kādā klusā apstādījumū ielā. Artūrs viņu skūpstīja. Atkal viņu pārņēma kāda dīvaina sajūta. Visi viņa nervi kā bungu ādas atbalsoja sirds pukstus. Mute kļuva sausa un rokas meklēja meitenes augumu. Meitene atbildēja skūpstam, bet tad atrāvās. Piesarkusi, kārtoja matus.

— Ne tā! — viņa gandrīz pavēloši teica. — Tu gandrīz vari visu izjaukt. Man kļūst baigi, kad tu man tā piesarkies. Es nekad neesmu varējusi saprast, kur tevī

pēkšņi rodas tāds primitīvisms. Es tevi ļoti labprāt ielūgtu pie sevis Londonā, bet man, tīri vienkārši, ir bail...

— No kā tev ir bailes... — Artūrs atgāzās sēdekļi. Uz pieres viņam bija izspiedušās sviedru lāses.

— No tā, ka mēs varētu sabojāt, pirms kaut kas ir īsteni sācies... — Katrīna bija kļuvusi par daudz nopietna.

— Bet nedz tu, nedz es vēl nezinām, kas šis sākums ir — es tikai zinu vienu lietu — tavš tuvums mani mulšina un es pirmo reizi savā mūžā jūtu...

— Es nejūtu nekā! Es nevaru noliegt, tu mani interesē, pat vēl vairāk, man ir siltums pret tevi un vēl vairāk — varbūt es tevi savā veidā mīlu, bet nekad, nekad es nespētu tevi skūpstīt tā, kā tu to nupat darīji. Man liekas, es jau tev vairākas reizes esmu teikusi, ka man tas nepatīk! — Katrīna nospieda gāzes pedāli. Mašīna šāvās uz priekšu. Artūrs klusēja. Katrīna klusēja. Beidzot viņi bija pie stacijas. Tikai dažas minūtes līdz vilciena atiešanai.

— Es ceru, ka tu man piedosi. Tu taču zini — es nekad to neizdomāju, tas mani pārņēma, man tas jādara... — Artūrs mēģināja atvainoties.

— Es zinu, tev man tas nav jāsaka, bet savaldīšanās ir viens no svarīgākajiem faktoriem mūsu dzīvē.

— Jā, ja tev tas nav ticis atņemts, ko tu visvairāk esi vēlējies. Tas, ko tu gaidi no dienas dienā...

— Mīlestību?

— Jā!

Katrīna pasmaidīja. Paskatījās stacijas lielajā pulkstenī, tad ar lūpu galiem pieskārs Artūra vaigam.

— Tev jāsteidzas, citādi nokavēsi...

— Jā. — Artūrs izkāpa no mašīnas. Gāja uz ieejas pusi. Atgriezās un raudzījās uz Katrīnu. Viņa smaidīja un māja ar roku.

Tik tikko viņš paspēja noķert vilcienu. Aizkūsis atslīga mīkstajā sēdekļī. Raudzījās tumsā un arvien gaišāk kļūstošajā spuldzē. Tā mirkšķināja kā milzīga, aizdomīga, netīra acs. Kādēļ gan cilvēkam nācās tik grūti samierināties ar savu ceļinieka stāvokli? Kādēļ tas vienmēr meklēja kaut kādu pamatu, ja prāts skaidri pateica — dzīvot nozīmē staigāt, staigāt nospraustu ceļu — ceļu uz mājām. Šīs mājas bija gals, bet reizē sākums.

Diena bija bijusi satraukta un saspīlēta. Svešas sejas. Svešas balsis. Labvēlība un pārākums. Draudzība un mīlestība. Viss bija vārdi — vārdi, kuri neizteica nekā. Kādēļ Katrīna bija atrāvusies, kad viņš viņu skūpstīja? Tādēļ, ka šis skūpstis bija mīlestības izpausme? Tādēļ, ka cilvēki runā par mīlestību, bet reizē no tās baidās? Tādēļ, ka mīlestība nav radošs, bet gan postošs faktors? Tā rada jaunu dzīvību, bet no radītājiem atņem — palēnām, nemanot — visu? Domas kā vēja raustas lapas tinās virpulī, vizuļoja spilgtās krāsās, bet neveidoja noteiktas kontūras. Viņš bija braucis pie Katrīnas un domājis par mājām, namu, kurā viņa dzīvoja — viņš to bija iedomājies ar milzīgu karstu kamīna uguni, kur pat logi smējās siltumā, bet... Nams, balts un auksts stāvēja glīti frizētu skaistuma krūmu vidū un kamīnā uguns rātņi dega — tas nedrīkstēja nedz traot, nedz īsteni liesmot, jo dzirkstis varētu uzkrīst uz dārgajiem paklājiem. Tās nebija liesmas — tā bija uguns, kurai bija jādod siltums. Jā, pat liesmām šajā

mājā bija uzdevums, un Katrīna — viņas skūpstis bija uzdevums...

Tēvs vēl nebūtu mājās. Dzīvoklis būs tumšs un auksts. Viņš dzers melnu kafiju un aizmigs ar mācību grāmatu rokās. Artūrs sarāvās — viņš nevēlējās iet mājās. Viņš vēlējās darīt kaut ko tādu, kas bija aizliegts, kaut ko — ko neviens no viņa nebūtu sagaidījis. Viņš neies mājās! Kabatā vēl bija pāris šiliņu no Katrīnas dotās mārciņas. Pulkstenis rādīja deviņus stundas. Vilciens ieripoja Londonas stacijā.

3.

Ja vecāki lutina savus bērnus, tad tas nav tādēļ, lai tiem izpatiktu, bet gan, lai apmierinātu savu egoismu.

Karlails

Sīmanis Grods gāja mājās. Domās viņš atcerējās sarunu ar Jāzepu. Nekas liels jau nebija bijis. Jāzeps bija apjautājies par Artūru. Ko viņš nodomājis darīt pēc skolas beigšanas un kā iet ar mācībām.

— Un tu domā, viņš ir apmierināts? — Bija jautājis Jāzeps.

— Kādēļ lai viņš nebūtu? Mēs satiekam labi. Skolā viņam veicas. Kad beigs — par darbu nebūs jārūpējas...

— Es tev jautāju, vai viņš ir apmierināts — ko viņš dara savā brīvajā laikā, vai viņam ir draugi, draudzenes? Ko viņš lasa? Ko domā?

Jā, ko īsteni domāja Artūrs. Sīmani pārņēma gandrīz nepatīkama sajūta. Ko domāja viņš pats? Artūra dzīve bija kļuvusi viņa dzīve — bet kas bija viņa dzīve? Kāda bija Artūra dzīve? Sīmanis bija strādājis virsstundas, gadījuma darbus — naudas nekad nebija īsteni diezgan. Viņš vēlējās dot Artūram visu to — to, ko viņš pats nevarēja iegūt. Vai Artūram bija draugi? Draudzenes? Kādēļ viņam tos vajadzēja — viņam taču bija tēvs! Bet kādēļ viņš tik maz ar Sīmani runāja? Vai viņam tiešām nebija ko teikt, vai arī viņš nevēlējās?

Mājas nāca arvien tuvāk. Artūrs droši vien būs mājās. Gulēs gultā un klausīsies radio. Viņi izmainīs pāris vārdus par dienas notikumiem, varbūt, varbūt Artūrs aizrādīs uz kādu interesantu politisku notikumu avīzē. Sīmanis uzvārīs kafiju un viņi abi to izdzers. Klusēdami. Sīmanis iegriezās savā ielā. Pa gabalu varēja redzēt mājas. Visi logi bija tumši, Artūrs droši vien gulēja, bet... Kaut kas savāds iekodās kaklā. Šī bija tā pati sajūta — sajūta, kad viņš atgriezās no meža. Cerēja satikt savu sievu un tās vietā atrada tukšumu... Tukšumu ar Artūru... Sīmanis pasteidzināja soļus. Nervozi meklēja atslēgu. Priekštelpa bija tikpat tumša kā visa māja. Vecā skolotāja savā istabā vārgi klepoja. Gandrīz skriešus viņš uzskrēja pa kāpnēm. Dzīvokļa durvis bija aizslēgtas. Artūrs nebija mājās. Viņš nekad neslēdza durvis. Kādreiz tēvs viņam bija pārmetis. Smiedamies viņš bija atbildējis:

„Ko tad pie mums zags? Dvēseli? Tā šajos laikos nevienam nav vajadzīga — par daudz veca un izgrabējusi, čīkst visos kaktos.”

Steidzīgi Sīmanis izskrēja cauri istabām. Viss tīrs un kārtīgs kā parasti. Brokasta trauki nokopti. Avīze salocīta, blakus vienīgajam atzveltnes krēslam. Uzgrieza uguni Artūra istabā un apsēdās uz gultas. Viņam likās, pirmo reizi viņš bija ienācis dēla istabā. Kādu dzīvi viņš dzīvoja? Grāmatu plauktā mācību grāmatas, dažas dzejoļu, pāris filozofiskas. Sveši vārdi Sīmana acīm. Virs gultas pāris pastkartes. Nedabīgi izstiepti augumi. Dīvainas krāsas. Vienīgais krāsu plankums. Uz galda kārtīgās kaudzītēs saliktas skolas piezīmes. Pašā vidū tukša pudele, garķātaina nelķe. Sarkana un spuraina kā nervu murskulis.

Vai Artūram bija draugi? Tikai tagad viņš apjēdza šī Jāzepa jautājuma svarīgumu. Ar ko viņa dēls satikās? Ko ar šiem svešajiem cilvēkiem runāja? Vai viņam nebija bijis viņš jāved uz latviešu sarīkojumiem, koncertiem, teātra izrādēm? Pašam Sīmanim tas nebija vajadzīgs, viņš nekad nezaudēs savu pārliecību, viņš bija kā koks, kuŗa stumbrs pārkritis pāri straumei, bet saknes vēl vienmēr turas pretējā krastā un liek dzīvot. Mākslīga augsne viņam nederēja un viss, kas bija šajā krastā, bija mākslīgs — bez zemes auglīgā un tumšā spēka. Viņš nebija vēlējies, lai Artūrs uzaugtu šajā augsnē. Viņš bija domājis — dēls bija kā kāpurs, kas var augt un dzīvot no pakritušā koka zaļajām lapām, bet vai tā tas bija? Vai viņš, Sīmanis Grods, varēja to teikt? Ko viņš zināja par savu dēlu? Viņš tam ticēja, nebaidījās, ka viņa dēls varētu iet nepareizus ceļus. Tādēļ viņš nekad nekā nebija jautājis. Bet kāda bija patiesība? Kur Artūrs bija tagad?

Sīmanis gurdi piecēlās. Piegāja dēla galdam. Kā negribēdams atvēra atvilktni. Tāda pat nevainojama kārtība kā uz galda. Piezīmes, piezīmes un atkal piezīmes. Neliela adrese grāmatiņā. Sīmanis to paņēma un sāka šķirstīt. Lekcijas. Semināri. Eksāmeni. Gandrīz katru svētdienu burts K... Kas bija šis noslēpumainais K.? Pēkšņi, kā nokaunējies, Sīmanis iemeta grāmatiņu atpakaļ atvilktnē. Kāds viņam bija iemesls spiegot? Ja Artūram bija kaut kas tāds, ko viņš nevēlējās teikt — tā bija viņa darīšana!

Sīmanis atgriezās virtuvē. Uzlika vārīties ūdeni. Pievilka krēslu pie loga un apsēdās. Nekas jau nebija noticis. Pulkstenis rādīja tikai vienpadsmito stundu. Artūrs nekad nedzēra. Vismaz Sīmanis nekad nebija va-

rējis samanīt ierēbuma pēdas. Tie pāris jaunie cilvēki, kuri kādreiz bija atnākuši tikai uz pāris minūtēm, bija nākuši pēc lekciju piezīmēm un izskatījās godīgi un kārtīgi. Artūrs drīz, pavisam drīz būs mājās!

Alise bija viņu atstājusi, ne jau viņa paša dēļ, bet tādēļ, ka apstākļi bija mainījušies. Tikai tādēļ, ka viņš no pagasta sekretāra bija pārvērties kolchoza strādniekā, bet vai tas tā bija? Viņa bija ieradusies pie Sīmana ar satrauktām gaidām, bija cerējusi, ka mājiņa pārvērtīsies pagasta gaismas pilī, ka tās zemie griesti pacelsies gaismas pils velvēs, bet... Vai viņa būtu aizgājusi, ja viņš ar pilnu krūti būtu meties pagrīdes kustībā, tūdaļ bēdzis mežā un cīnījies. Izplatījis aizliegto propagandu? Vai vismaz iestājies komunistu partijā, runājis sanāksmēs, kļuvis čekists — bet viņš bija klusējis un vērojis. Tikai tad, kad Alise viņu bija atstājusi, viņš bija aizgājis armijā un tad — kādēļ? Vēl tagad viņš ar nepatiku atcerējās šo laiku, bet viņš bija bijis par daudz kārtīgs, par daudz ticējis rīkojumu un pavēļu negrozāmībai, lai neklūtu par kapteini. Visā viņa kauju laikā viņš nebija izvedis nevienu pārdrošu uzbrukumu, nebija izdarījis nevienu kļūdu un pat ne vienu vienīgu reizi īstēni, līdz nesamanai piedzēries.

Artūrs? Viņa dēlam nekā nebija trūcis. Viņš bija bijis tas, kas kopa viņu slimības laikā, mazgāja, mācīja, lāpīja zeķes, veda staigāt. Viņš visu to bija darījis, jo tas bija jādara, bet ko viņš pats bija domājis?

Kafijas ūdens vārījās. Virtuvi piepildīja silta, gandrīz reibinoša smarža. Karstā dzira dedzināja lūpas. Iela bija tumša un klusa. Viņš gaidīja uz soļiem. Sava dēla soļiem, bet vai viņš tos pazina? Varētu izšķirt no citiem? Karstā kafija pēkšņi iekērās rīklē. Viņš apzi-

nājās, ko bija domājis audzinot savu dēlu — viņš bija pildījis savu pienākumu, pienākumu, kuŗu sabiedrība viņam uzlika, darījis to, ko no viņa sagaidīja, bet nekā vairāk! Nekā! Un ko viņš pats bija domājis? Kad mēs kādreiz atgriezīsimies, kad mēs satiksim Alisi — Artūrs būs izglītots, gudrs, skaists un viņš nepazīs savu māti. Viņi būs svešinieki! Sīmanis jau tagad varēja redzēt Alises izteiksmi, viņas sāpes, izmisumu... Un tad viņš varēs pats sev teikt — nekas nav bijis velts! Kafija bija tik dedzinoši karsta, ka viņam tā bija gandrīz jāizsprauj.

Iela vēl vienmēr bija tukša. Sīmanim pēkšņi likās, ka viņš stāvētu ārpusē pie loga un raudzītos pats uz sevi. Viņa istabā, viņa krēslā, sēdēja vecs, nīgrs, savtīgs vīrs. Tas negaidīja uz savu dēlu, bet uz kaut ko, kas viņam piederēja. Dēls? Ko gan izteica šis vārds? Vecais vīrs bija šo „dēlu” lutinājis, jo viņa dzīvē nebija nekāda cita satura, tā bija tikpat tukša, kā pudele viskija pēc nebeidzamās kāršu spēles.

Un tad Sīmanis Grods zināja — viņš veltīgi gaidīja. Viņa dēls nepārnāks mājās. Ne šonakt, ne rītu, ne parīt... Viņš sēdēs un gaidīs.

Kaut kas bija jādara. Cilvēki vienmēr kaut ko darīja. Tas nebija pieņemts — nekā nedarīt. Varbūt Artūram noticis kaut kas jauns, varbūt viņš piedzēries, varbūt apcietināts, varbūt... Ko viņš varēja darīt? Visā lielajā pilsētā viņam nebija neviena vienīga pie kā viņš varētu griezties pēc padoma. Policija? Ja kas būtu noticis, tā būtu viņu jau sen sadzinusi rokā. Jāzeps! Jāzeps bija vienīgais, bet ko viņš varēja darīt, kā viņš varēja palīdzēt? Saprāts teica — gaidi, bet nemiers uzvarēja, un Sīmanis izmetās uz ielas. Aizskrēja līdz pūr-

majam tālrūpa kioskam. Uztraukti šķirstīja savu piezīmju grāmatiņu. Ilgi zvanīja Jāzeps tālrunis, beidzot viņš samiegojušā balsī atbildēja. Kad Sīmanis izstāstīja savas bažas, brīdi valdīja klusums, tad Jāzeps teica:

— Nedari nekā, es būšu pie tevis pēc stundas!

Kad Sīmanis pameta skatu rokas pulkstenī, bija divi naktī. Atgriezies savā dzīvoklī, viņš atkrita krēslā un strēba savu melno, auksto kafiju. Tieši trijos pie viņa mājas durvīm pieturēja taksometrs un no tā izkāpa Jāzeps Baltiņš. Sīmanis steidzās atvērt durvis.

— Atvaino, bet es nezināju, ko darīt... — teica Sīmanis, pasniedzams draugam, no uztraukuma, mitro roku.

— Nerunā, bet vai tu neuztraucies veltīgi. Iesim pārrunāt! — Viņi uzkāpa pa kāpnēm. Iegāja virtuvē. Ap-sēdās pie balti noberztā galda. Jāzeps izvilka cigarešu paciņu, aizsmēķēja un tad mierīgā balsī teica:

— Stāsti!

4.

Tikai caur brīnumu dzīve paliek nomodā.

George

Jau otro stundu Artūrs klīda ielās. Viņš nebija braucis mājās. Lēnām gājis cauri pilsētai, par pēdējiem šiliņiem izdzēris pāris kausu alus. Gājis kā mēnessērdzīgs, tikai brīžiem apstādamies un paskatīdamies kāda veikala skatlogā. Ne jau izstādīto mantu dēļ, bet gaismas dēļ. Kurpes bija kļuvušas slapjas un aukstums no pirkstu galiem bija uzkāpis līdz degunam. Beidzot viņš atjēdzās. Viņš stāvēja Padingtonas stacijas priekšā. Vai viņš vēlējās kaut kur braukt? Viņam nebija nedz naudas, nedz mērķa. Laiks tuvojās pusnaktij, bet no neskaitāmiem naktsklubiem lauzās ārā dzeša skaņas. Artūrs atgriezās un iebrida šķērsielu tumsā. Brīdī pakavējās pie apgaismotajām ieejām, kurās sildījās viegla migla un šad tad pazibēja puskailli sieviešu augumi. Viņš nekad nebija domājis par šādām vietām. Viņš nekad nebija iedomājies sievietes bez drēbēm, bet tagad viņam kaut kas kaltēja rīkli, kasīja un slāpēja. Karstums, kurš nāca, kad viņš skūpstīja Katrīnu, izspieda uz pieres sviedru lāses. Viņš vēlējās iet iekšā, bet kabatā skanēja tikai dažī pensu gabali. Harisonu mājā viņš bija un būs atstāts ārā, jo — jo Katrīnai nepatika viņa skūpstī. Šeit viņš tiktu ņemts pretim, šeit varbūt viņam bija īstā vieta, bet viņam nebija naudas

un šeit — neviens neslimoja ar bēgļa gada psihozi. Šeit valdīja brīvība. Katrs varēja pirkt un pārdot, ko vēlējās. Miesu, dvēseli, sirdsapziņu, saprātu. Artūrs būtu vēlējis pārdot to visu, bet neviens nevēlējās pirkt, visi šeit bija apmierināti — tie vēlējās pārdot.

— Kādēļ jūs neejat iekšā? Meitenes ir tiešām skaistas un labas... — Artūram bija pienācis vecāks vīrs. Zem atvērtā mēteļa rēgojās vakara uzvalks ar baltu neļķi pogcaurumā. Iesārto, gandrīz jauneklīgo seju vainagoja pilnīgi balti mati.

— Es... es tikai paskatījos. Es nedomāju iet iekšā... — Artūra mēli samezģloja svešnieka zinātāja smaids.

— Ekonomijas skolā? — jautāja svešais, ar pirkstu piedurdams Artūra kaklautam.

— Jā. Bet tagad man jāiet. — Artūrs pagriezās, lai ietu.

— Jums nekur nav jāiet! Mēs iesim iekšā! Un ja jums nav naudas, tad zīniet — es jūs ielūdzu. Nerunājiet pretim! Es pats, savā jaunībā, stāvēju apgaismotu logu priekšā un gaidīju, kamēr kāds mani ielaidīs, bet neviens nenāca — tad es izšķīros izsist šo logu. Es tiku iekšā, bet es nevēlos, ka citiem jālaužas atvērtās durvīs sava akluma dēļ. Iesim! Pie glāzes konjaka valodas rit vieglāk. — Svešais satvēra Artūru zem elkoņa un ievēda pusapgaismotajā priekštelpā. Drusku tālāk, pie zema galdiņa viņš kaut ko ierakstīja lielā grāmatā un smaidīgam, nogludinātam jauneklim pasniedza mārciņas zīmi. Svešnieks ar zinātāja soļiem devās uz priekšu. Pašķīra priekškarus un ievēda Artūru lielā pagrabā telpā. Gaiss bija biezs no tabakas dūmiem. Pie maziem galdiņiem sēdēja kāds ducis vīriešu, lielāko tiesu

pusmūža gados. Sievietes jaunas un pusmūža, gērbušās caurredzamos tērpos, kairināja vīriešus ar savu nogurušo miesu. Svešais apsēdās un pasūtīnāja viesmīlim konjaku. Telpas vidū pēkšņi ieskrēja sieviete. Orķestris, kas sastāvēja no četriem cilvēkiem, sāka spēlēt kādu pazīstamu dienvidniecisku šlāgeri. Sieviete riņķoja, griezās, kustināja rokas, locījās un raustīja vēderu.

— Esat kādreiz bijis šādā vietā? — jautāja svešais un pacēla savu glāzi.

— Godīgi sakot, nē, es pat lāga nezināju, ka kaut kas tāds Londonā eksistē, tiku gan lasījis, bet... Man reti kad iznāk laika. Jāmācās diezgan krietni un... — Artūrs aprāvās. Kādēļ gan viņš svešajam visu to stāstīja?

Sieviete bija tikusi vajā no savas kleitas. Melnā apakšveļā viņa vēl vienmēr goriņās smejošo cilvēku priekšā.

— Es jau teicu, jums man nekas nav jāsaka. Es zinu, un nedomājiet, ka man kaut kas ļauns padomā. Man vienkārši šodien ir labs garastāvoklis un es gribēju priecāties. Visu vakaru pavadīju gaļlaicīgās kokteiļu viesībās, runāju par naudas lietām, reklāmām — visu, kas cilvēka dzīvē tiešām ir gaļlaicīgs, bet tad ienāca prātā — mani mājās neviens negaida, kādēļ nepriecāties. Ieraudzīju jūs — jūs man iepatikāties un es nevēlos būt viens. Dzeriet! — Svešais atkal pacēla glāzi un iztukšoja. Pameta ar roku viesmīlim. Kad tas pienāca, iečukstēja tam kaut ko ausī. Viesmīlis pameta ar galvu. Artūrs tikai tagad aptvēra. Pulkstenis bija pāri pusnaktij. Tēvs viņu noteikti gaidīja, bet konjaks kā pa galvā. Sieviete pašreiz atbrīvojās no krūšturiem.

Tēvs nekad ar viņu nerunāja. Viņš viņam bija licis gaidīt visu mūžu. Gaidīt, kad viņi varētu sēdēt viens otram pretim un runāt kā pieauguši cilvēki, bet viņš vienmēr bija bijis bērns. Cik ļoti viņš bija vēlējies teikt savas domas, prasīt padomus. Kādreiz pārtraukt dzīves vientulību un kopā ar tēvu sēdēt kaut kur, kaut vai šādā vietā, kurā cilvēki nemēdza iet un runāt. Viesmīlis atgriezās ar karafi. Svešais atkal piepildīja glāzes un, pacēlis, teica: — Mans vārds ir Rodžers, Rodžers Hudsons! Priekā!

— Artūrs Grods. — Artūra lūpas slāpa pēc glāzes malas. Konjaks reibināja. Orķestris bija sasniedzis skajuma kulmināciju un sieviete kaila stāvēja telpas vidū.

— Patīk? — jautāja Hudsons un smaidīdams vēroja, ka Artūrs nenolaida acis no sievietes. Vai Artūram patīka? Sieviete nebija skaista, viņa pat nebija pārāk jauna, bet kaut kas pievilka. Viņa pēkšņi noliecās, pakāra savas drēbes un aizskrēja. — Patīk? — Savu jautājumu atkārtoja Hudsons.

— Es nezinu, es nevaru pateikt, bet... — Artūrs stostījās.

— O, es zinu, kā tas ir, bet jūs pieradīsiet un pa gabalu viss izskatās daudz skaistāk, tiklīdz jūs varat to aizkart ar roku — viss iegūst zināmu vulgāritāti. Gribat iepazīties? Es likšu viņu pasaukt.

— Vai tā var? — Artūram viss likās neīsti. Viņam šķita, ka viņš pa gabalu raugās uz sevi. Tikai pirms pāris stundām viņš bija skūpstījis Katrīnu — kaut kas, ko viņš apzinājās, bija sadzinis asinis galvā, tad ārpus kluba bija noticis tas pats un tagad... Tagad viņš zināja, ko viņš vēlējās, viņš zināja, ko viņš bija vēlējies! Svešais pameta ar roku viesmīlim. Tas tikai palocīja

galvu un nozuda aiz tām pašām durvīm, kur dejojāja. Orķestris atkal sāka spēlēt. Pirmējā aina atkārtojās. Šoreiz tā bija mulāniete. Viņas kustības bija daudz dzīvnieciskākas un likās aicinošākas.

— Man pieder grāmatu izdevniecība, — gandrīz galaktoti stāstīja svešais, — es publicēju grāmatas, kuras visi lād, bet kuŗas klusībā lasa. Likumi un to sargi ir mēģinājuši mani daudzas reizes piespiest pie sienas, bet es vienmēr esmu bijis spējīgs pierādīt, ka tas, ko viņi sauc par pornografiju, ir kaut kas cits — godīgi sakot, es pats tam neticu, bet man ir labs advokāts.

Artūrs pārsteigts paskatījās uz Hudsonu. Viņš noteikti neizskatījās pēc šaubīga izdevēja, drīzāk gan pēc kunga, kas ražoja bērnu pienu vai nervu nomierinošas tējas. Hudsons iesmējās.

— Es zinu, ko jūs domājat. Redziet, man šīs grāmatas ir kaut kas tāds, ko tauta prasa un pieprasījums prasa pēc piegādes. Tā tas ir ar visām lietām. Vai jūs domājat, ka šīs meitenes sev par prieku katru vakaru trīs līdz četras reizes izgērbjas? Tas ir, dažas to dara ar prieku, bet tomēr nekad to nedarītu, ja par to labi nemaksātu. Kad jūs ar viņām būsit runājis, jūs redzēsīt — tās ne ar ko neatšķiras no vidusmēra meitenēm, kuŗas nīkst aiz rakstāmmašīnām vai veikalu letēm. Viņām tāpat ir tikai viena doma, apprecēties, un ja dažas no tām ir ar mieru pārdot visu, tad tas tādēļ, ka viņas cer īsā laikā iegūt daudz naudas uz tādu muļķu rēķiņa, kā mēs.

— Es jūs lāga nesaprotu, — Artūrs pārsteigts raudzījās Hudsonā, — ja jūs tā domājat, tas ir tik loģiski, kādēļ jūs vispār šurpu nākat?

— Mans mīļais draugs, — Hudsons domīgi aizsmēķēja cigareti, — es nāku šeit tādēļ, ka es mīlu vientulību — tas ir, es to vēlējos izjust pirms es ieraudzīju jūs un sakiet, kur gan citur cilvēks var justies vairāk viens, kā šeit? Nekas šeit nav personīgs, pat, ja es eju ar vienu no meitenēm uz viņas māju, mūsu attieksmes ir pilnīgi bezpersoniskas — mēs nesatiekamies uz līdzīgas bāzes, bet gan kā abi devēji — es par savu naudu varu prasīt visu, ko es vēlos, pat to, ko es nevienai sievietei neiedrošinātos prasīt — pat lai kā es viņu, vai viņa mani nemīlētu, un viņa? Viņa man var prasīt cik vien viņa grib, vai cik viņa augsti vērtē savus pakalpojumus. Šādā veidā cilvēks izbēg no visām sentimentālām muļķībām... Un atrod apmierinājumu, nedodot nekā no savas personības. — Hudsons smaidīja. Galdiņam tuvojās divas meitenes. Viņas bija ģērbusās vakartērpos. — Viņas apģērbjas tādēļ, ka to, ko jūs redzējāt, jūs vēlēsit redzēt atkal — tīra psiholoģija!

— Labs vakars, — gandrīz vienā balsī teica abas sievietes un, negaidot uzaicinājumu, apsēdās, — mēs domājam, ka jūs, Rodžer šovakar nebūsit. — Pāri galdiņam teica pirmtējā dejtāja, kura bija apsēdusies blakus Artūram.

— Ja es saku — es būšu, tad esmu!

Viesmīlis pienesā divas glāzes. Pats Hudsons tās papildīja un turpināja: — Tev Džeki, būtu gaļlaicīgi, tādēļ paņemu līdzī savu jauno draugu. Viņa vārds ir Artūrs.

Artūrs palocīja galvu. Pagriezies pret sev blakus sēdētāju, Hudsons teica: — Šis visuskaistākais dzīvnieks ir Rīta.

— Paldies par jūsu komplimentiem, Hudsona kungs,

bet man prāts nemaz nenasas uz jokiem. Pulkstens jau gandrīz divi un man gribas iet uz mājām, bet, ja es nenīkšu ar jums, mana alga nedēļas beigās būs par pāris mārciņām mazāka. — Rita paņēma uz galda gulošo cigarešu paciņu un aizsmēķēja.

— Par to nebaidies. Es to nokārtošu, bez tam, man priekš jums ir darbs. Man žurnālam vajadzīgi daži uzņēmumi, un jūs zināt, es maksāju labi.

— Neaizmirstiet arī mani! — iesaucās Džekī. Tikai tagad Artūrs iedrošinājās ciešāk paskatīties uz sievieti. Viņa nebija daudz pāri divdesmitiem, varbūt divdesmit pieci. Dejojot viņas seja bija izskatījusies vecāka — tā bija pieņēmusi kaut kādu dīvainu, maskai līdzīgu izteiksmi. Acis bija nedabīgi lielas un mirdzošas, mute pat runājot viegli trīcēja, tāpat kā Katrīnai, bet ap to bija ievilkusās nesmaidītu smaidu līnijas. Garī, nervozi pirksti spēlējās ap glāzi.

— Nē, Džekī, šonedēļ man nekā jums nav — jums jāmēģina kaut kā izsisties un jūs man nevarat iestāstīt — jums trūkst naudas!

— Jūs ļoti labi zināt, — iesmējās Rita, — Džekijai nekad nav diezgan, viņa pat no akmens mēģinās izspiest naudu...

— Starp citu, — atkal piepildīdams glāzes un pasniegdams cigaretes, Džekijai piegriezās Hudsons, — kad es jums teicu, man jums nekā nav — es īsteni neteicu taisnību. Jums šovakar, vai labāk būtu teikts, šorīt — jāuzjautrina mans jaunais draugs! Es domāju, ka jums tas nenāksies pārāk grūti...

— Atvainojiet! — pārsteigts iesaucās Artūrs. Vai viņš dzīvoja sapnī, vai īstenībā? Kas ar viņu notika? Kur bija palicis divistabu dzīvoklis, tēvs? Katrīna? Dže-

kija smējās. Rita mēģināja smieklus norīt. Hudsons smaidīja. Vienīgais nopietnais un pat izbīties bija Artūrs.

— Es jums soliju jautru vakaru, tad nu jums tas jāpieņem, kādu es to uzskatu. Rīt no rīta mēs varēsim pārrunāt. Tagad ejam! Domāju, jums nevienam nebūs iebildumu, ja mēs iesim pie manis — es vēlos privātus priekšnesumus. — Hudsons piecēlās un pameta ar pirkstu viesmilim. — Abas lēdijas mūs pavadīs! — To teicis, viņš iespieda gaidošā rokā pieci mārciņu zīmi. Artūrs, nekā nesajēgdams, sekoja. Nekad savā mūžā viņš nebija tik daudz dzēris, bet vairāk viņam reiba no Džekijas klātienes. Smaidīdama viņa ieķērās Artūra rokā. Viesmilis pienesa mēteļus.

Lija. Durvju sargs bija izsaucis taksometru.

— Kaut mēs ātrāk tiktu siltumā. — Drebinādamās teica Rita.

— Un gultā! — Smiedamies papildināja Hudsons.

— Jūs kļūstat garlaicīgi un atkārtojaties... — novilka Džekija un saspieda Artūra roku.

Kad viņi visi četri iekāpa taksometrā, pulkstenis rādīja trešo stundu.

— Stāstiet par sevi! — Džekija čukstēja Artūra ausī, automašīnas tumsā.

5.

Starp esību un nojautām,
Starp to, kas ir, un to, kas liekas
Vairs acis neveru, jo tām
Vairs netik ieraudzīt nenieka.

Mirdza Bendrupe

Pulkstenis rādīja sesto stundu. Ārā sāka aust miglains rudens rīts: gaisma vēl vienmēr kavējās, aizķērusies aiz fabriku skursteņiem un augstajiem namiem. Divi vīri sēdēja un klusēja. Sīmanis Grods brīžiem pameta acis uz logu, bet viņš jau tagad zināja — viņš gaidīja velti. Cerības bija atkāpušās, noslēpušās un tikai vārdi mēģināja noslēpt šo bezcerību. Jāzeps Baltiņš, ne vārda nesakot, bija klausījies drauga domās. Viņš bija mēģinājis iestāstīt, ka nebija ko bažīties, Artūrs taču nebija bērns. Viņš varbūt bija aizbraucis pie kāda drauga un aizkavējies — naudas viņam nebija daudz, taksometru viņš nevarēja ņemt, tātad bija jāpaliek. Tālrunā mājās nebija. Viss loģiskais saprāts runāja pret bailēm — Artūram noteikti nekas nebija noticis, bet... Jāzeps bija ierunājies par zvanišanu policijai, bet Sīmanis bija bijis tas, kas to noraidīja. Izskatītos smieklīgi, ka tēvs dzenāja rokā dēlu tikai tādēļ, ka viņš vietu naktī nebija pārnācis mājās — galvenais, ja dēlam bija pāri divdesmitiem. Nakts bija pagājusi — Sīmanis un Jāzeps bija runājuši daudz, bieži vien bija tikušas izteiktas lietas — vienā vārdā — kur citos apstākļos

būtu prasījušas stundām ilgu izskaidrojumu. Atkal un atkal bija pacēlies Artūra vārds, atkal un atkal Jāzeps bija jautājis Sīmanim — ko viņš zināja par savu dēlu, bet atbilde bija bijusi klusēšana. Sīmanis mēģināja veidot attieksmes no uzskatiem par ģimeni, kādi viņam bija tikuši iestāstīti, bet viņš tiem bija zaudējis ticību. Viss, ko viņš sacīja, bija vēlēšanās dzīvot sapnī, mēģināt saklausīt harmoniju, kuru viņš apzīmēja par „morālisku dzīvošanu”, bet Jāzeps šo melošanu pašam sev bija atklājis.

— Vai tu nedomā, — viņš, rūgti smaidot, bija jautājis, — ka mūsu dzīve ir piemērošanās apkārtnei, nejautājot, vai mums šī piemērošanās nāk par labu vai ne? Mēs pieņemam šīs sabiedrības radītos likumus — ne jautājot, ko mums pašiem tie dos, bet ko mēs ar šo piemērošanos iegūsim. Ja tu, varbūt, nebūtu bijis tik labs, ja tu nebūtu tikai domājis par savu pienākumu, par to, kas tev jādara, bet gan par to, ko tu vēlies darīt, tu būtu redzējis, ka uzskats, viss, kas cilvēkam dara pāri, ir jauns un viss, kas nāk par labu, ir labs — ir aplams un maldīgs. Kā tev, tā Artūram būtu bijis jālerauga, ka dzīve nesastāv tikai no pienākuma. Ja mēs tagad te sēžam un gaidām, ja mēs baidāmies — tad tas ir tādēļ, ka Artūrs savā dzīvē ir pazinis tikai vienu lietu — pienākumu. Un šoreiz viņš pret šo pienākumu ir sacēlies, un tādēļ, ka šī sacelšanās nākusi tik spēji, tā ir varmācīga — mēs abi to sajūtam un tādēļ baidāmies. Es tikai ceru, tāpat kā tu, ka šī varmācība būs pašam pret sevi un nevis pret tiem, kas šo pienākumu, pretēji cilvēka īstenai esamībai, radījuši. — Jāzeps Baltiņš nekad tik garī un gudri nebija runājis. Sīmanis uz viņu sāka raudzīties citām acīm. Kādu tad viņš Jāzepu bija pazi-

nis? Vada komandieris — kušš daudz nerunāja, bet kuram bija jāskatās uz pirkstiem, jo visai bieži viņš nerikojās pēc reglamenta. Katrs vīrs rotā bija zinājis, ka Jāzeps Baltiņš varēja vienā brīdī no mierīgi nosvērtā virsnieka pārvērsties vislielākajā karstgalvī. Viņa krūtis bija greznojuši gandrīz visi krusti, bet ar tiem viņš nelepojās, tikai reizi, kad viņš bija iedzēris par daudz degvīna, viņš visiem par pārsteigumu bija teicis:

„Tie ir manas cilvēcības pierādījums, manu bailu augļi!” Pat Sīmanis par to bija smējies. Tagad viņš šos vārdus atcerējās. Saprata. Un tagad? Vistu kopējs. Vientuļnieks savā mazajā saimniecībā, bet ko viņš darīja, domāja visu nedēļu — to Sīmanis nezināja. Viņš Jāzepu sauca par savu draugu, laikam tāds viņš arī bija, bet tāpat kā viņš Artūru sauca par savu dēlu un nepazina, tā viņš bija bijis svešinieks Jāzepam.

— Es negribētu iet uz darbu... — Atspiezdams pieri pret mitro rūti, gurdi teica Sīmanis. — Ja tu varētu būt tik laipns un piezvanīt uz fabriku, saki, mans dēls ir slims — pilnīgi vienalga!

— Noteikti! Tajā pat laikā es aizskriešu uz mājām, būšu atpakaļ pēc stundas. Jāsarunā kāds, kas pieskata manus pavalstniekus. Nebūšu ilgāk par stundu. — Jāzeps piecēlās un paņēma mēteli, tad piebilda: — Ja puika pārnāk mājās, nesaki nekā, gaidīt vajag arī pēc tam, kad kaut kas sagaidīts, viņam pašam jārunā. Nezvani policijai, kad atbraukšu, izdarišu. Gaidi!

— Es gaidīšu.

Jāzeps izgāja uz ielas. Sīmanis raudzījās viņam pakaļ tik ilgi, kamēr viņa izkaltušais augums nozuda aiz ielas stūra. Vai tā bija draudzība? Pašreiz — varbūt,

bet vai tā bija bijusi draudzība? Kara laikā viņus bija saistījusi lojālitate, kāds kopējs uzdevums un vēlēšanās palikt dzīvam. Pēdējos gados? Sīmanis bija apcietojis Jāzepu katru svētdienu, bet vai viņš zināja, kas slēpās aiz šīs kā no koka izgrieztās sejas, vai viņš zināja, kas slēpās aiz vajadzības ar rituālu apsēstību spēlēt sešdesmitseši? Viņu rokas bija saskārušās, bet domas, izjūtas, nekad nebija krustojušās. Sīmanis nekad nebija varējis pieminēt Alises vārdu. Kādēļ? Vai viņam bija kauns no sava drauga? Vai arī viņam bija kauns un vainas apziņa pašam pret sevi?

Kas viņš īsteni bija? Kafija biežajā krūzē bija pārvilkusies ar pelēku, gandrīz sudrabainu plēvi. Auksta, tā bija beigusī smaržot. Sīmanis atcerējās brīdi uz kuga. Pazīstamais krasts bija lēnām nogrimis, viņš bija zinājis, ka atgriešanās, vismaz viņam, nepastāvēja. Jaunais krasts — kas nesolīja nekā laba, bija solījis kaut ko jaunu. Artūrs bija dzimis, bet šajā brīdī Sīmanim bija licies, ka viņš dodās pretim kaut kam jaunam. Zeme, kuŗu viņš mīlēja, apkārtne, kuŗā viņš bija dzīvojis un gaiss, kuŗu elpojis — palika aiz viņa. Aiz viņa palika arī Alise, bet līdzī nāca rūgtums. Vieta, kuŗā viņš bija dzimis un audzis, jau atstājot krastu, bija kļuvusi pagātne. Karš vēl bija jākaŗo, vēl varēja gadīties, ka viņš mirst, bet par to viņš nebija domājis. Viņš bija domājis tikai par vienu — Artūru. Jau toreiz viņam bija bijis blakus Jāzeps, bet ne vārds nebija atskanējis. Sīmanis bija juties varens — viņu sagaidīja uzdevums, viņš iekšēji redzēja Artūru augam un veidojamies tādū, kāds viņš bija vēlējies būt. Dievs bija radījis dzīvību, tā vismaz teica, bet par to varēja šaubīties, bet viņš, Sīmanis Grods, bija radījis dzīvību un šī dzīvība

turpinās dzīvību, tā augs un veidosies zem viņa rokām kā māla pika, kuŗu savās varenajās plaukstās kādreiz bija paķēris Visvarenais. Visvarenais bija izdarījis kjūdu — viņš bija radījis cilvēku, bet nebija veidojis tā „es” — viņš to bija iemetis dārzā kā tārpu un teicis — locies, meklē savas dzīves jēgu, — bet Sīmanis Grods bija vēlējies rīkoties citādi...

Cik bezgalīgi ilgs laiks bija pagājis no šī brīža. Gadi un atkal gadi. Vai viņš, Sīmanis Grods, bija izveidojis Artūru, vai viņš bija bijis spējīgs tam pateikt, kādēļ viņam jādzīvo? Vai viņš pats to varēja pateikt sev?

Kāda bija bijusi viņa dzīve, kopš viņš bija atbraucis uz Londonu? Darbs un atkal darbs. Artūrs bija gājis skolā. Mācījies, audzis un veidojies. Ko viņš bija varējis, vai gribējis darīt? Vai viņš bija mēģinājis pašķirt sienu, kuŗa bija bijusi viņu abu starpā, vai viņš pat bija to vēlējies?

Atkal un atkal atkārtojās tā pati doma — Artūram jāuzaug tādām, lai es varētu būt lepns uz viņu, lepnums prasīja visu un lepnumam bija jāmaksā augstas devas. Kad viņš bija atstājis savu krastu, viņš bija domājis par uzdevumu, bet šeit — uzdevums nebija devis visu... Fabrikas vārtu sargam, pamestam vīram, cilvēkam bez sabiedrības atzišanas, bez glaimiem un lielībām — vajadzēja kaut ko vairāk, viņam vajadzēja būt lepnam. Lepnam! Ja ne pašam uz sevi, tad savu dēlu. Vienalga, ko Artūrs būtu izvēlējies studēt, vienalga, ko strādāt — tas bija vienalga, bet viņam vajadzēja tikt augšup, pašā galotnē. Sīmanis bija vēlējies viņa fotogrāfijas redzēt laikrakstos, uz tālraides ekrāniem — pašam savu atjaunoto seju — lai tad varētu

teikt — tas ir mans dēls, fabrikas sarga, pamesta vīra, bezdzimtenes bēgļa dēls...

Ko viņš bija darījis? Viņš gan bija rūpējies par Artūra fizisko labklājību, viņš bija tiešām par viņu gādājis, bet ko viņš bija darījis, lai savu dēlu garīgi veidotu par to, ko viņš vēlējās? Nekā! Vecu vecā kļūda kopš Ādama atkal bija tikusi pielaista — tārps bija ticis palaists dārzā un viņam bija bijis jāatrod savs uzdevums, kāds brīnums, ja tagad Artūrs bija pazudis. Vai šīs četras sienas bija paradīze? Vai Artūrs bija ticis padzīts, vai arī pats aizgājis? Šīmanis saķēra galvu rokās. Nekad viņam nebija uzmākušies šādi jautājumi, nekad viņš par tiem nebija domājis, tagad tie kā sanoši, indīgi dunduri rūca viņa ausīs. Ko viņš varēja darīt? Apkārt bija cilvēki — astoņi miljoni, bet vai viņš varēja atrast vienu, neskaitot Jāzepu, kurš būtu varējis teikt — nāc un es tev palīdzēšu, es tev ne tikai pateikšu, kur ir tavs dēls, bet es tev arī parādīšu, kurš ceļš tev jāiet.

— Mans Dievs! — Svešādi skanēja viņa paša balss. Kādēļ viņš gaidīja balsi, kurā teiktu: „Šīmani Grod, celies un nāc man līdz, es zinu ceļu, kurš tev jāiet. Ceļu, kurš ved pretīm tavam dēlam un tev pašam...” šīs balss nebija un nebūs! Viņš tai bija ticējis kā bērns kādai skaistai pasakai, bet nekad šī pasaka nebija vilkusies ilgāk, kā līdz īstenai atmodai, un kad viņš bija atvēris acis — viņš bija redzējis pasauli. Asas līnijas. Skaistu, bet griezīgu. Viņš bija sajutis tās smaržu — vilinošu, bet grēcīgu. Viņš bija sataustījis cilvēkus, sajutis to miesas siltumu un balss elpu, bet viņš nebija varējis ieraudzīt šo elpu.

Šīmanis atkal iegāja dēla istabā. Viņš kaut ko mek-

lēja. Kur bija šī elpa? Tukšums, vientulība, atstātība... Dēls. Ko viņš bija lasījis? Visā mājā nebija nevienas latviešu grāmatas. Sīmanis nebija domājis par to, ka dēlam tas būtu bijis vajadzīgs, ja viņš kādreiz brauks uz māju — laika būs diezgan, bet tagad viss tas būtu bijis kaut kas svešs, kaut kas būtu apgrūtinājis jau tā lielo smagumu, izstūmis ārpusē... Viņš piegāja grāmatu plauktam, paņēma kādu dzejoļu krājumu. Dzejnieka vārds bija svešs. Uz labu laimi atšķīra.

Your portrait hangs before me on the wall
And there what view I wish for, I shall find,
The wooded, or the stony — though not all
The painters gifts can make its flatness round —

Through the blue irises the heaven of failures
The mirror world where knowledge is reversed,
Where age becomes the handsome child at last,
The glass sea parted for the country sailors.

Where move the enormous comets, drawn from life,
My father as an Airedale and a gardener,
My mother chasing letters with a knife:
You are not present as a character.

Sīmanis daudz ko nesaprata, bet kaut kāda dīvaina sajūta viņu pārņēma. Artūrs ar zīmuli bija pievilcis nelielu zīmi. Pārsteigts Sīmanis nolika grāmatu atpakaļ, bet tad apdomājās. Kas gan tas bija par dzejnieku, kurš rakstīja šādas rindas? Atkal paņēma grāmatu. W. H. Auden. Sīmanis Grods nekad nebija dzirdējis šo vārdu. Viņš pat lāga nezināja latviešu dzejnieku vārdus, nemaz nerunājot par dzeju lasīšanu. Alise to kādreiz viņam bija pārmetusi. Pavisam bieži viņa bija

pieminējusi vārdus, kuŗi viņam nekā nenozīmēja, un katru reizi, kad atgriezās no Rīgas, atveda kādu jaunu dzejoļu krājumu. Sīmanis nekad nebija varējis saprast, kādēļ daba bija jāapraksta vārdiem, ja to varēja saredzēt un sajūst, kādēļ bija vajadzīgs zināt, kā citi cilvēki pārdzīvo izjūtas un dabu — visu savu dzīvi.

Vai šajā dzejolī slēpās kaut kas no viņa dēla? Vai tas bija iespējams? Un ja? Vai visa pasaule nebija pilna cilvēkiem un tie gāja viens otram garām, krustoja viens otra ceļus — runāja, strādāja, bet nekad neprasīja — ar kādām acīm tu redzi pasauli, ko tu jūti — tikai, labākā gadījumā — ko tu domā? Pirmoreiz viņš iedomājās, ka viņš pats visai bieži nedomāja pats savas domas, tas ir, neizteica savas domas vārdos, bet gan atkārhoja to, ko bija dzirdējis, ko cilvēki sagaidīja.

Rīts. Laiks bija pavirzījies gandrīz stundu uz priekšu. Jāzepam drīz vajadzēja būt atpakaļ. Artūrs? Vai vairs bija vērts cerēt? Kaut kas noteikti bija noticis... Vienalga, kas... Dzīve vairs nevarēs būt tā pati...

Viņš bija par vecu, lai mainītos, bet viņam bija jāmainās. Viņš bija noguris, bet bija jāpilda uzdevums, jāstargā fabrikas vārti...

Jāzeps klauvēja pie durvīm. Vai varbūt tas bija Artūrs...

Varbūt!

Soļi kļuva lēni. Sīmanis vēlējās paldzināt brīdi līdz durvju atvēršanai. Tam vajadzēja būt Artūram, Lēnām, par daudz lēnām viņš atvēra durvis.

— Es teicu, es būšu atpakaļ pēc stundas! — Jāzeps ienāca un aizvēra durvis. Iela aiz viņa bija tukša.

Grims tumsā dzīrotājs, gurs milētājs kāds kairs,
Vēl vējos aizplīvos kāds tukšu vārdu sējējs —
Ies tālāk svešnieks, un nebūs manis vairs.

Ojārs Jēgens

Hudsona dzīvoklis bija kaut kas starp sīkpilsoņu „pili” un mākslinieka mitekli. Dzīvojamā telpā veselu sienu aizņēma dzērienu skapis. Pašā telpas vidū milzīgs zvilnis. Zemi krēsli. Grāmatas gar sienām, uz galda, krēsliem un grīdas. Visām blakus tukšas glāzes.

— Man nav bijis laika piekopt, un tīrītāja nāk tikai trīs reizes nedēļā, bet es domāju, jums nebūs nekādu iebildumu. Jūsu iekšējam „es” jābūt tikpat nekārtīgam, kā apkārtnē, kurā es vēlos dzīvot. Man patīk nekārtība! — Smiedamies Hudsons saņēma mēteļus un iemeta tos blakus istabā. Tikai tagad Artūrs viņu īsteni ievēroja. Viņš noteikti bija tuvu piecdesmitiem, ja pat ne pāri. Hudsona kustībās bija kaut kas sievišķīgs, bet reizē pavēlošs — kaut kas tāds, kas piemīt cilvēkiem, kuri ne tikai dzīvo, bet izbauda un pazīst dzīvi.

— Rodžer, nekjustiet pieklājīgs! — izsaucās Rīta un nometa savas kurpes istabas kaktā. — Tas jums nepieļauj! Es esmu redzējusi visādus cilvēkus, bet jūs esat gala punkts. Es nekad neesmu varējusi saprast, kādēļ jums viss jāpārvērš kaut kādā labdarībā, pat savas netīrās grāmatas jūs publicējat it kā kaut kādu labdarību bāreņu patversmēm, un neaizmirstiet — mēs nenā-

cām šeit tādēļ, ka mēs vēlamies būt kopā ar lielo Rodžeru Hudsonu, bet gan tādēļ, ka jūs mums labi maksājat! — Viņa atkrita uz zvilņa un sāka smieties.

— Ne labvēlība! Manu mīļo meitenīt, bet gan apziņa, ka es ne tikai ņemu no dzīves, ko vēlos, bet dodu to, ko cilvēki vēlas. Es jau šo manu uzskatu izskaidroju manam jaunajam draugam... — Rodžers piegāja pie dzērienu skapja un pildīja glāzes. Artūrs bija apmulsis. Visu savu dzīvi viņš laikam bija staigājis aizvērtām acīm. Kuŗa gan īsteni bija īstenā dzīve — mājās pie tēva, pie Harisoniem — vai varbūt šeit, kuŗai viņš īsteni piederēja? Džekija silta un aicinoša glaudās viņam klāt, viņš varēja sajust viņas gurnu muskuļu vibrāciju, pirkstu mērķtiecīgu kustēšanos viņa rokā, lūpu trīcēšanu, aiz kuŗas slēpās neizteiktie vārdi. Vai šī bija tikai spēle, tēlošana, vai Džekija sajuta to pašu smacējošo karstumu, kas vēlējās kļūt ārā, kas likās plēsa pušu visu viņa augumu.

— Jūs izskaidrojāt, bet tomēr daudz kas man nav skaidrs un jūs man esat kļuvis nepazīstamāks, kā pirms tam, kad jūs mani uzrunājāt uz ielas. — Artūrs saņēma Hudsona pasniegto glāzi.

— Nemēģiniet viņu saprast! — teica Džekija un novilka Artūru blakus sev un Ritai uz zvilņa.

— Jums taisnība, — iesmējās Rodžers Hudsons, — svešinieki mums parasti daudz pazīstamāki nekā draugi, no svešiniekiem mēs sagaidām visu, no draugiem to, ko mēs esam cerējuši sagaidīt, bet ir taču vienīga — draugs vai svešinieks — visiem vienas un tās pašas cilvēciskās īpašības, tas, kādā veidā tās izpaužas, atkarājas no invidīda, tikai šajā punktā ir mūsu atšķirība — mūsu tā saucamā personalitāte...

— Jūs gribat teikt, ka mēs visi esam vienādi? Tas ir, ka pamatā — savā būtībā mēs esam vieni un tie paši? Ka mūsu personības atkarājas no tā, kā mēs savus pamatinstinktus mākam kontrolēt? — Artūrs iztukšoja savu glāzi vienā malkā. Reālītātes sajūta sāka peldēt arvien tālāk reibuma jūrā. Viņš vienkārši nevarēja saprast, kā viņš šeit bija gadījies, ko runāja, un galvenais, kas īsteni bija Rodžers Hudsons!

— Tik vienkārša jau nu tā lieta nav, es neesmu nedz Freuda, nedz Adlera piekritējs, bet patiesība ir tā, ka mums visi pierādītie instinkti ir — un kā jūs teicāt, mums tie ir jākontrolē tādā veidā, lai sabiedrībai tie nenāktu par ļaunu, bet gan labu — vai mēs to vēlamies vai ne! Mums pat nav atļauts brīvi izteikties, jo ar savām brīvajām domām mēs varētu kaut kur, kaut kādu samaitāt — patiesība iegūst masku, pat tā kļūst par personu — es domāju, jūs zināt, ko es domāju? — Hudsons atkal piepildīja glāzes.

— Man liekas, es zinu! — Artūrs vēl vienmēr turēja savā rokā Džekijas pirkstus. Vai visa šī gudrā runāšana nebija velta, ko vēlējās Hudsons? Kādēļ, ja viņš tik labi pazina cilvēkus, viņš pašreiz mēģināja runāt par tik gudrām lietām — vienīgais, ko Artūrs vēlējās, bija — Džekija!

— Bet — ir vēl kaut kas cits, kaut kas tāds, ko mēs nevaram un negribam izskaidrot — tas ir mūsu mūžīgais vai personīgais „es”, tas ir kaut kas tāds, ko mēs sargājam no citu acīm, kas mums liek pārdzīvot izjūtas, kuņģam nav izskaidrojumu, patiesības, kuņģis mēs mēģinām noliegt! Iekāres, kuņģis mēs mēģinām apspiest — tas ir mūsu patiesais „es”. Ne instinkti, bet gan kaut kas, kas veidojas kā zirnekļu tīkls, ap tiem... Bet pie-

tiel runāt gudrības, par to vēlāk! Dzeriet un iesim gulēt, ir jau par daudz vēls! — Hudsons noskatījās kā visi iztukšoja savas glāzes, paņēma pudeli, piepildīja par jaunu un tad ar ironiju piezīmēja: — Es redzu, ka mans jaunais draugs nekā cita nevēlas, kā redzēt Džekiju gultā... Visiem viena un tā pati doma, par to nav jākaunas — tā ir patiesa! — Hudsons piebilda, iztukšodams savu glāzi. Palīdzēja Ritai piecelties. Pagriezās pret Džekiju un teica: — Jūs zināt, kur atrodas gultas veja?

— Jā! Jā, es zinu!

— Labi, — Hudsons aptvēra Ritas plecus un uz durvju sliekšņa vēl atgriezās: — Dzeriet, cik jums tīk, man liekas, dzeramā ir diezgan. Ar labu nakti!

— Ar labu nakti! — atņēma Artūrs. Džekija piecēlās. Piegāja sienas skapim, izņēma segas un palagus. Artūrs novērsās. Viņš nekad nebija varējis iedomāties — viss, viss notika tīk lietīšķi. Šeit nebija runas par romantismu, mīlestību... Kas ar viņu notika? Džekija stāvēja viņa priekšā. Cieši piegulošais tērps skaidri rādīja viņas auguma kontūras. Viņš tās bija redzējis kailas — tās bija skatījušas simtiem iekārīgas acis, arī viņš, arī viņš bija ar saviem skatiem glāstījis šīs krūtis, kurās spītīgi cirtās pretim iekārei. Tagad tās bija segtas ar noslēpumainības segu, un viņš vēlējās šo segu noņemt, viņš vēlējās redzēt gurnus, kuri bija šūpojušies mūzikas taktī, kustoties nesavaldāmā iekārē... Vai viņš to varēja panākt?

— Ko tu gaidi? Sāc izgērbties! — Gandrīz pavēloši teica Džekija.

— Pagaidi! — Artūrs piecēlās un, paņēmis divas glāzes, piegāja dzērienu skapim. Ielēja tīru konjaku.

— Ko lai es gaidu?

— Es gribu ar tevi runāt.

— Vai tu nevēlies ko citu?

— To arī, bet man jārunā...

— Par ko?

— Par sevi.

— Kādēļ? — Džekija jautāja un atraisīja savu jostu. Viņas roku kustības bija glāstošas. Artūram likās, sieviete mīlēja pati savu augumu. Novilka jaku. Melni krūšturi. Artūrs to bija sagaidījis. Varbūt tādēļ, ka to kaut kur bija lasījis... Viņš neatcerējās.

— Man liekas, tu mani nesaproti...

— Kādēļ man būtu jāsaprot?

— Tādēļ, ka es vēlos runāt, tādēļ, ka es vēlos — kāds mani saprot!

Džekija izkāpa no saviem svārkjiem. Artūrs brīdi sastomijās. Mute bija kļuvusi pilnīgi sausa.

— Viss izliekas tik nereāls, tik nedabīgs, tik negaidīts — es pat neapzinos, kur esmu un, galvenais, kādēļ es šeit esmu...

— Kādēļ tu esi šeit? To es tev tīri labi varu pateikt. Tādēļ, ka Hudsons tā vēlējās, viņš vienmēr visu izved pēc sava prāta. Viņam vajadzēja glāzes biedru, kaut tikai dažām stundām, tu gadījies pa kājām un šeit tu esi! Kādēļ tu paliki? Es esmu sieviete, laikam es tev patīku, laikam tu mani vēlies un tu nepretojies... — Džekija nometa krūšturus uz krēsla.

— Tu gribi teikt — viss, kas pašreiz notiek, ir Hudsona pirksts, ne sagādīšanās, ne liktenis, ne gadījums?

— Nerunā tik daudz! Nāc! — Sieviete pieklāvās Artūram. Viņa bija noslaucījusi lūpu krāsu. Nervoziem pirkstiem viņa atpogāja Artūra kreklu.

- Pagaidi...
- Nāc!
- Kur es piederu?
- Dzīvei!
- Kas es esmu?
- Vīrietis!
- Pagaidi...
- Nāc!

Artūrs sajuta sievietes augumu. Padevīgu un pieklāvīgu, kā pasaku bērniem. Džekijas rokas slidēja pāri viņa augumam. Tās bija sausas kā acis bez asarām — sausas un dedzinošas. Mutes nespēja atrauties viena no otras.

— Tu...

— Es...

Uz galda garoja neizdzertās glāzes.

— Laid...

— Nē...

— Saki, tu mani mīli! — Viņa runāja ar lūpām uz Artūra vaiga.

— Es tevi mīlu!

— Tu mani jūti? Skūpsti manas krūtis!

— Es tevi jūtu...

Tukšums bija pilnīgs. Tas skanēja ausīs, acīs, katrā muskuļa dzīslā. Tukšums bija pārņēmis, paņēmis — Artūru Grodu. Viņš raudzījās griestos. Sieviete viegli elpoja. Artūrs baldijās pagriezt galvu, skatīties... Vai viņa gulēja? Viņam bija jāzin! Lēnām viņš pagrieza galvu, Sievietes acis bija aizvērtas. Ap lūpām apmierināts smaidis. Kailais ķermenis skaidri iezīmējās pret raibo zvilņa auduma rakstu. Artūrs piecēlās. Paņēma neizdzerto glāzi un iztukšoja vienā malkā. Gultas drē-

bes neaiztiktas gulēja uz grīdas. Viņš pacēla segu un uzmanīgi uzklāja sievietei. Viņa atvēra acis — tikai tagad Artūrs aptvēra, arī viņš bija kails. Ātri palīda zem segas. Sievietes rokas satvēra viņa galvu.

— Mīlais, — čukstēja Džekija, — tu esi laimīgs?

— Jā.

— Apmierināts?

— Jā.

— Tu zini, kādēļ esi šeit?

— Jā.

— Tad...

— Es tevi mīlu...

— Saki, atkāрто, saki...

— Es tevi mīlu!

Saule spīdēja. Migla bija izzudusi. No atvērtā loga kā prāts, plūda auksts gaiss. Artūrs pacēlās uz elkoņiem. Raudzījās uz sievieti. Pēkšņi viņa galvā ieskrēja doma — cik Hudsons viņai bija solījis maksāt. Kādas dīvainas illūzijas un halucinācijas viņu pagājušo nakti bija pārņēmušas... Uz brīdi viņam bija licies — šī bija patiesība, šī bija īstenā dzīve, viņš piederēja Džekijai — viņam bija aizmirsies, kas viņa bija... Bet kas viņa īstenībā bija? Ko viņš zināja? Ko viņi bija runājuši? Nekā! Divi svešinieki, Sieviete atvēra acis. Pasmaidīja, bet tad smaids izzuda. Artūram likās, viņa bija saredzējusi viņa domas. Viņa savilka segu pāri kailajām krūtīm.

— Rīta pagīras? Fiziskas vai morāliskas? — Viņa mēģināja smaidīt, bet smaids bija tikpat mākslots, kā jautājums.

— Nē!

— Kādēļ tu melo, tev nav jāmelo — es esmu pie tā

pieradusi, tikai tu biji tik nevainīgi mulķīgs, es domāju...

— Ko tu domāji?

— Es tev biju pirmā?

— Kādēļ tu gribi to zināt?

— Tāpat...

— Un ko tas tev dotu, ja tu zinātu? Tu justos labāk?

— Nē, es tikai domāju — kaut kas ar mani notika, es nekad neesmu tik neuzmanīga, es nekad neļaujos jūtām valdīt pāri prātam...

— Varbūt istaba bija par daudz karsta?

— Varbūt...

— Varbūt tev bija paaugstināta temperatūra?

— Varbūt...

— Varbūt tā bija mīlestība?

— Varbūt...

— Iekāre?

— Nedomāju!

— Kādēļ?

— Tā ir pastāvoša, tā nepārņem vienā brīdī un nepazūd nākošā... Tā pavada cilvēku cauri visu viņa dzīvi, objekti mainās, bet iekāre pati par sevi paliek — nē, es nedomāju... — Džekija piecēlās sēdus un atbraucija matus no pieres.

— Tev Hudsons maksās? Man naudas nav... — Artūra balsi bija spītība.

— Varbūt, bet tas nav svarīgi, es par to nedomāju! — Džekija pēkšņi kļuva nopietna, likās pat apvainota.

— Atvaino!

— Lūdzu, bet tu patiesībā nemaz nedomā atvainoties, jo tev nav jāatvainojas — tu prasīji jautājumu, kur tu bija tiesības prasīt...

— Tiesības — varbūt, bet nekādā gadījumā morālas tiesības!

— Nesāc runāt par morālām tiesībām!

— Kādēļ ne?

— Kas ir morāle?

— Varbūt tu to zini labāk nekā kuņš cits!

— Varbūt, bet lūdzu beigsim...

— Beigsim, tikai viens jautājums, ja es drīkstu, ja varu tev jautāt — tu neesi tāda, kādu tevi biju iedomājies, kas tu esi? — Artūrs piecēlās, piepildīja glāzes un pasniedza vienu Džekijai.

— Kādēļ tu jautā? Tu zini tikpat labi kā es — es sau-
cu sevi par deļotāju, bet patiesībā esmu ielas meita,
vai tu par to šaubies?

— Jā! — Artūram riebās konjaks. Tas izlikās kodīgs
un glums.

— Kādēļ?

— Es nezinu, bet...

— Es tev pateikšu kādēļ — tādēļ, ka es neiederos ta-
jā ielas meitu šķirā, kādu tu to esi iedomājies, ne jau
tu vien, bet kādu radījuši cilvēki — es neesmu rupja,
es neesmu vulgāra un es māku mīlēt, tas ir, es savā zi-
ņā aizmirstu to, kas es esmu un kļūstu kaut kas cits,
bet jūs — jūs nevarat to pieņemt, tāpat kā tu nevarētu,
tu un pārējie, pieņemt, ka kurpnieks rakstītu dzejas
— tas ir, ka viņš rakstītu labas dzejas, vai arī, ja viņš
rakstītu labas dzejas, viņš nevarētu būt labs kurpnieks.
Kādēļ tu esi nepatīkami pārsteigts? — Džekija iztuk-
šoja savu glāzi un, nometusi segu, sāka gērbties. Ar-
tūrs klusēja. Viņa atkārtoja jautājumu: — Saki, kādēļ
tu esi pārsteigts?

— Tu... Es nezinu...

— Es zinu kādēļ tu nezini, tu nezini tādēļ, ka tu nevēlies zināt! Tu cerēji no manis saņemt to, ko tu varēti saņemt no katras ielas meitas — apmierinājumu savam pazemotajam vīrieša pašlepnūmam. Tu vēlējies pats sev teikt — sievietes ir tik lētas, ka es tās varu, un ievēro, uzsvāru tu būtu licis uz „es”, nopirkti par pāris mārciņām, bet es tevi apkrāpu, ne jau īsteni, bet tavu vīrieša pašlepnūmu — es tevi paņēmu, es tevī atrādu apmierinājumu — mēs bijām līdzīgi. Mūsu starpā nebija Hudsona filozofijas par pieprasījumu un piegādi — patiesībā viņš pats tā nedomā — neviens tā nedomā!

— Pagaidi! — Džekiju pārtrauca Artūrs. — Es tev teicu — es atvainojos, es tikai tev jautāju — kas tu esi, jo tā kā runā tu, tā nerunā neviena meitene, kuŗa...

— Tu domā, mana valoda ir izglītota?

— Jā.

— Un tu domā, ka ielas meitas nevar būt izglītotas?

— Kādēļ ne, bet es tikai...

— Tu nevari saprast, kādēļ es to daru, ja es varētu strādāt kaut kādā birojā par astoņām mārciņām nedēļā, piegūlēt savam priekšniekam, apprecēties, dabūt pusduci bērnu un būt neuzticīgai savam vīram ar katru piena izvadātāju vai skursteņslauķi?

— Kādēļ tev tas būtu jādara? — Artūrs, vairāk kā pārsteigts, raudzījās Džekijā. Kas viņa īstenībā bija?

— Tādēļ, ka es nevaru ciest savā tuvumā cilvēkus, kuŗi mani uzskata par savu īpašumu — vīrs tā darītu. Nesaki nē, tu nepazīsti mūsu vīriešus... Es vēlos svešniekus — kuŗi mani apmierina, bet kuŗi pazūd no manas dzīves tad, kad tie mani, vai es viņus pazīstu. Tas pats ar tevi!

— Bet kādēļ tu man jautāji, kādēļ tu man liki teikt — es tevi mīlu? Kādēļ tu pati to teici?

— Tādēļ, ka tanī brīdī es tā domāju — vēlējos, es tā jutu un vēlējos sajust — es domāju, es tevi tiešām mīlu... — Džekija bija apstājusies ģērbties. Viņa stāvēja pretim Artūram un raudzījās uz viņu ar dīvaini mīklām acīm.

— Tu mani mīlēji?

— Es tā domāju, es tā jutu. Es varēju būt ar tevi, mēs vēlējāmies viens otru un mēs tomēr bijām svešnieki, mēs neprasījām, kādēļ, mēs neprasījām nekā — mēs abi devām... Tādu es tevi mīlēju, bet tagad...

— Nāc! — Artūra balsī bija lūgums un pavēle.

— Nē! Pietiek šīs spēlēšanās, mums nevienam tā nenāks par labu... — Džekija mēģināja atrauties, bet Artūrs viņu satvēra pie rokām un vilka klāt.

— Nerunā... Es tevi vēlos, es tevi mīlu!

— Nē, nē, nē...

Viņu lūpas saskārās. Džekija mēģināja kost. Atgrūst Artūru, bet...

Saule spēlējās uz grīdas ar apgāztu glāzi, kuņai blakus bija nokrituši Džekijas krūšturi, kā kāda ķēmīga maska tā, likās, nekaunīgi nīrgājās.

— Labrīt!

Artūrs un Džekija bija noguruši. Viņi mēģināja smaidīt. Istabas durvis stāvēja Rodžers Hudsons. Viņš bija tīrs un sveigs, likās tikko izkāpis no vannas.

— Aiztaisi durvis! — viņam no muguras sauca Rīta.

— Pavadijāt labu nakti? — jautāja Hudsons atmezdamies uz zviļņa malas un ironiskām acīm pētīja abus gulētājus.

— Paldies par jūsu apvaicāšanos, un jūs? — Džekija

izvilka no segas apakšas roku un sameklēja uz grīdas nokritušo cigarešu paciņu. Hudsons pasniedza uguni. Atbildēja:

— Pārāk labu, Rīta, kā jūs pati zināt, ir lieliska! To es nevarēju teikt par jums...

— Paldies par komplimentu, bet kā jau jūs zināt, es domāju — jūs uzvedaties kā sivēns...

Artūrs paraudzījās uz Džekiju. Viņas sejas izteiksme bija nekustīga un pārseģusies ar asu vulgāritātes masku.

— Par divdesmit mārciņām es varēju atļauties būt sivēns, vai jūs tā nedomājat? Cik man šoreiz būs jāmaksā? Vai mans jaunais draugs bija tikpat liels sivēns? — Hudsons skaļi iesmējās, ieraugot Artūra gandrīz izbaļu pilno izteiksmi.

— Jūsu jaunais draugs jau visu nokārtojīs. Paldies, tagad lūdzu vācieties, lai es varu saģērbties! — Cigarete lūpu kaktiņā nervozi trīcēja.

— Kur pēkšņi tāda kauna izjūta? Man patīk skatīties, kā jūs ģērbjaties, neliekieties traucēties... — Hudsons ērtāk ierīkojās krēslā.

— Vācieties! — iesaucās Džekija un satvēra uz grīdas nokritušo kurpi. Kaila viņa izlēca Hudsona priekšā un atvēzējās. — Jūs varat man maksāt par izgērbšanos, bet pašreiz! Vācieties! — Smaidīdams Hudsons piecēlās un pameta ar roku.

— Es jau eju, es jau eju... — Lēnām viņš pazuda aiz blakus istabas durvīm.

— Cūka! Tu brīnies, es nīstu visus vīriešus?

— Viņš ir reālists, varbūt pat vairāk kā reālists...

— Viņš ir cūka, gan jau tu pats redzēsi... — Džekija sāka steidzīgi ģērbties. Arī Artūrs piecēlās un sāka mek-

lēt savus izkaisītos apģērba gabalus. Patiesībā viņš būtu vēlējies palikt guļam visu dienu. Nogurums bija nomācošs. Džekija? Ko viņš varēja jautāt — kad viņš viņu atkal redzēs?

— Džekij?

— Jā?

— Kad tevi atkal varēšu redzēt?

— Kādēļ?

— Džekij!

— Beidz, viesības ir pagājušas. Muļķības izdarītas, es vēl nemaz nezinu, kas var notikt. Es biju par daudz vieglprātīga...

— Džekij, es vēlos tevi redzēt...

— Es nedomāju, ka tas būtu labi...

— Lūdzu!

— Nē, nē, nē! Liec mani mierā, tu pats labi zini — visam tam nav nekādas jēgas, un man jāstrādā — es nevaru atļauties katru nakti spēlēt labdarības iestādi!

— Ja ne šodien, tad varbūt rīt, parīt? — Artūrs raudzījās sievietē. Viņas lūpas trīcēja. Pirksti veltīgi mēģināja savilkēt zeķes.

— Nē!

— Nākošo svētdienu, tu varbūt vari atnākt pie manis?

— Nē!

— Džekij!

— Klausies, ko tu gribi? Tu zini, ka visam tam nav nekādas jēgas. Tu zini — ja mēs sāksim pities biežāk nekā vajadzīgs — tu nevarēsi noskatīties uz manu dzīvi no malas. Es tev nebūšu tikai ielas meita, un es... Vai tu domā, es to varētu?

— Kādēļ tev tas jāvar?

— Tādēļ, ka es tā gribu!

— Tu tiešām to gribi?
— Ej pie velna un liec mani mierā!
— Džekij, lūdzu uzklausies...
— Liec mani mierā, liec mani mierā! — Sieviete uzrāva jaku. Saglauda steigā matus un atrāva blakus istabas durvis. Paķēra savu mēteli.

— Džekij, lūdzu pagaidi!
— Sveiks! — Durvis aizcirtās ar lielu troksni. Tajā pat brīdī ienāca Hudsons. Viņš vēl vienmēr smaidīja.

— Džekijai atkal uznāca viens no viņas trakumiem. Es kādreiz domāju, viņa nav īsteni normāla... — Smaidis nozuda un viņš piegāja dzērienu skapim, lēnām ielēja lielu glāzi džina. Izdzēra. Pagriezās pret Artūru, kuņš pašreiz sēja kurpes. — Dažubrīd man viņas žēl, dažubrīd es lāga nesaprotu, kādēļ viņa dara to, ko viņa dara... Es veltīgi esmu pūlējies izprast. Tikai vienu vienīgu reizi viņa man teica — es vēlos naudu, ne jau naudas dēļ, bet es vēlos brīvību, es vēlos neatkarību, un pie naudas, kas ir tas pats, kas brīvība, es varu tikt tikai šādā veidā...

— Jūs zināt, kur viņa dzīvo?

— Jā, bet es neieteiktu pie viņas iet — viņa nevienu nelaiž iekšā. Tālrunā viņai nav un viņa strādā tikai no naktskluba. Vienu, ko es zinu, viņa pelna vairāk nekā mūsu premjērs, bet ko viņa ar naudu dara... — Hudsons paraustīja plecus. Tad, ievērojis Artūra dīvaino izteiksmi, aprāvās, gandrīz nobijies jautāja: — Jūs taču viņu neņemāt nopietni?

— Kādēļ nē? — Artūrs izslējās un ar pārākuma apziņu raudzījās vecīgi sārtajā jauneklī.

— Džekija ir inde, viņa nemaz nav jānorij, tikai jāaiztiek, lai būtu beigts un pagalam...

— Es to zinu...

— Jūs esat tikpat traks kā viņa. Cik jums gadu?

— Divdesmit viens...

— Es šajos gados sāku domāt par dzīvi — es sāku strādāt, var jau gadīties, ka tādēļ es kaut ko esmu zaudējis, bet es arī nevaru žēloties — man nekā netrūkst, man arī nekad nekā netrūks un es esmu apmierināts ar to, ko daru... — Hudsons staigāja turpu un atpakaļ.

— Publicējat grāmatas, kuŗas nevienā godīgā grāmatu veikalā nevar pārdot? — zobojās Artūrs, siedams kaklasaiti. Pēkšņi viņš sajuta nepatiku pret Hudsonu. Vai tas bija tādēļ, ka viņš apzinājās — šis vecīgais vīrietis bija spējīgs nopirkt Džekiju kuŗu katru brīdi — neatkarīgi no tā, vai viņš viņai teica nepieklājības un apvainoja vai nē... Viņam bija tikai jāpačaukstina naudas zīmes un Džekija būs klāt, kurpretim viņam būs jāsalst pie naktskluba ieejas, lai tikai redzētu Džekiju atstājam ar kādu spējīgu.

— Mans jaunais draugs, tas, ka es publicēju grāmatas, kuŗas nav visai pieklājīgas, nedara man nekādu nodu, es ar to pelnu savu iztiku — kāda ir mana patiesā dzīve, to jūs nezināt un to nezina gandrīz neviens... Jūs neesat nekā par mani dzirdējuši, protams nē! Man ir vieglāk dzīvot kā netīru grāmatu publicētājam, bet tajā pat laikā darīt kaut ko citu... — Hudsons nolika tukšo glāzi uz galda un pacēla kādu grāmatu. Domīgi svārstīja rokās.

— Ko citu? — Artūrs bija saģērbies un taisījās iet.

— Es rakstu dzejoļus, kritikas, apskatus, bet tie neienes nekādu lielu naudu, jo es neesmu nedz ģēnijs, nedz slavens — es visu to daru sava prieka dēļ, es arī publicēju citu dzejnieku grāmatas — neviens cits to ne-

darītu, jo šeit nav peļņas — es to daru tādēļ, ka es vēlos cilvēkiem radīt prieku — arī jums, bet man liekas, es esmu izdarījis kļūdu... — Viņš nometa grāmatu uz galda, tad, kā ar sevi runādams, jautāja Artūram: — Esat kādreiz domājis par rakstīšanu? Ko tas nozīmē?

— Nē! — Artūrs bija pārsteigts, pēkšņi bija atklājies pavisam cits Hudsons. Nozudis bija labvēlīgais uzdzīvotāja tonis, izgaisis drusku nekaunīgais smaids. Gurdēni viņš apsēdās, pameta ar roku uz bāra pusi un savu tukšo glāzi. Artūrs paklausīja. Saņēmis glāzi pirkstu galos, Hudsons to grozīja. Ieņēma malku, tad iesāka runāt vieglā, kā gaismas pielijušā balsī:

— Man vienmēr jāsmaida, kad domāju par Kondorseta idejām — esat kādreiz par tām dzirdējis — nē, redziet, viņš domāja, ka viss jaunais, nežēlība, mānītība un tirannija slēpjas cilvēka nezināšanā. Viņš cerēja un apgalvoja, ka jaunuma pamati nav droši kopš tā laika, kad cilvēki izgudroja drukājamo mašīnu — viņš domāja, ka tā palīdzēs cilvēku domām atbrīvoties no sakropļotības... Kādi maldi! Cik muļķīgs ideālisms un tomēr, — Hudsons piecēlās, piegāja logam un atvēra to līdz galam, dziļi ieelpoja. Turpināja, — tomēr, kaut arī uz brīdi šī doma liekas muļķīga, tad dziļāk raugoties, mēs nevaram noliegt — visas tirannijas balstās uz mānītību, muļķību un bailēm — sabiedrības bailēm. Ja būtu iespējams cilvēkus atbrīvot no šīs muļķības, ja varētu padzīt viltus priesterus, raganu pielūdzējus — tirannijas sabruktu, jo savā būtībā cilvēks ir dzimis brīvs, sevī apzinošs indivīds. Kondorseta argumentam Mills pievienoja savu — ja cilvēks kultivētu sevi, ja viņš pievērstu uzmanību sev vairāk nekā citiem — vairāk nekā sabiedrībai, viņš — indivīds — kļūtu „bur-

vīgs kontemplācijas vērts objekts” un no šīs domas es gribu risināt pats savas domas. Jūs varbūt domājat, es esmu traks, ir jau iespējams, ka kaut kur ar manu iekšējo es, kaut kas sagājis greizi, bet es nekā nevaru darīt — es ticu, ka divos punktos abi minētie ir izteikuši dziļu patiesību — pirmā — rakstītais vārds, tā milzīga un ātra izplatīšana, dod iespēju rakstniekam un dzejniekam izpaust savu personību, tas ir — ja viņš tai pievērs visu savu uzmanību, ja viņš to atklāj, ja viņš cīnās par savu personīgo brīvību — viņš cīnās pret mānītību, nežēlību, jauno un galu galā — tiranniju. — Hudsons izlikās aizmirsis savu apkārtni, viņš vairs nesēdēja, bet staigāja no viena grāmatu plaukta pie otra, pacēla vienu grāmatu, tad otru.

— Es jums piekrītu, bet vai jūs domājat, ka mūsu laiks ir pārāk vispusīgs — ja jūs tiešām rakstāt, ja jūs parādat savu pilnīgo es, savu individuālītāti — vai daudzi no jūsu lasītājiem šo viņu nesajauks ar ūdeni — avižu rakstiem, jūsu pašu izdotām lētajām grāmatām un beidzot tālraides kovboju lugām? — Artūrs jautāja, bet viņam likās, Hudsons lāga nebija viņa jautājumu dzirdējis. Brīdi viņš stāvēja klusēdams, tad kaut ko atcerējās.

— Jums tāpat kā visiem citiem, tas sākās jau tik sen, ar Flaubēru — viņš bija vīlies cilvēku sabiedrībā, bet viņš spēja ar savu personību un vēl vienmēr spēj saistīt lasītājus. Tie nemeklē patīkamas personas, patīkamu sabiedrību, viņa darbus, bet gan pašu Flaubēru, un tā tas arī ir ar Dostojevski, Tolstoju, Servantesu un pēdējā laikā arī ar Pasternaku. Jūs domājat, tāpat kā visi jaunie, dzīve ir tukša, to nav vērts dzīvot, viss ir sapuvis un smirdošs, bet tā tas nebūt nav — mēs nevaram

noliegt, ka pašreizējā sabiedrība nav tāda, kuŗa spētu iejūsmināt rakstniekus uz lieliem darbiem, filozofus uz jaunām idejām, bet mēs nedrīkstam aizmirst, ka šī sabiedrība sastādās no indivīdiem, ka kaut kur ir kāds — kuŗš ir jūsu uzmanības vērts. Vai jums nav neviena tuva cilvēka, neviena, par kuŗu jūs varētu teikt — tas nav smirdošs un nepatīkams, tā dēļ vien ir vērts dzīvot. Ne tikai uz brīdi, ne tikai tādēļ, ka jūs viņu redzat kā kaut kādu sabiedrības sastāvdaļu, bet gan tādēļ, ka no viņa personības nāk gaisma... Jūsu māte, tēvs?

— Tēvs! — Artūrs gandrīz iekludzās. Viņš tēvu bija pilnīgi aizmirsis. Pulkstens jau bija pāri desmitiem rītā — tēvs viņu noteikti bija gaidījis visu nakti. Ko viņš bija domājis, pārdzīvojis? Vai varbūt viņš tāpat kā parasti bija paņēmis savas sviestmaizes un aizgājis uz darbu?

— Kas ir ar jūsu tēvu? — Hudsons strauji pagriezās pret Artūru.

— Nekas, es tikai domāju... Es nekad neesmu visu nakti palicis prom no mājām, es...

— Nevarat viņam piezvanīt?

— Nē!

— Tad jums jāsteidzas uz mājām. Atnāciet rītvakar vai, vienalga, kad jums iznāk laika, tikai vispirms piezvaniet. — Hudsons piegāja rakstāmgaldam un izņēma savu vizītkarti. Pasniedza to Artūram. Artūrs brīdi vilcinājās, tad jautāja:

— Kādēļ jūs mani saucāt līdzī, kādēļ jūs ar mani tagad tik draudzīgi runājat?

— Godīgi sakot, es pats nezīnu. Kādēļ cilvēki, svešnieki satiekas kā draugi, kādēļ draugi izšķīras kā svešnieki? Ir kāds vecs teiciens — „Cilvēks nedzīvo no mai-

zes vien..." Es arī tā domāju — viņam vajadzīgs arī vīns. Vakar vakarā es biju viens, es biju izsalcis, ne tikai pēc fiziska kontakta ar cilvēku, kuru es varēju nopirkt, bet arī pēc garīga, un tad es ieraudzīju jūs, man likās — jūs bijāt tikpat izsalcis un ne jau tikai pēc maizes vien... Es domāju, ka cilvēkam ir vajadzīga maize, tas ir mūsu fiziskais kontakts, kontakti, kuņģi tiek regulēti no mūsu instinktiem, bet tad mums vajadzīgs vīns — vai jums neliekas, ka pašreiz mēs esam baudījuši abus? Vai jūs varat aiziet un teikt — man ir kāds draugs, kurš ir svešnieks? Mēs esam, vismaz es, atklājušies viens otram vienā naktī spēcīgāk, nekā to varētu izdarīt gados. Es jūs uzaicināju, jo es atkal gribēju padzīt cilvēcisko stulbumu un vājuma apziņu, kura mani uz brīdi pārņēma. Es gribēju redzēt, ka, neskatoties uz tehniku, civilizāciju, dien' dienas smadzeņu mazgāšanu — es tomēr esmu spējīgs ieraudzīt aiz šī milzīgā, iedomātā lieluma — patiesību — cilvēku. Jūs esat cilvēks, cilvēks, kas pilns tīri godīgām jūtām, domām un iekārēm, kurš visam tam seko, paklausot pats sevi. Tas viss! Man tiešām bija liels prieks jūs satikt un kā jau teicu — piezvaniet, satiksīties, runāsimies.

Artūrs paņēma savu mēteli. Hudsons smaidīja. Kā negribēdams viņš atstāja dzīvokli. Diena bija reti skaidra. Tikai tad, kad Artūru apņēma cilvēku pūlis, viņš atkal iedomājās par tēvu. Ko viņš varēja sacīt? Vai viņš drīkstēja teikt patiesību? Vai viņš drīkstēja teikt — es nakti pavadīju kopā ar vecu uzdzīvotāju un piegulēju ielas meitai? Un es par to nekaunos — es pat esmu priecīgs, jo šiem diviem cilvēkiem es biju cilvēks, es nebiju tikai kāds atdarinājums, kādu ilgu, iedomu atspoguļojums. Kas viņš īstēni bija savam tēvam? Kādēļ

gan viņš nebija par to domājis agrāk? Kas ar viņu bija noticis?

Lēnām Artūrs gāja pa ļaužu pilnajām ielām. Steiga. Drūzma. Skaļas valodas, bet visam pāri saule. Liela, gaiša dzeltena saule. Tēvs viņu gaidīja, bet vai viņš gaidīja viņu, vai tikai pats savu attēlu? Vai viņš tēvam trūka kā cilvēks, vai tikai kā kāds pierādījums viņa nemirstībai?

Viņam bija jāiet mājās! Viņš nevēlējās iet mājās! Viņš vēlējās būt viens. Pakrūtē bija iemeties izsalkums. Nepierasti lielais dzērienu daudzums vēl vienmēr viegli reibināja. Viņš bija saticis cilvēkus...

Un manas asaras slaka
 Nejūtīgus, bezveida, bezkrāsas putekļus.

Andrejs Pablo Mierkalns

— Jūsu dēls ir divdesmit vienu gadu vecs? — jautāja policists un smaidīja.

— Jā! — Šīmanis Grods jutās neērti. Viņa meklēšanu pēc dēla policisti uzņēma kā lielu joku. Prasīja visādus komiskus jautājumus, un kaut arī izlikās izdarām piezīmes, tad Grods skaidri sajuta — neviens viņa uztraukumu neņēma nopietni.

— Esat zvanījis viņa draugiem?

— Nē! Viņam nebija neviena drauga.

— Kā jūs to zināt?

— Viņš vienmēr palika mājās, viņš nekur negāja. Atskaitot svētdienas vakarus, un tad viņš bija vienmēr mājās pirms pusnakts...

— Kādreiz ir jābūt pirmai reizei... — Policists ar ironiju piezīmēja un, nolīcis zīmuli, turpināja: — Mēs uzņemam jūsu adresi, ja jūsu dēlam tiešām kaut kas būs noticis — mēs paziņosim. Tas arī ir viss, ko mēs varam darīt. Ja mēs viņu atrodam, trīs dienu laikā viņam jāreģistrējas, tad mēs tikai varam jums paziņot — nekas jauns nav noticis, jūs zināt, mēs nevaram dot viņam jūsu adresi un neviens nevar viņu piespiest atgriezties pie jums, ja viņš to nevēlas...

— Viņš taču ir mans dēls! Man jāzina, kur viņš ir!

— Ja viņš nevēlas, — policists paraustīja plecus, — neviens viņam nekā nevar likt darīt, viņš nav jūsu īpašums, tikai dēls un viņam ir divdesmit viens gads...

— Es neticu, viņš vienkārši ir aizgājis, viņam noteikti kaut kas ir noticis. Gadījusies kāda nelaime, es to jūtu — es jūtu, kā lai jums pasaku...

— Nesakiet! Kad mēs ko uzzināsim, mēs jums paziņosim! — Policists pagrieza Sīmanim un Jāzepam muguru. Jāzeps saņēma draugu zem rokas un veda ārā. Pulkstens rādīja desmito stundu.

— Var jau gadīties, ka mēs tiešām bažījāmieš daudz par daudz... — teica Jāzeps un, apstājies, aizsmēķēja cigareti, pasniedza vienu Sīmanim.

— Es nevaru pateikt, es nezinu kādēļ — ar prātu es pats sev saku — Artūrs vienkārši ir kaut kur aizķēries pie draugiem, nekas jauns viņam nav noticis, viss būs labi, bet... Es jūtu, es jūtu, viņš ir izgājis no manas dzīves, manī ir tas pats tukšums, kas bija toreiz, kad aizgāja Artūra māte — varbūt tieši šī aiziešana bija tas, kas man neļāva tikt tuvāk savam pašam dēlam... — Nodūris galvu un kā runādams pats sev, Sīmanis gāja uz priekšu.

— Nepārmet sev nekā, tev nekā nav ko pārmet — ne jau tu viens vainojams, ka tik maz zini par savu dēlu, arī viņš... — Jāzeps sekoja draugam. Saule spieda acīs. Asfalts garoja. Nez' kur radušies putekļi lēnām deļoja staros. Garām gāja cilvēki. Runāja. Tikai tagad Sīmanis ieklausījās to balsīs. Sveša valoda. Nekad viņš nebija tik spēcīgi izjutis savu vientulību. Sveša pilsēta, sveši ļaudis, sveša valoda — viņam likās, viņš peld jūrā, kurā nav nedz sākuma, nedz gala un vienīgais, kas

viņu vēl tura virs ūdens, ir Jāzebs. Cleši viņš piekērās drauga rokai.

— Nē, nē... Man liekas, tu īsteni labi nesaproti. Es domāju, ka es mīlēju savu dēlu, bet... Viņš atgādināja Alisi, savu māti — viņš bija gandrīz tāds pats, tikai es, es... es mēģināju sev iestāstīt, viņam jābūt, viņš ir tāds, kādu es viņu vēlos. Es biju tas, kas ar savu pieeju viņam rādīju visu dzīvi greizā spogulī, es nekad nedomāju par to, ka viņš jau ir vīrietis, kuŗam ir divdesmit viens gads, bet gan par kaut ko tādu, kas pieder man jau ilgu gadus. Kaut ko tādu, kas man ticis dots kā atvietojums tam, ko esmu zaudējis, un tikai pašreiz, kad policists man teica — neviens nevar viņu piespiest atgriezties pie jums, es aptvēru — Artūrs taču ir viņš pats, cilvēks ar savām domām, gribu... — Sīmanis sāka meklēties kabatās, tad pagriezās pret draugu: — Iedod man cigareti! — Jāzebs pasniedza kārbīņu. Sīmanis ievilkā dziļu dūmu, brīdi apstājās.

— Sīman, man liekas, kad Artūrs pārnāks mājās, mēs visām jūsu attieksmēm pieiesim citādi...

— Aicināsīm arī viņu spēlēt sešdesmitseši vai zolīti?

— Nē, bet tu vari ar viņu izrunāties, un pirmais — esi tīri godīgs pret viņu un sevi pašu. Pastāsti viņam arī par māti — es pilnīgi to puiku varu saprast — viņam gribas zināt kaut ko par cilvēku, kas katram vistuvākais. Tevī ir tikai aizvietoījumi. Es to zinu, tas pats mums ar bērniem — mēs nekad neizjūtam visus viņu pārdzīvojumus tā, kā to dara mātes... — Jāzebs pieturēja Sīmani pie ielu krustojuma. Gar purngaliem pa-drāzās automašīna.

— Ko tu zini par bērniem? — gandrīz dusmīgi jautāja Sīmanis.

— Man pašam ir divi...

— Kur?

— Viens Latvijā, viens Austrālijā...

— Dēli?

— Dēls un meita. — Jāzebs kā aizmidzis atbildēja.

— Kur, Latvijā?

— Dēls, meita apprecējās Vācijā — viņa izbrauca no Latvijas ar sava nākošā vīra radiem, pēc tam izceļoja. Mēs šķirāmieš kā labi draugi, tagad viņa man sūta karšu uz svētkiem un arī dažādus niekus. Viņai ir divi bērni. Vīrs strādā kā elektriks — tas viss, ko es zinu...

— Un dēls?

— Latvijā, kā jau teicu, abi ar māti, es dažkārt sūtu paciņas, saņemu vēstules. Dēls, tāpat kā tavs, studē lauksaimniecību, tā man vismaz liekas, māte strādā kaut kādā birojā. Pārcēlusies uz Rīgu. Mani atpakaļ nesauc un patiesībā ir tā — es nekā daudz neprasu. Es zinu, viņi ir dzīvi un veseli...

— Tu neesi domājis braukt atpakaļ? — jautāja Sīmanis. Cik tas dīvaini izklausījās, viņš pats par to nekad nebija domājis, tas ir, viņš nekad nebija iedrošinājies šo domu izteikt skaļi, bet kaut kur dziļi zemapziņā tā bija kūsājusi un plūdusi.

— Kurš no mums nav? Vai tu neesi? Vai tu nedomā, ka mēs zināmā mērā esam noziedznieki? Mēs sev mēģinām iestāstīt, vai mums tas ticis iestāstīts, ka mēs cīnāmies, brīvajā pasaulē, par mūsu tautas un valsts neatkarību, bet vai tu nedomā, ka patiesībā īstenā cīņa notiek tur? Vai tu nedomā, ka pat katrs mazākais ierēdnis, katrs strādnieks, kurš zem okupantu spiediena

paliek latvietis, ir daudz lielāks cīnītājs nekā kurš katrs no mums? Vai tu nedomā, ka mēs sevi barojam ar meliem, dienu no dienas? Vai tā nav patiesība, ka nekas cits mūs neattura no atgriešanās, kā bailes? Bailes par mūsu dzīvību, nevis par to, ka mēs nebūtu brīvi — jo mūsu iekšējo brīvību neviens nevar atņemt, bet mums var atņemt mūsu pašapziņu, un tas pašreiz notiek — es baroju savas vistas un mēģinu sev iestāstīt, ka mana stunda nāks — viņa nāks, bet vai tad es kaut ko spēšu darīt? — Lēnām Jāzeps runāja, bet katrs viņa vārds bija pilns rūgtuma. Sīmanis klusēja un dziļi vilka cigaretes dūmus.

— Godīgi sakot, es domāju tāpat, bet atkal un atkal mans prāts uzvarēja, es sev teicu — Artūram jāiegūst izglītība, viņam jādod tiesības izvēlēties pašam, es viņam nespiedu iet pie latviešiem, jo es domāju — tādā veidā būs vieglāk laist saknes šajā zemē. Vai man bijusi taisnība, to es nezinu, es zinu tikai vienu — viņam patika mācīties un viņš mācījās — vai viņš šeit jutās kā mājās, to es nezinu... Kas attiecas uz mani pašu, tad es zinu — es neesmu savu pienākumu izpildījis, tas ir, esmu izvēlējis tukšumu — kas ir mana dzīve, un šo tukšumu es esmu pūlējies aizpildīt ar meliem — meliem man pašam, viss — kopš Alise mani atstāja — bijis meli. Es aizgāju armijā, jo man bija jāaizpilda tukšums, man bija kaut kas jādara, un vienīgais, ko es varēju darīt, bija peldēt līdz ar straumi — cilvēku acīs kaņavīri bija svarīgi, tie darīja kaut ko labu — es vēlējos kaut ko darīt, kaut arī tieši to nevēlējos. Es darīju to, ko no manis sagaidīja... — Sīmanim bija grūti runāt, bet tikai tagad viņš īsteni aptvēra, ka, ja viņam blakus Jāzēpa vietā soļotu Artūrs, viņu atturētu kauns

— kauns stāstīt par savām īstenām izjūtām, jo viņa domās bija iesēdies uzskats — tēvam bija jābūt pārākam, tēvam nedrīkstēja būt nevienas vājības, viņam bija jābūt klintij, uz kuŗas dēls varētu celt savu pierādījumu ēku, bet kas bija noticis? Viņš bija melojis ne tikai sev, bet arī savam dēlam un no šīs melošanas bija izaugusi klusēšana. Viņš nekad nebija iedomājies Artūram teikt, ka viņš vēlējās sievieti, ka viņam kuŗa laikā bija bijis bail, ka viņš nekad nebija vēlējies kuŗot, ka viņš nebija īstenībā bijis dzelzskrusta kavalieris kapteinis Grods, bet gan bailu pārņemts cilvēks, kuŗš bieži vien skatījies pret debesīm un iekšēji brēcis — ļauj man pārvarēt manas bailes, ļauj man dzīvot! Kā viņš būtu varējis stāstīt par savu draudzību ar mazo fabrikas meiteni, kuŗa nebija nekas cits kā palaidne, bet viņam bija šāda palaidne jāizmeklē, jo viņa iekāri neviens nedrīkstēja uzzināt. Ja viņš būtu varējis būt paties — viņš būtu varējis iet patiesības ceļu... Bet, bet, bet... Viņš ar šo meiteni bija mīlējušies tumšās šķērsielās, viņi bija apmelojuši un apzaguši viens otru, un meli bija dzemdējuši jaunus melus, un tas viss Artūra dēļ... Ko bija domājis un darījis Jāzeps, viņš ar pāris teikumiem bija iekustinājis akmeni, kuŗa velšanās troksnis likās plēsa pušu Sīmaņa galvu.

— Tā ir mūsu nelaime — mēs darām tieši to, ko no mums sagaida. Tu to esi potējis, potējis un atkal potējis savam dēlam — cilvēkam šajā pasaulē jādara tieši tas, ko no viņa likums, baznīca, valdība un sabiedrība sagaida, bet vai tu reiz padomāji par to, ka cilvēks pret to var sacelties, ka šī sacelšanās var būt varmācīga un iznīcinoša? Man liekas, es jau tev to teicu, tagad es tev to atgādinu — Artūram nav noticis nekas ļauns, viņš

tikai atteicies darīt tieši to, ko tu no viņa sagaidi! — Jāzeps un Sīmanis iegriezās ielā, kurā dzīvoja abi Grodi. Cilvēki nāca un gāja, bet Sīmanim likās, tā bija tukša un pamesta, bez dzīvības, bez elpas.

— Jāzep, es tev sen gribēju jautāt — tu visu laiku esi dzīvojis viens, vai tev nekad nav bijusi vēlēšanās satīties ar sievieti, varbūt atkal apprecēties? Lai tev būtu kāds, kas par tevi rūpētos, kas būtu ar tevi vienmēr? Ar ko tu varētu dalīties visās savās rūpēs un domās? Vai tu, bez tam, nekad neesi ilgojies pēc īstas sievietes, pēc sievietes, kurās miesas siltumu tu sajustu, pret kuru tu varētu sajust iekāri? Vai šī daļa mūsu, tas ir arī tavā, trimdā nav bijusi vissmagākā? — Tie nebija jautājumi. Sīmanis Grods gribēja sadzirdēt atbildes, kurās viņš zināja no kāda cita, ne tikai pats no sevis — viņš tās zināja par daudz labi... Cik naktis viņš nebija pavadījis gaidot, cerot — notiks brīnums.

— Es zinu, tu vēlies, lai es atbildu — jā! Tas man arī jādara, tikai es šo tīri fizisko vajadzību esmu atrisinājis, kas attiecas uz otro pusi — es esmu pieņēmis vientulību nevis kā lāstu, bet kā atbrīvošanos... Vai tu domā, ka ar saviem piecdesmit es esmu vecs nekam nederīgs vīrs? Nē, tā tas nav — es kādreiz domāju atkal apprecēties, es pat gāju apkārt meklēdams sievieti... Vai tu vari iedomāties mani danču zālē — raugoties uz vecīgām sievietēm un domājot — es esmu materiāli nodrošināts, man ir māja, man ir savs patstāvīgs ienākums — es varu atļauties vienu no šīm latviešu vientulēm. Es pat ar tām esmu runājis, gājis uz kino, ielūdzis ciemos — es zinu, tu par to visu nekā nezinī, un bija labāk arī tā — jo viss, ko es atradu, bija tukšums un vilšanās. Neviena no tām nevēlējās nekā cita,

kā izbēgt no vecuma un nabadzības, bija dažas, kuŗas domāja un juta citādi — tās vēlējās atgūt to, kas bija nokavēts tos gadus, kuŗus tās bija bijušas spiestas dzīvot bez vīrieša un ne jau spiestas tādēļ, ka to būtu trūcis, bet tādēļ, ka viņām bija bijis balles — bailes iekrist... Ai nē, beigās es atradu atrisinājumu — es iegādājos draudzeni, viņa dzīvo netālu no tevis, viņa nav latviete, un patiesībā ir tā, man šī draudzība maksā diezgan dārgi, es arī zinu, es neesmu vienīgais, kuŗš šo draudzību dala, bet es zinu, divi vakari nedēļā pieder man — nekad mūsu starpā nav tīri tirdznieciskas attiecsmes, es viņai tikai palīdzu ar dzīvokļa īri, nopērku šādus tādus sikumus un šad tad aizvedu olas. Man pat liekas, viņa pret mani sajūt vairāk nekā draudzību, bet mēs abi par daudz mīlam savu neatkarību, lai sapītos — es esmu apmierināts. Sen jau gribēju tev par to teikt, gribēju arī tev ieteikt kaut ko tādu darīt — es skaidri zinu, Artūram tas būtu patīcis, viņš tevi būtu daudz labāk sapratis. Jo vairāk tu esi īstens cilvēks, jo vairāk tevi tavi līdzcilvēki saprot un mīlē, varbūt tie tevi neciena, neuzskata par kaut ko pārāku, bet kāds labums ir būt cienītam un pārākam — ja tev trūkst tā, ko mēs visvairāk meklējam — tuvuma, siltuma...

Sīmanis raudzījās uz savu draugu — viņam bija taisnība. Tikai tagad viņš ievēroja Jāzēpa mūžīgi smaidošās acis. Viņa ironiskās, bet reizē labsirdīgās lūpas. Drusku salīkušo augumu, kuŗš ligojās ejot kā viņa balss skaņa, reizē plūstoši un ritniski.

— Jā, es reiz...

— Es zinu!

— Kā tu to zini?

— Tava izturēšanās tajā laikā bija, it kā tu kaut ko no

manis vēlētos zagt, vai pat būtu nozadzis, ja es tevi nebūtu tik labi pazinis — es būtu noslēdzis savu māju un noglabājis naudu... Tu esi visai slikts aktieris, un es domāju, ka tieši šajā laikā tev vajadzēja runāt ar Artūru — kā vīram ar vīru! Viņš taču bija divdesmit! — Sīmanis atslēdza sava nama durvis un abi draugi kāpa augšup. Atkal Sīmani pārņēma cerības, šaubas, bailes... Varbūt Artūrs beidzot būs mājās.

Tukšums bija biedējošs.

Tukšums skanēja.

Tukšums smaržoja.

Bezkrāsas putekļi smacēja.

— Par velti... — teica Sīmanis un atslīga krēslā. — Tagad es zinu — Artūrs nepārnāks, es viņu velti gaidu, vienalga, vai viņam kas noticis vai ne — šeit viņš vairs nepārnāks!

— Mulķības! Tu melo pats sev, jo cilvēks, vienalga, lai kas notiktu, neuzdod cerības — cerības ir viss, cerības ir dzīve, cerības ir bailes un drošība. Vienīgais, ko cilvēks savā dzīvē dara — viņš cer! Cerības ir noslēpums, kurām neviens nav varējis noņemt tā noslēpumu. Mēs varam braukt uz mēnesi, mēs varam skaldīt atomus, mēs varam mēģināt kļūt pārcilvēki, bet atkal un atkal viens un tas pats atgriezīsies — mēs cerēsim, mēs cerēsim uz cilvēkiem un uz visu... — Jāzeps iedezināja gāzes uguni un uzlika vārtīties ūdeni. Sameklēja kafijas kannu un piebilda: — Mums kaut kas jāēd, es atvedu pāris duču olu.

— Es negribu, es nekā negribu... Es gribu sēdēt un gaidīt...

— To tu vari, to tu esi darījis visu savu mūžu, bet tajā pat laikā tu arī esi izpildījis savas fiziskās funkcijas.

jas. Tagad stāsti man par to, par ko tu kaunējies, kaunējies bez kāda pamata. Kas viņa bija?

— Viņa strādāja mūsu fabrikā. Es pat lāga viņas vārdu nevaru atcerēties. Izskatu? Man liekas, viņai bija spēcīgas kājas, viņa bija neliela un diezgan apaļa. Katrs fabrikā zināja — viņai patika vīrieši un viņa nebija izvēlīga... Es lāga neatceros, kā tas notika, bet es uzaiicināju viņu uz krogu — viņa pieņēma, uz brīdi es jutos lepns, bet tad atjēdzos, viņa bija lēta meitene, kuŗa vēlējās tikai vienu — brīvu padzērienu un vīrieti. Viņai bija vienalga, un vārtu sargs ar zināmu atbildību nebija sliktākais, kas viņai bija gadījies. Mēs dzērām diezgan daudz. Viņa pierunāja mani nopirkt pudeli viskija. Artūrs bija skolas atvaļinājumā un strādāja kādā farmā, tu zini, viņš bieži to darīja. Es viņu nevēlējos vest uz savām mājām. Es nezinu kādēļ, bet es nevēlējos. Tagad es zinu — man viņa likās drusku netīra, bet toreiz, citādā veidā, mani tas pievilka. Neprasi kādēļ — es to nezinu. Mēs gājām uz viesnīcu. Tā bija lēta, smirdoša un ar netīriem palagiem. Vai es ko jutu, vai man tā nakts deva kādu apmierinājumu? Domāju, nē — es nākošā dienā biju gandrīz slims un darbā ar bailēm gaidīju, ko viņa teiks — es biju laimīgs, kad viņa man pagāja gaŗām, it kā nekas nebūtu noticis, bet man likās, ka katrs zināja — katrs varēja manu grēku nolasīt no sejas, bet es turpināju. Es to turpināju, kad Artūrs bija mājās — mēs viesnīcā palikām tikai uz pāris stundām. Tad viņa sāka prasīt naudu. Tu vari iedomāties — es to nevarēju atļauties, es pat viņai lūdzu... Piedāvāju savus nedaudzos šiliņus, bet viņa smējās... Es kļuvu vecs muļķis! Un tad vienu vakaru es redzēju viņu ejam ārā kopā ar vienu no kuriķiem. Viņš bija

meln un nemazgājies, es sekoju. Viņi vispirms gāja uz krogu, pēc tam uz to pašu viesnīcu... Es gandrīz raudāju, ne jau tādēļ, ka viņa būtu man neuzticīga, bet tādēļ, ka kuriķis bija manā vietā... Viņš nebija mazgājies... Tagad tas izliekas dīvaini, bet toreiz man tas bija svarīgākais, tas man bija lielākais apvainojums — jo redzi — es sagatavojos uz šiem vakariem kā brūtgāns... Es mazgājos un skūvos... Viņš pat nemazgājās... — Sīmanis saņēma kūpošās kafijas tasi un strēba. Automatiski sāka ēst no priekšā noliktā šķīvjā.

— Es tevi saprotu, es būtu juties tāpat! — Jāzepe nosēdās blakus un arī sāka ēst.

— Tu būtu?

— Jā!

— Kādēļ? Saki man — kādēļ?

— Tādēļ, ka mēs vēl vienmēr piešķīram savām tīrajām funkcijām iedomātu tīrības un šķīstības izskatu. Mēs esam aizmirsuši, ka mēs vairs tam neesam spējīgi, ne jau mūsu vainas dēļ, bet tādēļ, ka apstākļi mūs tādus padarījuši. Tādēļ, ka mums nav ticis dots tas, ko mēs vēlamies — tādēļ, ka mēs par daudz cerējām. Tādēļ, ka mēs pret patiesību aizveram acis. Šo tādēļ ir tik daudz — un tad, kad mēs ieraugām savu muļķību — mēs raudam! — Jāzepe atstūma savu šķīvi un strauji nometa dakšīņu. Tikai tagad Sīmanis aptvēra, viņš visu laiku bija ēdis. Viņš nebija vēlējies ēst, bet viņš bija ēdis, jo viņam bija teikts, tev jāēd!

— Tu gribi teikt — nav tādas lietas kā mīlestība?

— Es to neesmu teicis, bet cilvēks tikai īsteni mīlē vienu vienīgu reizi savā dzīvē, un ja tad viņš spēj savienot visu vienā — ja viņš spēj savas jūtas, iekāres un prātus savienot un visu juteklīgo kamolu iemest otras

dzīvas būtes klēpī un šī būte to saņem un pāri tam pārtin savu kamolu — tad tā ir mīlestība un to nevar izdarīt vienā dienā, nedz arī vienā gadā — galvenais, uz ko mīlestībai jādibinās ir — patiesība. Pilnīga un galīga patiesība! Mūsu diegi sarauti, mūsu kamoli nosmērēti — mēs nevaram vairs cerēt, bet mēs varam būt patiesi un tādā veidā palīdzēt citiem. Man liekas, ja tu Artūram vairāk būtu bijis draugs nekā tēvs un simbols — viņš nekad nenoietu nepareizus ceļus. Tagad — kas to lai zina...

— Tu domā, ka viņš ir pie kādas sievietes? — Sīmanim nekad nebija prātā ienākusi šī doma. Varbūt Artūrs bija kopā ar kaut kādu meiteni, tikpat lētu un smirdošu pēc netīrības — kā... Varbūt tajā pat viesnīcas istabā, kur bija bijis kurinātājs! Tas nevarēja būt — tas būtu nepareizi, tas būtu... bet...

— Es tā domāju, un tas būtu labi...

— Es šaubos!

Un tad viņi sāka klusēt. Vārdi bija izrunāti. Viņi jūtās viens otram daudz tuvāki, cilvēciskāki — viņi bija divi draugi, kuŗi kopā gaidīja un cerēja, bet lāga nezināja, uz ko...

„Nous marchons dans le temps
 Et nos corps eclatants
 Ont des pas ineffables
 Qui marquent dans les fables...”

Paul Valery

Laukumi. Nelielas ieliņas. Balti namiņi ar košām durvīm un puķu podiem pie logiem. Šī bija viena no lepnākām Londonas daļām. Pavisam netālu nami lepojās ar svešu zemju karogiem. Greznas mašīnas pieturēja un nozuda. Nebija retums, ka pati karaliene šeit mina namu kāpnes. Artūrs Grods lāga nevarēja ticēt, kad viņš stāvēja nelielā namiņa priekšā. Klauvējamais ar atvērtu lauvas muti smējās viņam pretim. Vai šeit varēja dzīvot Džekija? Kādēļ šaubīties — Rodžers Hudsons viņam taču bija iedevis šo adresi. Un tad... Kad viņš pirmo reizi bija ieraudzījis Džekiju. Redzējis, kā viņa bija ģērbusies — viņš nevarēja ticēt, viņa strādāja naktsklubā, kuņģa oda pēc alkohola, tabakas, un kur iekāre smacējās spēcīgāk nekā šis sasmakušais gaiss. Jā, šī bija Džekijas istā vieta! Podos sarkanās ģerānijas. Kā tās varēja izskatīties tik dabīgas ar tik košu sarkanumu. Artūrs pieklauvēja. Neviens neatbildēja. Viņam gan likās, ka priekškari augšējā stāvā viegli sakustējās, bet varbūt viņš maldījās. Artūrs klauvēja atkal. Kaut kur atvērās durvis. Aizvērās. Skanēja soļi. Durvis atvērās. Džekija, gandrīz dusmīgi, raudzījās klauvētāja.

— Es tev teicu, liec mani mierā, un Hudsonam vajadzēja būt vairāk prātam — nedot tev manu adresi! Ko tu vēlies?

— Tevi redzēt, tikai redzēt... Man liekas, tev jāsaprot, tev ir jāsaprot!

— Kas?

— Man tevi bija jāredz, man ar tevi ir jārunā. Es citādi nevaru... Lūdzu!

— Labi, nāc iekšā, bet tikai uz īsu brīdi, man jāguļ. Es nevaru šovakar būt kā beigta zivs... — Džekija atkāpās un ielaida Artūru priekšnamā. Melni baltās sienas bija noklātas ar vijošiem augiem. Melns, mīksts paklājs sedza grīdu, balts veda augšup pa kāpnēm. Uz sarkankoka galdīņa gulēja neatvērtas vēstules un rīta laikraksts. Džekija bija tērpusies melnā, piegulošā rīta svārkā. Kā vilcinādamās viņa atvēra dzīvojamās istabas durvis. Pretīm smējās sarkanās rozes uz balta pamata. Kamīnā kurējās uguns. Zemu liesmu. Mēbeles strīdējās viena ar otru. Modernais, likās, jaucās ar antīko kā divu strīdīgu, bet saprotošu mīlētāju augumi.

— Tiešām atvairino! — teica Artūrs un atsēdās atzveltnes krēslā blakus kamīnam.

— Patiesībā es nemaz neesmu dusmīga. Vēlies ko dzert? — Džekija piegāja skapim un izņēma pudeli.

— Nē, es nezīnu...

— Tikai vienu un tad tev jāiet... Vai tad tev Hudsons neteica, es šeit nevienu nepieņemu? — Lēnām viņa piepildīja glāzes ar tumši sarkanu, biezu portvīnu. Pasniedza glāzi Artūram.

— Viņš teica, bet... Tu tik ātri aizgāji, es zīnu, es esmu uzvedies muļķīgi, es vēl tagad uzvedos muļķīgi, bet man bija tevi jāredz — man tev bija jāsaprot, ka es

tev neesmu melojis — varbūt, tu domā, tu mani pievarēji, tu mani saņēmi, tu man atņēmi manu es — es tevi iekāroju, un kā tu teici, īstena iekāre ir vienīgais, kas pastāv, bet tā tas nav... — Lēnām Artūrs apslapināja lūpas. Dzēriens bija par daudz salds un smags. Šķebināja dūšu. Kā viņš varēja teikt to, ko vēlējās. Viņš to būtu varējis teikt uz ielas, naktsklubā, lētas viesnīcas istabā, bet šeit... Viņam pretim sēdēja sieviete, kuŗu viņš vēlējās, bet ar kuŗu viņš īsteni negribēja būt līdzīgs, kuŗu viņš gribēja sev padot. Tagad viss bija kļuvis citādi — viņš bija lūdžējs, viņš bija nabags, viņš bija kalpotājs mīlestībai, un viņam pretim sēdēja mīlestība pati... Vai iekāre? Ko viņš zināja par šiem diviem vārdiem? Kas tie bija? Kas aiz tiem slēpās?

— Kā tad tas ir? — Džekija drusku ironiski jautāja.

— Ir grūti tev to teikt, ir grūti izskaidrot, bet kad tu biji pie manis, kad mēs bijām kopā — es zināju, es tevi vienmēr vēlēšos — es vienmēr vēlēšos tavu miesu, bet tad tu sāki runāt, ne jau tik daudz, ko tu teici, bet kā... Tas mani pārņēma, man likās, gadījums, ka mēs esam satikušies, nav tikai gadījums, bet gan kaut kas vairāk, daudz vairāk — mēs dažkārt to saucam par likteni. Ja es tev teicu — es tevi mīlu, tad tie bija tikai vārdi, kuŗu nozīmi es īsteni neapzinājos. Tagad es zinu un es vairs īsteni nespēju tos atkārtot... — Artūrs raudzījās Pikaso gleznas reprodukcijā. Kāda vājprātīga sašķobīta seja likās smējās un raudāja reizē, roku kustības pauda domu dziļumu, bet reizē necību.

— Tu par daudz runā, tu par daudz mēģini izteikt, un galvenais — tu domā, ka viss notiek tieši tā, kā tu vēlies, tu arī iedomājies, ka es esmu, tāpat kā laime,

sauņerama un turama pie astes. Tev ir jāpierod — ja tu gribi dzīvot, viss mainās, viss paiet — vienīgais, kas ir dzīvē patstāvīgs, esi tu pats, tu nedrīksti savas jūtas un domas balstīt uz citiem — ja tu saki, tu mani mīli, tad tev ar šo mīlestību jāpietiek, tev nav jāprasa, lai es to atbildētu... — Džekija piecēlās un piegāja radio aparātam, uzgrieza. Ritmiska mūzika, ne tikai ritmiska, bet pirmatnēji aizraujoša. Tā nebija mūzika — skanēja bungas, ģitāres, saksafoni un kāda sīka balss brēca pēc saprašanas. Vārdi nenozīmēja nekā, bet balss modulācija.

— Tu gribi teikt — viss ir cauri? Tu mani vairs nevēlies redzēt? Kādēļ? Kādēļ? Ko es tev esmu darījis? Ja es esmu tevi apvainojis — es lūdzu, lūdzu — piedod! — Artūrs piecēlās un mēģināja sievieti satvert aiz pleciem. Viņa izvairījās un pārgāja istabas otrā pusē. Ap muti smējās smaids.

— Tu kļūsti nožēlojami romantisks, es neesmu nedz Kamēliju dāma, nedz kāda cita vāja paklidene. Es zinu, ko es daru, es nežēlojos, ka apstākļi mani padarījuši par sabiedrības izstumteni — jo es tāda neesmu. Es patī aizgāju. Ja tu teici — es esmu citāda, es esmu par labu savam amatam, tad tu maldījies — es neesmu! Es neesmu pietiekami mulķīga. Kādēļ es to darīju? Mani nav neviens pavedis, mani nav neviens pierunājis, es nevienu neuzturu mīlestības dēļ un es nevienam nekā nedodu. Es mīlu sevi, es mīlu skaistas lietas, vieglu dzīvi un, galvenais — es nevēlos būt, vai nu kāda uzņēmuma ritenītis vai kāda vīrieša iedomāto ideālu un nemirstības radītāja. Es vienkārši vēlos būt es pati un es vēlos ņemt no dzīves to, ko es vēlos, nevis to, ko tā man vēlas atņemt. Vēl pārā gadu un es varēšu darīt to, ko

es vēlos, pēc tam apprecēties, dzīvot kādā mierīgā priekšpilsētā, aizmirst savu pagātņi, apprecēties un sagādāt baru bērnu — es to negribu. Es gribu būt viena un ja man būs vajadzīgs vīrietis, tad ar savu māku es vienmēr spēšu to iegūt, tāpat kā tevi — es tevi vēlējos, jo tu man biji kaut kas cits, nekā mani parastie draugi, tu nepiederi Hudsona un viņa draugu klasei — tu biji svešinieks un es vēlējos svešinieku. Es pazīstu vīriešus — tevi es nepazīnu, jo tu vēl tāds nebiji, bet pašreiz tu esi tāds kļuvis.

— Bet...

— Te nav nekādu — bet... Tu esi vīrietis, es tevi pazīstu, tu man nekā jauna nevari dot un tev nav nau-das... Patiesībā es nezinu kādēļ es ar tevi vispār ru-nāju. Ko tu gribi zināt? Kas es īstenībā esmu? Kāda mana izglītība? Ko es jūtu pret tevi? Ja tu to vēlies, — Džekija pameta skatu pulkstenī, — tad desmit minūšu laikā es tev to varu pateikt, bet tam jābūt pēdējam — pēdējam, ko es tev saku!

— Jā, kas tu esi? — Artūrs izdzēra savu glāzi. Viņam palika gandrīz nelābi. Salds un riebiņš ports sēdēja rīkles galā.

— Ielas meita, to es saku, lai tev nebūtu tas jāsaka. Sieviete, kuŗa izmanto pasaules vīriešu iekāres pēc sa-va prāta un sevis labad, bet reizē arī cilvēks, kuŗš nevēlas kļūt par daļu pasaulē, kuŗa viņam riebjas — cil-vēks, kuŗš vēlas palikt viens. Es zinu kā šie saukļi ta-gad tiek skandēti visur un tas ir moderni, intellīgenti, intelektuāli, bet es to tiešām vēlos, bet, lai to sasnieg-tu, man vajag naudu, un vienīgais, kā sieviete ar se-kretāres koledžas izglītību var to sasniegt — ceļā, kādā es to daru. Vai tu gribi zināt, kā tas sākās? Es strādāju

savā darbā, bet mans priekšnieks iedomājās, ka par manu necīgo algu viņš ne tikai nopircis manu darbu, bet arī manu miesu — un par ko? Par teātra biļeti, vakariņām, dārgu viesnīcas istabu, bet vai tu domā, ka visi šie plīvuri apslēpa vienu lietu, un tu vari man ticēt, man šie plīvuri nebija vajadzīgi — ja mans priekšnieks būtu īstens vīrietis — svešinieks... Tagad pietiek! Es tev teicu, tu vari palikt, kamēr mēs izdzeram vienu glāzi — tavš laiks ir pagājis...

— Es netīcu — tas, ko tu saki, ir patiesība. Es netīcu! — Artūrs tuvojās sievietei.

— Nenāc man klāt!

— Tev ir bail, tu mainīsi savus uzskatus.

— Nē, bet es nevēlos tevi izmest. Es vēlos, lai tu aizietu apmierināts — domādams par mani bez ļaunuma. Kādēļ es to vēlos, to es nezinu...

— Tādēļ, lūdzu... Ļauj man palikt līdz vakaram...

— Nē! Tev ir jāiet tagad, tu nekādā veidā nemainīsi manus uzskatus. Es vēlos, sevis dēļ, lai mūsu pagājušās nakts pārdzīvojums paliktu manā atmiņā kā neizstāstīta pasaka, bet tas ir tikai man pašai — maniēm jutekļiem, ja tu man pieskartos tagad — viss kļūtu parasts, ikdienišķs, bez jēgas. Tādēļ ej! Un vēl kas — vīrietis, kurš maksā par šo dzīvokli, kurū katru brīdi var būt klāt — tu vari iedomāties, man nebūtu patīkami, ja viņš tevi atrastu šeit!

— Beidz, beidz, beidz!

— Vācies!

Vājprātīgais pie sienas smējās. Dzeltenums koda acīs. Artūrs pagriezās pret durvīm un gāja. Vājprātīgais ar vienu pirkstu rādīja uz durvīm — viņš laikam bija vienīgais, kas zināja īstenu vidus ceļu. Izejot uz ielas, viņš

sagrūdās krūtīs ar piena izvadātāju. Tajā pat brīdī garām pabrauca milzīgs Jaguārs. Smags, spīdošs un bez skaņas tas paslīdēja garām. Viņam likās, viņš ieraudzīja dūsmās saviebtu seju.

Kur viņš varēja iet? Uz mājām, Viņš nespēja sastapties ar savu tēvu, daudz par daudz bija noticis — ko viņš varēja teikt kapteinim Sīmanim Grodam, kuŗam visā dzīvē nebija bijušas nevienas vājības, kuŗš nekad nebija novirzījies no sava sabiedrības un morāles nospraustā ceļa. Droši vien pie viņa bija otrs morāles balsts Jāzepts Baltiņš — ko viņi runāja? Domāja? Kur viņš varēja iet? Viņš taču nebija bērns, viņš nekā ļauna nebija izdarījis — viņš varēja iet mājās. Viņam nebija jādod nekādi paskaidrojumi — viņam bija jāiet mājās! Bailes viņam nebija, bet kā viņš varēja stāties pretīm tēvam, kā viņš varēja neatbildēt? Tikai vienu reizi, pirms pāris gadiem, viņš bija pārnācis mājās stundu vēlāk un viegli iereibis. Nākošā rītā tēvs veselu stundas ceturksni bija runājis par to, ka viņš ir par jaunu, lai dzertu, un kādu ļaunumu tas var izdarīt. Vai tēvs nedzēra? Viņš dzēra, bet nekad prieka dēļ, bet gan tādēļ, lai klusinātu savu vientulību un kaŗotu pret saviem vājumiem — Artūrs bija dzēris prieka dēļ un tas bija aizliegts. Viss bija aizliegts, kas darīja prieku un kas nebija „nevainīgs”, bet, kas bija nevainīgs prieks, vai kaut viens spēja dot šo definīciju? Cilvēks piedzima ar pienākumu, uzauga un nomira — visam bija jānotiek pēc citu prāta, tikai tie, kuŗi spēja uzņemties risku, tikai tie, kas spēja pacelties pāri nevainīgiem priekiem, tie kļuva grēcinieki un svētie.

Naudas Artūram nebija pat autobusa biļetei. Viņam pie tēva būtu jāiet kājām. Vai viņš drīkstēja iet pie

Hudsona? Ko viņš varēja teikt un prasīt šim svešajam cilvēkam — bet vai Hudsons viņam bija svešs? Vai Džekija viņam bija sveša? Kur viņam bija kāds cilvēks, pie kuŗa viņš varētu iet un teikt — man jārunā, es vairs nespēju — es vairs nespēju dzīvot tā, kā es esmu dzīvojis. Man trūkst gaisa!

— Māte! — viņš izsaucās. Cilvēki uz viņu paskatījās. Vai viņš bija kļuvis traks? Kādēļ viņš sāka skaļi domāt? Kas gan viņam varēja aizliegt braukt pie mātes? Tēvs? Pret tēvu viņam bija tikai pienākums — tāpat kā tēvam bija bijis pienākums pret viņu.

Steidzīgi viņš sāka iet uz Kensingtonas dārzu pusi. Iebāza roku kabatā. Pase viņam bija līdzī. Viņš brauks atpakaļ. Tēvs vienmēr bija teicis — Latvijā nav brīvības, tur cilvēks nevar elpot, bet vai cilvēks varēja elpot šeit? Vai cilvēks varēja dzīvot tukšumā, vakumā? Garāmgājēju sejas un augumi slidēja gaŗām kā sapņi. Artūrs Grods gandrīz skrēja. Cik ilgi viņš bija gājis? Minūtes? Stundas? Vienīgais, ko viņš zināja — viņš gāja pretīm iedomu tēlam, kuŗam viņš spēs teikt visu... Bet vai viņam tas bija vajadzīgs, vai viņš tikai nezināja, ko darīt, kur piederēt?

Zvans skanēja tukšumā. Grīda bija gludena kā ledus. Sejas klātas līdzjūtīgu smaidu maskām. Viņš runāja ar vienu, otru, trešo — beidzot, beidzot viņam iespieda sauŗā pāris naudas zīmes un teica: „Mēs visu nokārtosim. Jūsu kuģis aties pēc divām dienām, vai varbūt jūs vēlaties lidot?” Artūrs vēlējās lidot. Viņš vēlējās būt istenās mājās jau pēc pāris stundām, bet laikam jau nekā nevarēja izdarīt tik ātri. Uz ielas saule spieda acīs. Kaut kas bija jādara. Aizmaldījās uz Notinghil vārtiem,

iegāja pirmajā kafejnīcā. Ēda ar milzīgu izsalkumu, kaut kāds smagums bija novēlies. Vai viņš vēlējās braukt atpakaļ tikai mātes dēļ, mātes, kuŗu viņš pat nebija redzējis? Vai arī tādēļ, ka viņš nespēja dzīvot bez pamata? Kur viņš piederēja — pie tēva un Jāzeņa Baltiņa? Pie Katrīnas? Pie Hudsona un Džekijas? Nē, ne vienā, ne otrā vietā, ne arī trešā — viņš visu savu līdzšinējo dzīvi bija dzīvojis pie nepārkāpjama sliekšņa. Ja viņš aizbrauks, kas aiz viņa paliks? Tēvs viņu atcerēsies tieši tādu, kādu viņš vēlēsies atcerēties savu dēlu. Katrīna — viņas mīlestība pret Artūru paliks nesajaukta un nesaduļkota no viņa iekāres, viņa varēs atcerēties Artūru kā vēlu, krāsainu lapu, kuŗa nobrauka vaigu un kuŗas skaistumu cilvēki atceras ilgāk nekā audeklā, grāmatu lapās vai marmorā ietverto. Džekija? Viņa bija pareizi teikusi — viņu iekāres pasaka paliks bez pagarinājuma, bez turpinājumiem, kuŗi tikai varēja atkārtoties. Vienīgais cilvēks, kuŗš viņam bija jāredz, bija Hudsons — kādēļ? To Artūrs nezināja, bet nedaudzie brīži kopā vilka viņu pretim šim cilvēkam. Samaksājis, Artūrs piecēlās. Pirms došanās uz Hudsona biroju, iegāja pie bārdzīņa. Putas maigi pieglaudās vaigam, nazis slidēja pāri kā aizmirstas rūpes, odekolons iekodās kā jauns prieks.

Cilvēki uz ielas izskatījās dzīvāki, priecīgāki. Vai tā tas vienmēr bija, kad cilvēks spēja izšķirties — vai viņš vienmēr jutās brīvāks un priecīgāks, kad vismaz viens no daudzajiem jūtu mezgliem bija atrisināts. Tēvs bija teicis — tur mēs nebūtu brīvi... Kādi nieki! Kādēļ cilvēkam bija jāmēģina iestāstīt pašam sev — es esmu brīvs, ja jau dzimstot viņš bija saistīts pie otra cilvēka, ja šī saite bija jāpārgriež ar zināmu brutālītāti...

Brīvība ir dīvains jēdziens, kuŗam patiesībā nav definīcijas, tāpat kā tās nav mīlestībai un naidam.

Hudsona birojs atradās netālu no Holbornas. Bija jākāpj augšup pa platām kāpnēm. Visa celtne smaržoja pēc solidā angļiskā gara. Gandrīz aiz katrām durvīm klabēja rakstāmmašīnas, skanēja balsis un pretim nāca sievietes, vīrieši nopietnām sejas izteiksmēm, rokas pilnas papīriem.

R. A. Hudsons — izdevējs. Mišņa plāksnīte neteica nekā, ko Hudsons izdeva, tā nestāstīja par kailajām sievietu fotografijām, par lēto kolportāžu. Tā arī nekā neteica par dzejnieku Hudsonu. Diez' kādas dzejas viņš rakstīja? Vai tās skanēja, vai tās runāja uz citiem cilvēkiem? Vai arī tās tikai plūda, klusi un krāsaini pašam Hudsonam, vai vārdiem šeit bija nozīme visiem, vai tikai viņam pašam? Artūrs pieklauvēja. Viņu sauca iekšā. Pāri mašīnai bija noliekusies jauna meitene, balinātiem matiem un asins sarkanu muti. Vai Hudsons arī viņu veda uz teātriem, vakariņām un dārgām viesnīcām vai savu dzīvokli? Vai Džekija nebija bijusi viņa sekretāre? Varbūt, bet tas vairs nelikās svarīgi — bija jāskatās uz priekšu. Varbūt viņš kādreiz varēs iet pie Džekijas un teikt — es varu tevi nopirkt, bet es to nevēlos, tev jāpērk mani... Varbūt!

— Vai Hudsona kungs jūs gaida? — sekretāre pacēla acis un smaidīja ar savu lelles izteiksmi.

— Nē, bet es domāju, ja jūs viņam pateiksiet, ka es ar viņu vakar, tas ir, šonakt runāju un ka mans vārds ir Artūrs Grods, viņš mani pieņems... — Artūrs atmetās uz norādītā krēsla. Sieviete pieklauvēja un iegāja blakus istabā. Telpa bija gaumīgi mēbelēta. Pie sienām gleznu reprodukcijas — ne plikni vai lētas fo-

tografijas, bet Reinolda un Ternera. Pat tur, kur pārdeva lētākās izpriecas, vajadzēja saglabāt veikalniecisku respektu, patiesība jau laikam bija Hudsonam — nav svarīgi, ar ko tirgojās, galvenais ir pieprasījums un piedāvājums.

— Lūdzu, Hudsona kungs jūs gaida... — Sieviete raudzījās uz Artūru ar neuzticīgām acīm. Uz brīdi viņam likās, pat ar bailēm. Viņa atrāvās, kad viņš gāja garām. Kad Artūrs iegāja Hudsona kabinetā, viņš pašreiz nolika tālruņa klausuli.

— Atvainojiet, ka jūs tik ātri traucēju, bet man bija ar jums jārunā... — Hudsons pameta ar roku uz krēslu. Artūrs apsēdās.

— Tā jau domāju, un ko jūs gribat, lai es daru? Kā es jums varu palīdzēt? Vai jūs nedomājat — jūs sagaidāt no manis drusku par daudz? — Hudsons nervozi aizsmēķēja cigareti. Ilgi pūlējās nodzēst sērkokciņu.

— Es lāga nesaprotu... — Artūrs bija apmulsis no gandrīz naidīgā Hudsona toņa. — Es tikai atnācu no jums atvadīties. Es tikai gribēju jums pateikties par laipnību. Es pēc divām dienām braukšu atpakaļ uz Latviju...

— Jūs tā domājat! — Hudsons iesmējās. Tad atkal kļuva nopietns un turpināja: — Ja jūs domājat — es jūs slēpšu šīs divas dienas, tad jūs maldāties! Es nedomāju, ka es to darītu pat sava brāļa labad un ja es jums atstāju iespaidu, ka es esmu pret sabiedrību kā tādu, tad es tomēr ievēroju tās likumus, kaut vai līdz zināmai robežai — jūs esat aizgājis par daudz tālu!

— Es nesaprotu, par ko jūs runājat? — Artūram likās, ka viņš pēkšņi bija pārcelts kaut kādā svešādā pa-

saulē, kur viņam priekšā tika nomests apvainošanas raksts un viņš no tā nekā nevarēja saprast.

— Jums man nekas nav jāstāsta! — Hudsons piecēlās un piegāja logam. Raudzījās uz ielas. — Jūs visu varēsiet izstāstīt policijas inspektoram — viņš ir ceļā uz šejieni!

— Policija? Bet kādēļ? Nevienam taču nav aizliegts braukt atpakaļ uz savām mājām, ja viņš to vēlas? — Artūra rīkle bija kļuvusi pilnīgi sausa.

— Nē, nevienam tas nav aizliegts — ja viņš nav meklēts no policijas slepkavības dēļ... — Hudsons raudzījās Artūrā, skatā nebija nekā draudzīga, drīzāk pārmetums un riebums.

— Slepkavība? Par ko jūs runājat? Kas ir noslepkavots?

— Džekija!

— Ko?

— Neizliecieties!

— Nē, nē, nē... — Visa apkārtnē izzuda tumsā. Galva kļuva smaga, tā bija jāatbalsta rokās. Karstums un aukstums cīnījās uz viņa muguras. Kaut jel kāds viņam iedotu kaut ko ko dzert. Tumsa...

— Manā priekšā jums nav jātēlo teātris! — Hudsons nekustējās. Pie durvīm klauvēja. — Iekšā! — viņš sauca skaļā balsī. Durvis atvērās, uz sliekšņa stāvēja divi vīri.

— Inspektors Grīns un seržants Bruks, — mierīgi teica vecākais no abiem. — Mēs jums ļoti pateicamies, Hudsona kungs! — Tad, pagriezies pret Arūtru, jautāja: — Artūrs Grods?

— Jā...

— Man jūs jālūdz nākt līdzī uz policijas iecirkni, mēs ticam, ka jūs mums varēsīt palīdzēt izmeklēšanā, sakarā ar Džekelīnas Marij nāvi...

— Jā... — Reālītāte izzuda. Nebija nekā. Tukšums. Klusums un putekļi saules staros, bet šoreiz bez mirdzuma un krāsām.

9.

Vai tā nešķiet tev —
Ja ko dārgu jūtam mirstam,
Dzirdi ilgi zemi birstam
Pāri šķirstam,
Pāri sev.

Elza Stērste

— Tas nevar būt... — Sīmanis Grods raudzījās policista neizteiksmīgajā sejā. Tur nevarēja saredzēt nedz līdzjūtību, nedz pārsteigumu, nedz prieku vai sāpes.

— Inspektors Grīns lika paziņot, ka, ja jūs vēlaties, viņš var sagādāt jums iespēju satikties ar dēlu, un viņš lika jautāt, vai jūs paši vēlaties gādāt aizstāvi vai jūs vēlaties valsts apsūdzību, kas, šķietami pēc jūsu apstākļiem, būtu iespējams, bet tas atkarājas no jums... — Policists pielika roku pie cepures un apgriezās uz iešanu. Vecās skolotājas durvis bija atvērtas un, uz spieķi atbalstījusies, viņa izkliboja gaitenī.

— Kas šeit notiek? — viņa ne bez niknuma jautāja. — Visu nakti jūs, Groda kungs, nākat un ejat — tagad policija! Man jāzina, kas manā mājā notiek!

— Groda kungs jums visu izskaldros! — Policists pagāja gaŗām vecajai sievai un nozuda uz ielas. Durvis smagi aizcirtās. Grods, Jāzepa pavadīts, gurdeni kāpa lejup pa kāpnēm. Viņam vajadzēja pirmo reizi pār lūpām dabūt vārdus — „Mans dēls apvainots par slepkavību...” Cik reizes tas viņam tuvākā nākotnē nebūs

jādara? Cik reizes viņam nebūs jāatvairā reportieri, jādod liecības policijā, un par ko — par cilvēku, kurš bija viņa dēls, bet kurš līdz šim brīdim bija bijis pilnīgi svešs.

— Blekburna kundze, es nezinu, kā lai iesāku, bet man jums tas ir jāsaka — Artūrs tiek apvainots par kādas sievietes slepkavu. Es nezinu, kas šī sieviete ir, es nezinu, kā tas noticis — vienīgais, ko es zinu — Artūrs vakar nakti nebija mājās... — Kādēļ viņam bija tik grūti runāt? Viņš taču skaidri apzinājās — Artūrs bija nevainīgs, bet... Kādēļ viņš visu nakti bija bailojies, kādēļ viņu bija vajājuši šādi murgi? Viņš bija zinājis, kaut kas nelabs bija noticis, bet...

— Groda kungs! — Vecā sieviete kļuva bāla un bezpalīdzīgi atkrita atzveltnes krēslā. Brīdi klusēja un raudzījās uz Sīmani. — Groda kungs, tas nevar būt — tā nav patiesība! Kaut kas ir nepareizs. Es pazīstu Artūru, es viņu pazīstu labāk nekā jūs — es zinu, man nav jānojauž — viņš ir nevainīgs! Ir noticis kāds briesmīgs pārpratums — neprāts! — Pēkšņi viņa atdzīvojās. Gandrīz lēkšus uzlēca kājās. Uzbrēca Jāzepam: — Ko jūs gaidāt, ejiet un dabūjiet taksīti, un jūs, — viņa pievērās Sīmanim, — ejiet un nodzeniet bārdu. Saģērbieties kārtīgi un esiet atpakaļ pēc nedaudz minūtēm!

— Kur jūs gribat braukt? — Pārsteigts jautāja Jāzeps.

— Pie Artūra, jūs muļķi! Un pie Sēra Birkvuda, kur citur? — Vecā sieviete pēkšņi bija pārvērtusies kareivīgā dāmā. Viņa ne par matu nebija tā, kas vaidēja par savām slimībām, viņa bija tā, kas kara laikā bija vākusī simtiem bērnu, skrējusi cauri degošām ielām uz slimnīcu, lai palīdzētu, kas bija uzskatījusi par savu pienā-

kumu iztikt tikai no kartiņu devām, kaut viņas māšai bija saimniecība Kentā. Likās, Viktorijas laikā iemācītā nevarība izzuda vienā mirklī un abu vīriešu priekšā stāvēja angļu kaŗotājs, ap kuŗu tinās somu dūdu kaucošās skaņas.

— Kas ir Sērs Birkvuds? — Pārsteigts jautāja Sīmanis.

— Birkvuds, Bernšteins, Baueršteins — es nezinu, kā viņu sauca agrāk, tagad viņu sauc Birkvuds — viņa tēvs dzīvoja pie mums, viņš bija Vācijas žīds, kas mēģināja Anglijā atrast laimi. Viņa dēls, tāpat kā Artūrs, studēja — tagad šis pats mazais žīdelis ir slavenākais advokāts visā Anglijā... — Blekburna kundze ar spieķi rādīja uz durvīm. — Beldziet tielēties, mums ne brīdi nav laika — sēram Birkvudam tūdaļ jāuzņemas aizstāvēšana! Jūs ejiet un sagatavojieties!

Sīmanis neticēja savām ausīm. Visu ko viņš bija sagaidījis no vecās skolotājas, pat dzīvokļa uzteikšanu, bet ne šādu rīcību... Lēnām viņš sāka apsvērt — šeit nebija runa par viņu un Artūru vien. Vecā kundze bija viņus uzņēmusi daudzus gadus atpakaļ, viņa tos bija uzaicinājusi savā mājā un tas bija gandrīz tas pats, kas, uzņēmusi savā ģimenē — viņš bija šeit dzīvojis un ne brīdi nedomājis par to, ko par viņu un Artūru domāja un juta vecā sieviete. Viņš aptvēra, ka šeit kaut kas daudz lielāks bija uz spēles — kāds apvainoja ne tikai Artūru noziegumā, bet uz apsūdzēto sola bija viņi visi — Sīmanis Grods, Silvija Blekburns un Jāzeps Baltiņš...

— Bet es nespēšu viņam samaksāt!

— Par to gādās valdība, tādi ir mūsu likumi un ja arī tas tā nebūtu, tad Ābrams man nekad neatteiktu,

kaut viņš par visu to nesaņemtu ne penija! Tagad ejiet! Beidziet muldēt, mums nav laika! Arī man jāpārgērbjas! — Sīmanis un Jāzeps izgāja gaiteni, Jāzeps smaidīja.

— Tagad tu vari būt drošs, Artūrs būs brīvs jau rītu un ja ne rītu, tad viņam nekas ļauns nenotiks. Tagad es zinu, kādēļ angļi uzvarēja kaŗu — ne jau kaŗavīri, bet viņu sievas, kas stāvēja aiz tiem. Es labāk iešu un meklēšu taksīti! — Sīmanis palocīja galvu.

Tikai desmit minūtes bija pagājušas un Sīmanis vēl nebija paspējis apmainīt kreklu, kad mājas klusumu pārtrauca vecās kundzes balss — nekā no nevarības. Lords Kičeners sauca savus kaŗotājus, vai varbūt tas bija Kardigans vai Gordons?

Pie durvīm taksīti gaidīja Jāzeps. Blekburna kundze bija tērpusies melnā kostīmā, kuŗš smaržoja pēc naftalīna, bet visa viņas izturēšanās bija droša un tajā, neskatoties uz astoņdesmit diviem gadiem, nebija nekā no nevarības vai naftalīna smakas.

— Linkolns In! — viņa nodeva rīkojumu auto vadītājam un tad, pagriezusies pret Sīmani, teica: — Neizskatieties tik mulķīgi bēdīgs, nekas ļauns nevar notikt, es zinu, Artūrs nav vainīgs, es zinu, viss ir briesmīgs pārpratums un es arī zinu, ka sērs Ābrams panāks Artūra atbrīvošanu un šī būs viņam laba mācība nedaudzīties apkārt un padomāt, ka katram cilvēkam vajadzīgi draugi, kaut arī tie būtu trīs vai četras reizes vecāki — jūs abi dzīvojāt savās istabās kā ziemas gulētājas žurkas. Cik ilgi tas tā varēja iet? Kopš Artūrs sāka iet augstskolā un vairs nevajadzēja slaucīt degunu, tante Silvija pārvērtās Blekburna kundzē un tika aizmirstas pasakas un runas — bija tikai jautājumi par veselību

un laiku... Pagaidiet, kad es viņu satikšu — es viņam sadošu! — Blekburna kundze bija pati ar sevi apmierināta, viņa neuztraucās par to, ka bija izrauta no savas putekļainās vientulības. — Kas tā ir par sievieti, kuŗu esot noslepķavojis?

Sīmanis nezināja, kā lai atbild, kā viņš varēja vecajai kundzei teikt — ielas meita, prostitūte, kaildejojāja? Kuŗš vārds bija labāks, vai visi tie neizteica vienu un to pašu?

— Viņa ir sieviete ar nelabu vārdu... — Sīmanis stostījās.

— Kaildejojāja naktsklubā. — Drauga grūtības atviegloja Jāzeņs.

— Tā! Tas viss. — Blekburna kundze brīdi klusēja, tad it kā atelpoja un teica: — Kas par to, viena no manām māsiņām dziedāja naktsklubā un viņa nemaz nebija ļaunāka kā kuŗš katrs no mums...

— Man liekas, jūs nesaprotat, viņa nebija dejojāja vien, tas ir... — Sīmanis sarka. Viņš jutās kā bērns, kuŗam bija jāatzīstas mātei par kādu nāves grēku.

— Mans jaunais cilvēks, — ar uzsvāru atbildēja Blekburna kundze, — jums nav jāpūlas dzīves vulgāritātes noslēpt ar vārdiem, es zinu, ko jūs domājat. Es tikai nevaru saprast, kā Artūrs ar tādām sievietēm ir varējis sapīties?

— Šī ir pirmā reize, kad viņš palicis projām pa nakti... — iebilda Sīmanis un tad piemetināja: — Es viņam nekad neesmu devis pietiekami naudas tādām lietām, jūs ļabi zināt, es nemaz nebūtu varējis, ja arī būtu gribējis!

— Būtu labāk, ja jūs būtu varējis!

Taksometrs iegriezās Linkoln In laukos.

— Mēs gribam tikt uz sēra Birkvuda biroju! — Vadītājam pavēlēja Blekburna kundze. Vadītājs pameta ar galvu un turpināja braukt. Pie lieliem akmens vārtiem, kuŗi veda zaļā kokiem bagātā pagalmā, viņš apstājās. Cilvēki nāca un gāja.

— Es tieši nezīnu, kur ir viņa birojs, bet ja jūs nogrieztos pa labi no vārtiem un tad pajautātu, jūs noteikti atrastu!

— Paldies, jaunais cilvēk!

Jāzeps izkāpa pirmais un palīdzēja vecajai dāmai, kuŗa viņa roku gandrīz sirdīgi noraidīja. Sīmanis izkāpa pēdējais un samaksāja. Lēni viņi iesāka iet pa grantēto ceļu. Neviens nerunāja, un bailes, domas sāka atkal uzņēmies Sīmanim. Viņam likās, pats liktenis bija nostājies pret viņu — tas ne tikai bija atņēmis Artūru, bet arī uzkrāvis bezgalīgi smagu vainas apzīņu. Viņam likās, viņš nevis gāja pie slavena advokāta, bet gan uz bērēm. Katrs solis likās kā smilšu lāpsta uz ceŗibu kapa. Ja tā būtu sagadīšanās, kādēļ gan tad Artūrs tieši šajā naktī nebija pārnācis mājās?

Dzordža stilā celtais nams bija kluss un, likās, pat no ārpuses smaržoja pēc putekļiem. Sērs Ābrams Birkvuds tika uzskatīts par vienu no izmirstošiem raksturiem britu advokātūrā. Viņš bija liela auguma, milzīgu degunu un platu spēcīgu muti. Sērs Ābrams nebija izskatīgs cilvēks, bet viss viņa augums, sejas izteiksme un roku kustības pauda aktieŗa raksturīgās īpašības, un ļaunas mēles zināja teikt, ka sērs Ābrams kļuvis advokāts nevis tādēļ, ka tiesību zinātnes būtu viņu interesējušas, bet gan tādēļ, ka skatuve viņu bija atrafījusi pārāk lielā deguna un vēdera dēļ, kuŗš bija sācis rasties jau agrā jaunībā. Tagad, pēc gandrīz trīs-

desmit gadiem, juridiskā praksē viņš bija kļuvis gandrīz nekustīgs, bet auguma nekustīgumu atvietoja ar balss modulāciju, sejas izteiksmi un roku kustībām. Tiesneši un prokurori ne tikai neieredzēja sēru Ābramu, bet pat nīda — viņa teātrālā uzvešanās tiesas zālē bieži bija radījusi saigumu, bet tajā pat laikā ierakstījusi arvien jaunus panākumus viņa praksē kā krimināl-advokāts. Neviens gan nenoliedza, ka sērs Ābrams tuvojās pašām augstākām advokātu rindām, kur pagājībā bija stāvējuši Maršals Hals, Rusels, Karsons un Rufus Izaks, bet noraidīja veidu, kādā Ābrams Birkvuds tur bija nokļuvis. Būdam nāves soda viskarstākais pretinieks, viņš visai bieži aizmirsta visu piesardzību un, redzēdams savu aizstāvāmo tuvojāties karātāvām, pielietāja visneatļautākās metodes, kuŗas visai bieži ne tikai nodarīja ļaunumu viņam pašam, bet pat bīstami atsaucās uz visu advokātu vārdu.

Kāds tikpat noputējis, kā daudzās grāmatas, rakstvedis pieteica Blekburna kundzi slavenajam advokātam un jau pēc nedaudz minūtēm visi trīs gaidītāji tika ievesti lielā kabinetā, kur aiz pārspīlēti liela galda, noklātū papīriem, sēdēja sērs Ābrams. Ieraudzījis veco kundzi, viņš mēģināja piecelties lēnām, kā izdarot kādu milzīgu darbu, sērs Ābrams izslēja savu milzīgo augumu. Viņš pastiepa pretim kundzei roku.

— Tas tiešām pārsteigums! Gandrīz divdesmit gadus es nekā par jums neesmu dzirdējis un tagad — kā zibens no skaidrām debesīm... Vai drīkstu zināt, kādēļ jūs mani pagodināt? — sērs Ābrams atkrita atpakaļ krēslā.

— Jūs esat lasījis šī vakara avīzes? — jautāja Blekburna kundze.

— Nē.

— Esat ko dzirdējis par Džekelīnas Marij slepkavību?

— Nē.

— Mēs arī nekā nezinām, tikai pirms nepilnas, vai varbūt stundas, pie Groda kunga, viņš un viņa dēls jau pie manis dzīvo daudzus gadus, viņi ir bēgļi no Latvijas, ieradās policists un paziņoja, ka Groda kunga dēls, tas ir Artūrs Grods, aizturēts sakarā ar šīs sievietes slepkavību un ja viņš vēlas savu dēlu redzēt, viņam jāiet uz Naitsbridžas policijas iecirkni... Tas viss, ko mēs zinām, bet no tā, ko policists teica, mums likās, ka Artūrs tiks šajā slepkavībā apvainots...

Sīmanis un Jāzeps klausījās Blekburna kundzes balsī. Viņa runāja mierīgi un nosvērti, it kā atstāstītu kādu savas pastaigas norisi svētdienas pēcpusdienā.

— Un kas ir šī sieviete? — jautāja sērs Ābrams spēlēdamies ar sudraba zīmuli.

— Ielasmaiņa vai kaut kas līdzīgs...

— Tā? Un ko strādāja jūsu dēls? — Sīmanim piegriezās sērs Ābrams.

— Viņš studēja ekonomiju...

— Tā. Jūs esat latvietis?

— Jā.

— Bijāt armijā?

— Jā.

— Vācu?

— Latviešu Leģionā...

Sērs Ābrams bija kļuvis domīgs. Lēnām viņš spēlējās ar zīmuli. Sīmanis jutās neērti. Kādēļ visi šie jautājumi? Ābrams Birkvuds bija žīds, bet...

— Es nezinu, vai es vēlos jūsu dēla, ja tas būs vāja-

dzīgs, aizstāvību uzņemt... — Sērs Ābrams atvēra cigarešu kasti un aizsmēķēja gaŗu melnu cigareti.

— Bet kādēļ? — pārsteigta jautāja Blekburna kundze.

— Ja es kādu aizstāvu, man jājūt un jādomā kā viņam, man jābūt pārliecinātam ne tikai par to nevainību, bet arī man jābūt pārliecinātam par to iekšējo godīgumu... Un ne tikai viņu pašu — es neaizstāvu tikai par izdarītu noziegumu, bet gan es aizstāvu cilvēka, individa tiesības iepretim sabiedrības un valsts likumiem. Kāds pārkāpj likumu — tas manā uztverē nav nekā ļauns, un ja par to soda, tad vērā jāņem visi apstākļi, bet ko es varēšu zināt par jūsu dēlu? — Sērs Ābrams cauri dūmu vērpelēm raudzījās Sīmanī. — Ja es nekā nezināšu par jums — jūs esat bijis SS, jūs tautas piederīgie ir nokāvuši tūkstošiem manas tautas piederīgos — pat vēl vairāk, manas ģimenes piederīgos...

— Mēs nekad neesam darījuši nekā tāda, par ko mums būtu jākaunās! — Draugam nāca palīgā Jāzeps. — Mēs cīnījāmies pret komunistiem un to mēs būtu ar mieru darīt arī tagad! Mēs nevienu neesam šāvuši, gāzējuši vai indējuši, Mēs neesam bijuši pat tuvumā nevienai koncentrācijas nometnei un mēs neesam piedalījušies deportācijās — mēs tikai kaŗojām un darījām to pašu, ko kuŗš katrs mūsu vietā būtu darījis...

— Šeit uzskati var dalīties, es vēl neesmu teicis, es neuzņemšos jūsu dēla aizstāvību, es tikai teicu, es nevaru noliegt nepatiku pret latviešiem, kādēļ — to jums nevajadzētu jautāt, man tikai būtu jāpiemin Varšava...

— Tie bija tikai nedaudzi, katrai tautai ir savi ļauni

cilvēki, cilvēki, kuŗi aizmirsuši, ka tie ir cilvēki — tādi bija tie, kas bija Varšavā, un tagadējais attaisnojums — mēs klausījām pavēlei — arī manās acīs ir pārāk vājš, pārāk liekulīgs... — Sīmanis izvilka cigarešu paciņu un, pasniedzis Jāzepam, aizsmēķēja. Viņa galva dunēja. Vai nebija dīvaini — pat tad, kad viņa dēla dzīvība, brīvība bija uz spēles, viņam bija jāsadurās ar kolektīvu vainas apziņu. Līdz šim viņš uz tādām lietām bija raudzījies no novērotāja stāvokļa, viņš bija domājis, ka tikai vācieši bija tikuši apkrauti ar šādu lāstu, tagad viņš atrada pats sevi stāvoklī, kuŗā uz viņa pleciem gulās citu nevēdzības un cilvēciskās nodevības lāsts. Uz brīdi viņš vēlējās piecelties un atstāt putekjaino biroju ar milzīgo galdu un resno advokātu, kuŗš viņam izlikās kā visas pasaules apsūdzētājs — un šī pasaule, ār pasaule iemiesojās milzīgajā žīdā, kuŗa vecāki nāca no Polijas. Viņš bija cerējis...

— Ābram, jūs runājat muļķības, tikpat labi kā es, jūs zināt, jūs uzņematies aizstāvību, kādēļ visas šīs runas? Tik daudzi gadi pagājuši un tik daudz kas noticis, vai nebūtu laiks visu aizmirst? — Blekburna kundzes balsī skanēja manāms nīgrums.

— Jūs ļoti labi zināt, es nedomāju to, ko saku! — Sērs Ābrams piecēlās un piespieda zvana pogu. — Ko mēs vēl gaidām? Iesim un noskaidrosim, kas īsteni noticis. Es esmu pārliecināts puika, cik vecs viņš īsteni bija? — Ābrams jautāja Sīmanim.

— Divdesmit viens.

— Tādā gadījumā jauneklis, būs vairāk nekā priecīgs mūs redzēt!

— Es nezinu... Es baldos, vai viņš vispār vēlēšies mani redzēt! — Tikai tagad, kad tas bija pateikts, Sī-

manis aptvēra, ka tieši tas bija bijis, no kā viņš visvairāk baidījās. Varbūt Artūrs bija aizgājis tik tālu, ka vairs nebija ceļa atpakaļ. Vai kādreiz bija bijis ceļš, kas būtu gājis pretim? Jeb viņu dzīves visu laiku bija gājušas horizontāli, nekad nekrustojoties, un ja viena dzīve apēnoja otru, tad tā bija tikai ēna un nekas cits. Kādēļ gan lai Artūrs vēlētos viņu redzēt?

— Kādēļ? — Bez pārsteiguma jautāja sērs Ābrams. Jautājums tika uzstādīts pieklājības dēļ. Gandrīz katru reizi, kad kāds jauniešs bija ķezā — vecāki uzskatīja sevi par vainīgiem un īstenajos grēciniekos saredzēja apsūdzētājus.

— Man liekas, neviens cits, bet es... Es esmu vainojams visās nelaimēs...

Jāzeps atvēra muti, lai ko iebilstu, bet Šimanis noraidīja ar asu rokas kustību. Sērs Ābrams gandrīz iesmējās. Viss likās pārāk jocīgi, vienmēr viss bija jocīgi — cilvēki dzīvoja savā sīkās dzīves ēnā, nekad nedomāja, ka reiz var pienākt diena, kad tie tiks izrauti spilgtā gaismā, kurā tiem būs jārunā par savu niecīgo dzīvīti un katram sīkumam tiks piešķirta milzīga nozīme. Sērs Ābrams priecājās par publicitāti, viņam patika tēlot, viņam patika būt nozīmīgam, viņam pašam, varbūt vairāk, nekā nabaga dvēselei, kuru viņš aizstāvēja, bija vajadzīga attaisnošana, jo tas viss bija jauns panākums. Tikai vienā lietā sērs Ābrams Birkvuds bija nelokāms — viņš tiešām dziļi juta, dziļi pārdzīvoja — nāves sodu. Viņš neticēja, ka ikviens drīkstēja otram, aprēķināti, atņemt dzīvību.

— Katrs tā domā, visi vecāki tā domā, bet tās ir muļķības — labāk steigsimies, lai puika nesarunā kādas muļķības! — Sekretāre pasniedza sēram Ābramam lie-

tussargu un katliņu. Visi četri viņi atstāja biroju. Ārā gaidīja advokāta milzīgais Rol-Roiss. „Kā es visu to samaksāšu”, pie sevis domāja Sīmanis, bet tad aprāvās. Ko gan nozīmēja nauda? Viņa dēla dzīvība, vai vismaz dzīve bija uz spēles. Dzīvība un dzīve — vai tas nebija viens un tas pats? Laikam nē — viņam bija dzīvība, bet vai viņam bija bijusi dzīve? Vai viņš kādreiz bija par to domājis?

Mašīna slidēja cauri ielām. Gaŗām cilvēku sejām. Reklāmas brēca no namu sienām. Cilvēki nāca un gāja. Dzīvoja. Domāja. Reklāmas aicināja dzert alu, smēķēt cigaretes, valkāt kāda uzņēmuma drānas, ēst biskvītus, dzert pienu un vēlēt par politiskām partijām... Mašīna slidēja visam tam gaŗām, pretim policijas iecirknim, kur uz viņiem — varbūt — gaidīja Artūrs Grods, Sīmaņa Groda dēls, politisks bēglis, ekonomijas students un... Nē, viņš nevarēja būt noziedznieks!

Policijas iecirknī sērs Ābrams Birkvuds sāka rīkoties, viņš nelūdza, neprasīja, bet pavēlēja. Policisti, seržanti, inspektori — kā nobijušies paklausīja viņa pirkstu kustībām, un ja tas nepalīdzēja, tad lietussargs bīstami sakustējās un viss notika pēc viņa prāta. Jau pēc nedaudz minūtēm sērs Ābrams zināja, ka Artūrs Grods visā drīzumā tiks apsūdzēts par Džekelīnas Merijas slepkavību. Piena izvadātājs bija nopratināts un skaidri aprakstījis un sazīmējis Artūru. Hudsons bija nodevis liecību un izstāstījis par traci viņa mājā, par Artūra skriešanu pie Džekijas, pirkstu nospiedumu eksperti atraduši dučiem Artūra pirkstu nospiedumus, un sieviete tikusi noslepkavota apmēram tieši tajā laikā, kad Artūrs bija bijis pie viņas. Viņa tikusi nodurta ar pašas papīrnazi...

Sērs Ābrams vairāk nekā stundu pavadīja pie Artūra. Kad viņš atgriezās pie Sīmana, Jāzepa un Blekburna kundzes, viņa vaigs bija vairāk kā norūpējies. Viņš nekā neteica, bet, kad Sīmanis jautāja, vai Artūrs vēlas viņu redzēt un vai viņš to drīkst, sērs Ābrams nikni papurināja galvu:

— Pērienu viņam vajadzētu, ne viņš man ko saka, ne policijai. Tas, ko viņš teicis, neizsaka ne velna. Man noteikti jāuzmeklē kaut kāds Rodžers Hudsons, man liekas, tas zina par visu šo zupu daudz vairāk, nekā viņš stāstījis. Godīgi sakot, man visa šī zupa nepatīk, kaut kur kaut kas nav kārtībā... — Tad, pagriezies pret Sīmani, gandrīz pavēlošā balsī teica: — Jūs ejiet mājās, izgulieties — jūs nekā vairāk nevarat darīt. Es jums apsolu, es darīšu visu, ko varu! Es esmu pārliecināts, ka jums viss nemaksās ne penija, par to neuztraucieties — vienīgais, atstājiet savu tālruna numuru. Tu vākā laikā es gribēšu jūs redzēt — man jāuzzina, kāds jūsu dēls īstenībā bijis. Es jau teicu, es nevaru aizstāvēt cilvēku, kurš nepazīstu, un jūsu pulka nesaka vairāk kā jā un nē...

Sērs Ābrams atstāja divaino trijotni uz policijas iecirkņa kāpnēm. Visu laiku viņš kaut ko pie sevis murmināja. Jāzepam likās, viņš klusi lamājās. Sīmanim — lādējās. Blekburna kundzei viņš tīri vienkārši bija nepieklājīgs. Sīmanis prkstos grozīja slavenā advokāta karti, uz kuŗas bez titula nebija nekas cits, kā viņa vārds un divi burti — Q. C.

— Tu paliksi pie manis, vispirms, man ir telefons un otrkārt es varēšu tevi vairāk pieskatīt. Uz darbu tu neiesi, es to nokārtošu — vari man palīdzēt ar vistām. Maksāšu tev tikpat daudz, kā tu saņemi fabrikā... —

Jāzepe pavēlēja Sīmanim un jutās labi. Līdz šim brīdim viņam vienmēr bija licies — Sīmanis Grods vēl vienmēr bija viņa priekšnieks.

— Paldies, bet...

— Nekādu, bet! Vienīgais, ko tu vari darīt, ir paņemt pāris kreklus un vajadzīgās drēbes!

— Jūsu draugam taisnība — tā būs labāk, nākošās dienas un nedēļas jums noteikti nebūs vieglas. Jūs varat palaisties uz mani, bet kā zināt, es neesmu visai spēcīga. Tā būs labāk mums visiem!

Jāzepe pasauca taksometru. Sīmanis atkrita sēdekļi un aizvēra acis. Vai kaut kas bija noticis, vai tikai notiks. Vai briesmīgākais bija pāri, vai tikai nāks? Ko domāja Artūrs? Vai viņš bija vainīgs vai nevainīgs? Īsteni pirmoreiz viņš vēlējās būt pie sava dēla — sajūst tā elpu, domas... Taksometrs iejaucās automašīnu straumē.

Visu dienu es sajutu
Sevi
Plīvojam.

Līnards Tauns

Cik stundas? Cik dienas? Ko nozīmēja laiks? Artūrs Grods sēdēja un raudzījās bezdomu tukšumā savā priekšā. Džekija, Hudsons — sērs Ābrams, inspektors Grīns — vesels bars svešinieku bija sabraukuši viņa dzīvē. Viņš nebija tos saucis, viņš nebija tos aicinājis — tie bija atvēruši viņa dzīves durvis un ienākuši. Tie bija prasījuši jautājumus, mēģinājuši uzzināt, kas un kāds viņš bija — bet viņš nespēja atbildēt, jo viņš pats to nezināja...

Šajā bezdomu tukšumā auga izjūtas un no izjūtām veidojās domas, pašam nemanot Artūrs Grods sāka raudzīties uz sevi un savu dzīvi, cilvēkiem, kuŗi bija bijuši viņam apkārt — it kā tie nepiederētu viņa dzīvei un pasaulei. Vienīgi Katrīna bija pienākusi daudz tuvāk, viņš bija lasījis meitenes vēstuli ar dīvainu pārsteigumu. Tajā nebija ne vārda, kuŗā būtu skanējis pārsteigums vai rājiens. Viņa bija bijusi pie sēra Ābrama un piedāvājusies dot liecību, viņa vēl nezināja, vai tā būs vajadzīga. Viņa bija runājusi ar savu tēvu un tas bija solījis palīdzēt, cik vien tas iespējams, bet tie gan bija vārdi... Tēvs vairākkārtīgi bija vēlējies viņu redzēt, bet viņš bija noraidījis — Artūrs nespēja sa-

tikties ar veco vīru, ne jau tādēļ, ka viņš sajustu — tēvs bija vainojams viņa nelaimē, bet tādēļ, ka viņam bija bailes skatīties tēva acīs un teikt — es nespēju pānest mūsu izolāciju, vientulību, svešniecību — es gribēju tikt ārā... Es gribēju elpot citu gaisu. Un tad... Viņš inspektoram Grīnam bija izstāstījis par savu gājieni uz Padomju Savienības sūtniecību, bet nespēja dot iemeslu, kādēļ, viņš to nespēja dot arī sēram Ābramam. Kā viņš to būtu varējis — viņš bija kļuvis vīrietis, vienā naktī! Viņš bija dzēris, mīlējis un gudri runājis ar Hudsonu — kā viņš varēja atzīties, viņš bija vēlējies braukt mājās pie mātes? Kā viņš to spēja? Būt pieaugušam nozīmēja uzņemties pieaugušo jūtu nabadzību — kas to nedarija, bija, vai nu plānprātīgs vai traks...

Brīžiem Artūram likās, cietuma sienas pašķīrās un viņš lidoja kādā dīvaini mirdzošā bezgaisa telpā, kurā nebija domu, neatbildētu jautājumu, uzspiestu pienākumu un nospiedošas vainas apziņas — vainas būt cilvēkam... Agrāk viņš bija jutis nožēlu pret cilvēkiem, arī pats pret sevi, tagad viss tas izzuda. Vārdi par smadzeņu mazgāšanu, zālēm, kuņas maina personitāti, reklāmām, kuņas iespaido, laikrakstiem, radio un tālraidi, kas padara cilvēku citu domu sekotāju — viss tas izlikās tik māksloti un nesvarīgi. Viņu tie neiespaidoja. Atombumbas bailes — kā melns mākonis tas bija lidinājies pāri augstskolas studentu galvām un arī Artūra uztverē ieguvus biedējošus apmērus. Šīs bailes, pašu radītas, kā mēra upuru apglabātāju zvani bija skanējuši viņa ausīs, tagad viss bija izzudis, bet kaut kas cits bija stājies vietā. Pirmo reizi viņš apzinājās vārdus — „vienkāršs noziedznieks...” Vienkāršs cilvēks,

— cilvēks, kurš bija nolīdzināts ar citiem, kurš nepacēlās pāri līmenim, kurš veidoja sabiedrība. Kā aukstu vēju viņš sajuta šo nolīdzināšanas procesu — tas plūda no atvērto baznīcu durvīm, kinoteātriem, parlamentiem, jau tad, kad bērns atvēra pirmo grāmatu, viņam tika rādīts — visi cilvēki ir vienlīdzīgi, visi cilvēki ir ar vienādām tiesībām, likumiem, un tā tas turpinājās — ar laikrakstiem, kriminālromāniem, lētu literatūru — visu bija tikai viens sauklis, cilvēks ir vienāds. Brīvība un demokrātija pletās plašumā un pat totalitārās valstīs dzima zināms liberālisms, bet viss tas veda tikai uz vienu mērķi — vienlīdzību, daudz briesmīgāku kā jebkad to bija iedomājies Orvels vai Hakslejs. Tie cilvēki, kuri pretojās šim spiedienam, kuri nevēlējās kļūt vienlīdzīgi, kuri negribēja būt tikai daļa no kādas milzīgas mašīnērijas, kurā saucās sabiedrība, atrada sevi ārpusē — aiz stikla sienas, tie nespēja šo sienu saplēst, jo mašas un atkal mašas spiedās pret to, sargādamas, baidīdamās svaigās, nepazītās gaisa straumes. Sabiedrība darīja visu, lai iespiestu cilvēku garu stikla traukā, no kurā izpumpēja visu gaisu un kurā varēja nolikt uz plaukta mūzejā — mašas gāja gaŗām un brīnījās, bet šis gars bija tikai embrijs un tikai tos embrijus, kuri spēja skaldīt atomus, dzemdināt indīgas gāzes, baroja un atļāva augt par kaut kādu kretīnu — garu, kuram bija atņemta individuāla domāšana un, ja gadījās kāds, kas sāka domāt citādi... Diez' kā bija juties Openheimers, kad viņš tika saukts tiesas priekšā, jo aiz pārpratuma sabiedrība bija atļāvusi mākslīgajā barībā iekļūt kādai nezināmai vielai... Un kā jutās viņš pats — Artūrs Grods? Cilvēku acīs viņš bija slepkava — katrs redzēs, atkarībā, no kurā

sabiedrības slāņa viņš nāks, viņu kā, vai nu nelaimīgu mīlētāju, kurš nevarējis paciest redzēt savu ideālu tēlu staigājam ielasmeitas gaitās vai kā maniāku, kurš iekāres trakumā, kad tika atraidīts, iznīcināja savas iekāres objektu — tieši tik primitīvu sabiedrība vēlējās redzēt „vienkāršu noziedznieku”, bet ko vēlējās sērs Ābrams? Viņš bija jautājis jautājumus, kurus Artūrs nevarēja saprast, bet caur kuriem viņš juta plūstam nepatīkamu siltumu — siltumu, kas piemīt telpām, kurās dzīvo vairāk cilvēku. Artūram nekad nebija patīcis šāda veida intīma saskare, pat ne ar savu tēvu. Vienīgie izņēmumi bija bijuši Katrīna un Džekija, bet arī tad... Viņš skaidri atcerējās, kādu nepatīku viņam sagādāja Katrīnas roku pieskaršanās, tās bija bijušas vēsas un tikai viegli mitras, bet... Džekiju viņš bija pazinis tikai pāris stundas, bet arī tad, kad viņa bija ģērbusies viņa priekšā, bez jebkādas noslēpumainības viņš bija juties drusku nelabi — citādi tas bija bijis naktsklubā, tur izģērbšanās bija atklāta, tai bija trūcis nepatīkamā tuvuma. Artūrs pats sevi nevarēja aptvert — kādēļ šāda divdabība, no vienas puses viņš vēlējās gan Katrīnu, gan Džekiju, bet tiklīdz patiesības gaismā viss kļuva tuvs, ne tikai fiziski tuvs — viņu pārņēma riebums.

Daudzas domas viņam nedeva mieru. Viņš atcerējās runas par pasaules valdību, par vienlīdzīgu sabiedrību bez nacionāliem aizspriedumiem, un viss tas viņam tagad izlikās nesvarīgs. Viņš domāja par to, kādā veidā gan tiks vadīta viņa aizstāvība. Viņš nebija vainīgs, kaut arī — patiesībā tas viņam nelikās svarīgi, bet viņš baidījās no tā, ka sveši cilvēki viņu analizēs, mēģinās izskaidrot slepkavības iemeslus, psihologi un psihi-

atri uzstādīs jautājumus... Visa viņa vienas nakts neparastā ricība tiks zinātniski izskaidrota, un kādēļ? Tikai tādēļ, ka cilvēki iedomājās, ka tie zinātniski spēj kontrolēt savu apkārtni, tas ir sabiedrību, tādā veidā iegūt lielāku drošību... Agrāk baznīcā varēja izsūdzēt grēkus, tos piedeva un saprata — tagad to darīja psihoanalīti, psihiatri, un ar to vēl nepietiek, tiek pielietotas zāles, ķīmiski preparāti... Cik reizes viņš nebija vēlējies, kaut viņš būtu varējis ticēt un cerēt, cerēt vēl vienmēr viņš cerēja, bet ticēt... Šī izjūta nebija radusies tikai pēc apcietināšanas, tā bija bijusi visu laiku, kopš viņš spēja atcerēties. Viņš nebija ticējis nedz Dievam, nedz velnam un tomēr dzīvojis tādā veidā, it kā viņš ticētu, jo cilvēki sagaidīja — ir jātic... Bet kam?

Artūrs raudzījās pelēkajās cietuma sienās. Ārā bija tikpat pelēka diena. Viņš gaidīja — uz ko? Viņš pats nekā nezināja — šī bija dīvaina izjūta, apzināties — es esmu cietumā par kaut ko tādu, ko es neesmu darījis — es esmu sabiedrības acīs vainīgs par noziegumu, ar kuŗu man nav nekādas daļas un par kuŗu es nekā nezinu. Patiesība ir tā — es esmu nevainīgs, bet... Vai viņš bija nevainīgs? Ja viņš būtu inspektora Grīna vietā, ko viņš domātu? Bēgšana vai gandrīz bēgšana no Džekijas mājas, mēģinājums braukt uz Latviju, ierašanās pie Hudsona — ko viņš tik ātri viņu bija uzmeklējis, pats Artūrs tam nevarēja atcerēties atbildi un beidzot — kādēļ viņš nebija atgriezies mājās pie tēva? Jā, kādēļ? Kuŗš gan ticēs, ka viņš nekad nebija pavadījis nakti ārpus mājas, kuŗš gan klausīsies, ka viņš nevis baidījās iet mājās, bet viņam tīri vienkārši negri-

bējās... Kā cilvēks varēja darīt kaut ko tādu, ko viņš un tikai viņš, īsteni vēlējās?

Noskanēja durvju atslēga. Sargs palaida gažām sēru Ābramu. Aizkūsis viņš atkrita krēslā.

— Kā jūtaties šodien? — Katru reizi viņš atkārtoja šo jautājumu un nekad nesaņēma atbildi. Iznēmis cigarešu paciņu, pasniedza Artūram, aizsmēķēja un tad, atvilkdams elpu, turpināja: — Cik ilgi jūs īsteni pazīstat Rodžeru Hudsonu?

— Tikai pāris stundas pirms visas nelaimes...

— Kādēļ jūs gājāt pie viņa un pēc tam, kad bijāt bijis pie Džekelīnas? Kādēļ negājāt mājās? — Sērs Ābrams raudzījās uz jaunekli. Viņam negribot bija jādomā pašam par sevi — kā viņa tēvs bija strādājis, lai atļautu dēlam iet privātā skolā, kā bija pūlējies, lai viņš varētu mācīties jurisprudenci, bez iespaidīgiem draugiem, bez naudas, viņš Vācijas žīdēns bija cīnījies uz augšu. Kā viņa draugi, tēva draugu bērni bija smējušies par viņa koledžas tērpu, kā bija zobojušies par mēģinājumiem spēlēt kriketu. Viņš bija pametis visus savus tēva draugus un radus, viņš pat nezināja, vai kāds no tiem bija dzīvs — viņš bija gājis vēl tālāk, mainījis savu vārdu, atteicies no savas ticības, un ko viņš bija saņēmis vietā? Tikai nicināšanu par savām neortodoksām metodēm tiesas zālē, skaudību no saviem kolēģām, titulu, kurš viņam nekā nedeļa, māju, kurā viņš dzīvoja viens ar vecu un nīgru tēvu un tikpat vecu saimnieci. Cik bieži viņš agrākās dienās nebija aizklīdis līdz Austrumu galu, staigājis ielās un skatījies uz netīriem bērniem, no viņa tautas — sajutis kaunu, bet reizē arī siltumu. Cik reizes viņš nebija staigājis cauri Golders Grīnai un vēlējies, kaut viņš piederētu tur...

Artūrs Grods paraustīja plecus — kā gan viņš varēja izskaidrot — kādēļ viņš negāja mājās? Kādēļ viņš nevēlējās redzēt savu tēvu? Šiem jautājumiem nebija atbildes, kuŗas varētu izteikt vārdos. Sērs Ābrams viņu saprata — arī viņš, pēc tam, kad bija apmeklējis kādu savu angļu draugu, bija ilgi klīdis ielās un vēlējies, kaut viņam nebūtu jāatgriežas mājās, kur tēvs zināja tikai darbu, māte nogurusi, nepārtraukti žēlojās par visādām kaitēm un ar apslēptu prieku runāja par neskaitāmiem nāves gadījumiem. Sērs Ābrams ļoti labi saprata Artūru Grodu, bet ko viņš varēja darīt? Kā viņš varēja aizstāvēt cilvēku, kur nebija ko aizstāvēt? Atkal un atkal viņš bija urbies cauri apsūdzības materiāliem un nonācis pie atziņas — viņš nekā nevarēja darīt...

— Klausieties! — Gandrīz nikni iesaucās sērs Ābrams. — Mums jābeidz jokoties, man liekas, jūs nesaprotat lietas nopietnību — jūs tiekāt apvainots slepkavībā un vienīgais pierādījums, ka jūs to neesat izdarījis, ir jūsu apgalvojums. Vai jūs beidzot nenāksit pie prāta un neteiksit man visu, ko zināt? Katrs sākums var būt nozīmīgs. Kādēļ jūs saplēsāties ar nogalināto?

— Mēs īsteni nesaplēsāties, tas bija Hudsons, kas iesāka visu traci... Viņš vēlējās redzēt Džekiju gērbjamies... Es nezinu kādēļ, bet viņa pārskaitās. Patiesībā arī man Hudsona nostāja izlikās diezgan bezgaršīga, jo galu galā — vienalga, kas arī viņa bija, viņa tomēr bija sieviete, cilvēks... — Artūrs pastiepa roku pretim sēram Ābramam, kuŗš saprata un pasniedza jaunu cigareti.

— Kādas īsteni bija Hudsona attieksmes ar Džekiju? Cik ilgi viņš viņu pazina?

— Es nezinu! — Artūrs kāri ieelpoja dūmus. — Pa-
gaidiet, — viņš pēkšņi iesaucās, — Hudsonam bija līdzī
vēl viena meitene — tā noteikti zinās cik ilgi viņi pa-
zinās un kādi bija to sakari... Nekas nopietns nevarē-
tu būt, jo Hudsons man atļāva... Jūs saprotat, ja viņa
būtu Hudsona mīļākā... Es nezinu viņas uzvārdu, bet
vārds bija Rita un viņa strādā tajā pat naktsklubā.

— Jā, es zinu, viņas liecība ir policijai, bet viņa nekā
nesaka par Hudsona un Džekelīnas Meri attieksmēm
— šeit varbūt mēs varam kaut ko sameklēt. Vēl viens
jautājums — pēc tam, kad mirušā jūs atstāja, par ko
jūs runājāt ar Hudsonu?

— Man liekas, dzeju, viņš raksta dzejas, filozofiju —
nekā nozīmīga mēs nerunājām. Viņam visai dīvaini,
gandrīz tādi kā man, uzskati...

— Nekā personīga?

— Ko jūs saprotat zem — personīga?

— Ģimene, materiālais stāvoklis, jūtas?

— Nē!

— Kur jūs atstājāt Džekelīnu, kad viņu pēdējo reizi
redzējāt?

— Dzīvojamā istabā.

— Viņa bija dzīva?

— Jā.

— Jūs zināt, ka viņa tikusi nogalināta uz kāpnēm?

— Nē.

— Esat augšējā stāvā bijis?

— Nē.

— Kādēļ vēlējāties braukt atpakaļ uz Latviju?

— Es lāga nezinu un, ja arī zinātu, es nezinu, vai va-
rētu jums to pateikt. Nezinu, vai es to vēlētos... —

Artūrs izdzēsa cigaretes galu. Sērs Ābrams pasniedza jaunu.

— Kādēļ ne?

— Vienkārši tādēļ, ka es nevēlos!

— Jūs nevēlaties?

— Es nevēlos!

— Vai jūs apzināties, ka jūsu dzīve atkarājas no šī faktora? Vai jūs apzināties, ka man ir visai maz faktū, ar kuriem es jūs varu aizstāvēt? Vienīgais izskaidrojums, kurš arī man, kaut es nevēlos to pieņemt, ir — jūs nogalinājat Džekelīnu un tad bailēs mēģinājat tikt projām no nozieguma vietas, jūs esat dzirdējis, ka padomju iestādes ir visai virspusējas šādos jautājumos, galvenais, ja tās spēj kādu repatriēt, neatkarīgi no tā, ko tie cilvēki izstrādājuši!

— To es zinu!

— Un tomēr jūs nevēlaties man dot īsteno iemeslu?

— Nē! — Artūru sāka uztraukt resnā žīda uzmācība. Viņš bija cietumā, ja viņam tajā būs jāpaliek — kas par to? Pirmo reizi viņš apjēdza, ka viņš nemaz nevēlējās tikt ārā. Viņš tikai baidījās no tiesas zāles spilgtās gaismas, jautājumiem, neuzticības pilniem skatiem, līdzjūtības asarām un tēva bailēm.

— Vai jūs vēlaties, lai es jums to pasaku? — sērs Ābrams smaidīja pašapziņā, viņš jutās varenāks nekā jebkad — nevis tiesas zālē būs viņa īstena triumfs, bet šeit — pelēkajā cietuma kamerā viņš atklās kāda cilvēka īsteno „es”. Satvers pirkstos kodolu, kurū vēlīgi mēģināja slēpt apstākļu veidotā čaula.

— Jā, ja jūs varat!

— Jūs gribējat braukt pie savas mātes, kurū jūs nekad neesat redzējis!

Artūrs uzlēca kājās. Viņš vēlējās triekt kulaku smaidošā advokāta sejā. Kā gan viņš varēja iedrošināties rakāties viņa visapslēptākajās jūtās? Kuŗš pieaudzis vīrietis drīkstēja skriet kā mazs bērns pie mātes? Cilvēki to būtu vēlējušies redzēt, jo viņi cilvēkus, līdzcilvēkus tādus vēlējās redzēt, bet Artūrs nevēlējās līdzjūtības, simpatijas...

— Jūs nezināt, ko jūs runājat, es nemaz nezinu, kur mana māte ir! Es pat nezinu, vai viņa ir dzīva! Es viņu nekad neesmu redzējis, kādēļ gan lai es pie viņas būtu vēlējies skriet?

— To es nezinu, bet es jums varu kaut ko pastāstīt par sevi. Kaut ko tādu, no kā es vienmēr esmu kaunējies, jā, es pat vēl tagad kaunos... — Sērs Ābrams ērtāk iekārtojās krēslā. — Jūs jau nemaz nezināt, es kādreiz biju tāds pats bēglēna bērns kā jūs, es esmu pārdzīvojis tieši to pašu, ko jūs, tikai man bija visa mana ģimene — kas ne katru reizi bija patīkami, drīzāk pat traucējoši. Es dzīvoju kopā ar savu tēvu, māti un brāļiem, vēlāk ar tiem pavadīju skolas brīvlaikus. Man ne tikai apriebās mana ģimene, bet es pat ar kaunu sāku raudzīties uz savu tautu. Es no visa tā atteicos, man bija tikai viens mērķis un vēlēšanās — tikt pašam pie savas mājas, būt vienam un neatkarīgam, bet to jau jūs ļoti labi zināt un es nešaubos, jūs to arī esat pārdzīvojis un izjutis, bet es jums gribu stāstīt par kādu pārdzīvojumu, lai cik dīvaini tas tagad arī neizliekas, tad tam ir liela līdzība ar notikumu, kuŗā jūs pašreiz esat iejaukts, tikai ar to starpību, ka mana notikuma nobeigums nebija tik varmācīgs, bet laikam jau mēs dzīvojam daudz varmācīgākā laikmetā. Tas notika laikā, kad es jau gatavojos tikt uzņemts advokātūrā. Līdz tam lai-

kam es nekad nebiju daudz domājis par sievietēm, es pat tad nedomāju, bet kādu vakaru iedams cauri Soho, uzdūros sievietei, viņa mani aicināja iet līdzī, daudz ne-
jautādams, es gāju. Istaba bija netīra un nabadzīga. Pa-
lagi netīri, un viņa man prasīja veselu mārciņu. Es pa-
liku pa nakti. Dažbrīd man likās, atvērās debesu vārti,
dažbrīd es biju ellē. No rīta viss izskatījās divtik no-
žēlojami. Sieviete bija piedauzīgi atklāta. Man likās, es
kails stāvu viņas priekšā un viņa par mani nīrgājas.
Es bēgu. Es negāju mājās. Es nevēlējos iet mājās, bet
tad... Tad man radās vēlēšanās ar kādu runāt. Pie kā
es varēju iet? Tēvs? Vai viņš mani būtu sapratis? Es
nekad nebūtu varējis iedomāties, ka viņš tieši to pašu
darija katru nedēļu, jo mana māte bija par daudz sli-
ma... Un tad man likās — es nebiju cienīgs profesij-
as, kuŗu biju izvēlējis, man vajadzēja ar kādu runāt
— vienīgā, pie kuŗas es varēju iet, bija mana māte...
Es gandrīz skriešus pārskrēju mājās. Mana māte tajā
naktī bija aizvesta uz slimnīcu, neviens pat nebija pa-
manījis, ka es nebiju mājās... Es nezinu, kādēļ jums
visu to stāstu, bet man liekas — es jūs saprotu! Jūs
vēlaties būt stiprs. Jūs vēlaties būt pieaudzis, bet jūs
pieaugāt tikai naktī, kad piegulējāt Džekelīnai, tikai
tad jūs kļūvat vīrietis, un kas notika — jūs ieraudzī-
jāt, ka tas, ko jūs bijāt sagaidījis, bija kaut kas lieku-
līgs, kaut kas nepatīss...

— Bet kādēļ, kādēļ tam jābūt liekulīgam un nepa-
tīsam? — Sēra Ābrama runu pārtrauca Artūrs. Pār-
steigts viņš raudzījās resnajā advokātā. Līdz šim viņš
to bija redzējis kā cilvēku, kuŗš vēlas tikai vienu, pa-
nākt sava klienta attaisnošanu, kuŗu interesēja īstenā
patiesība, kuŗš patiesībā nebija cilvēks, bet sabiedrības

radīts iestādījums ar uzdevumu aizstāvēt noziedzniekus, lai, kad tie tiktu pakārti — varētu teikt — viņiem tika dotas visas cilvēka tiesības un patiesība uzvarēja, bet... Kāda bija šī patiesība? Ko gan citi cilvēki varēja spriest? Katrs cilvēks, katrs indivīds lietas redzēja citādi — kas vienam bija patiesība, otram meli! Ja simts cilvēki redzētu vienu un to pašu notikumu, tad būtu simts dažādas patiesības — optiskas patiesības, bet īstenā patiesība slēpās kaut kur daudz dziļāk un to zinātu tikai tas cilvēks, kurš notikumu veidoja, kurā dzīves ceļā šis notikums notika, tikai tas zināja patiesību! Artūrs Grods bija iejaukts kādā noziegumā, viņš par to bija ticis apvainots, viņu pat varbūt sagaidīja nāves sods, bet viņš pat nevarēja būt liecinieks... Viņš tikai varēja izteikt savus uzskatus.

— Nekas nav liekulīgs un nepatiess, mēs tikai nezinām, ko mēs gribam. Kad jūs piegulējāt Džekelinai — jūs vienkārši gribējāt pārbaudīt, pierādīt, jūs esat vīrietis. Jūs gribējāt zināt, kā jūs stāvoklī, kurā jums būtu jāpakļauj sievietei, rīkotos, bet jūs domājāt, jūs to darāt tādēļ, ka jūs viņu mīlat — tā bija kļūda. Jums nepietika ar to, ka jūs šo kļūdu ieraudzījāt, jūs vēlējāties redzēt, kādēļ jūs šo kļūdu pielaidāt. Tā nav jūsu maldīšanās vien — mēs visi dzīvojam šajā fizisko pierādījumu manijā, nekā mēs nevaram pieņemt kā gadījumu, visam mums jārod izskaidrojums — kaut mēs ļoti labi zinām — pat galējais izskaidrojums mūs neapmierinās. — Sērs Ābrams piecēlās, paskatījās pulkstenī. — Tagad man jāiet, bet rītu es jūs atkal redzēšu. Es domāju, ka līdz tiesas dienai es tikšu skaidrībā un kaut ko atradīšu. Nebaidieties, viss būs labi. — Smagi viņš piedauzīja durvīm. Sargs tās atvēra un Artūrs no-

raudzījās, kā smagais vīrs nozuda. Ar viņu aizgāja kāda tuvības sajūta. Kas ar viņu bija noticis? Šī pati sajūta viņu bija pārņēmusi, kad viņš bija runājis ar Hudsonu, jā, pat ar Džekelīnu... Varbūt pat kādreiz ar Katrīnu... Lēnām viņš izstiepās uz gultas. Raudzījās griestos. Cik dienas līdz tiesai? Kas īsteni bija noticis? Kas bija nogalinājis Džekelīnu? Kā tas bija noticis? Kaut kur no miglas iznira milzīga automašīna un dūmās saviebtais vīrieša vaigs, tas likās pazīstams, kaut kur redzēts... Bet kur? Džekija bija kaut ko teikusi par uzturēšanu, par kādu, kas maksāja par viņas māju, bet kāda gan viņam bija daļa gar visu to? Ja viņu atzīs par vainīgu, tad tas būs tādēļ, ka viņš tiešām — sabiedrības acīs, būs vainīgs. Vai ar to nepietika, lai sodītu?

Artūrs Grods aizvēra acis. Viņam likās, viņš lidoja bezgaisa telpā. Nekas nespēja viņu aizsniegt, aizkart. Viņš bija viens. Tad šajā telpā iedegās gaisma. Kā milzīga svece tā dega un aicināja. Viņš lidoja tuvāk. Tā nebija svece, bet cilvēki — tūkstošiem, miljoniem cilvēku — tie rāpās uz augšu, kā balts, kails tārps tie tiecās pretīm galam, liesmai, kuŗa tos vienu pēc otra aprīja. Liesma aicināja. Tā bija karsta un, likās, čukstēja — „Nāc, es esmu brīvība!” Un tad viņš sajuta liesmas karstos glāstus. Vai tā bija nāve? Brīvība?

Viņš sajuta sevi plīvojam liesmā.

11.

„World without end.” It was not what she'd do
That frightened me so much as did her fear
And guilt at endlessness. I caught them too,
Hating to think of sphere succeeding sphere
Into eternity and God's dread will.
I caught her terror then. I have it still.

John Betjeman

Apsūdzēto sols. Gar malām stikla sienas. Vienīgā brīvā siena — pretīm tiesnesim, sarkanā paltrakā, pelēkā parūkā. Puķu pušķis viņa priekšā. Apsūdzētāji, advokāti, tiesas ierēdņi — melnas drānas, baltas parūkas. Preses sols pilns cilvēkiem. Blakus Džeremijam Harišonam — Katrīna. Viņai tāpat nebūs jādod liecība. Starp svešām sejām uz brīdi Artūrs ierauga Jāzepu Baltiņu. Skatītāju galerijas, gandrīz pie griestiem, pilnas cilvēku. Katru reizi, tā vismaz viņš bija lasījis, kad tiesāja kādu slepkavu, cilvēki no agra rīta gaidīja, lai tiktu nedaudzajās brīvajās vietās. Ko viņi vēlējās redzēt? Lai taisnība, likums tiktu izpildīts? Kāda viņiem gan bija daļa? Sērs Ābrams pacēla galvu un uzmundriņoši pameta Artūram ar aci. Viņš izskatījās svaigs un pārliecināts par savu uzvaru. Artūrs nodūra acis. Šī bija viņa lielā diena. Vai tā jutās Džekelīna, kad viņa izģērbās pirmo reizi daudzu acu priekšā? Divpadsmit zvērinātie raudzījās uz viņu kā izbāztu putnu. Astoņi virieši un četras sievietes — ne tikai no advokātu māk-

slas, ne tikai no prokurora pārliecinošās apsūdzības, bet gan no šiem divpadsmit cilvēkiem atkarājās viņa liktenis. Gribot negribot Artūram bija jāpasmaida — kādu viņu šie cilvēki redzēja? Vai īstenā patiesība nebija tā — jau ar pirmo skatu katrs no viņiem bija izlēmis: vainīgs vai nevainīgs un ja radīsies jebkādas šaubas — spēcīgākais raksturs viņu starpā uzspiedīs savu uzskatu. Bet kas bija devis tiesības šiem cilvēkiem pārstāvēt visu sabiedrību? Pret kuŗu viņš Artūrs Grods bija noziedzies? Vai arī tā vismaz tika teikts... Viņiem bija jābūt britiem, namsaimniekiem un nesodītiem — ar to pietika, bet kas īstenībā slēpās aiz šiem cilvēkiem? Kādas izskatījās viņu mājas? Kādas dzīves tie dzīvoja? Vai neviens no astoņiem vīriešiem nekad nebija nogalinājis? Viņš par sevi to varēja teikt, bet kā bija ar viņiem — tie droši vien bija bijuši armijā, karā...

Tiesas zālē visu laiku kaut kas notika. Tiesas ierēdņi nāca un gāja. Prokurors kaut ko teica, runāja — ko, Artūrs īsteni nesaprata un īsteni viņu tas arī neinteresēja. Sāka pratināt lieciniekus. Pirmais bija inspektors Grīns, tikai pēc viņa liecības Artūrs īsteni aptvēra — viņu tiešām varēja uzskatīt par vainīgu. Sērs Ābrams smaidīja. Bija viņa kārtā uzstādīt jautājumus lieciniekiem. Kad viņš izslējās ar visu savu vareno augumu, varēja redzēt, ka inspektors Grīns nepatīkami sarāvās. Pāri klusuma čukstiem atskanēja Ābrama balss.

— Manā priekšā ir nama plāns, kuŗā Džekelīna Meri tika nogalināta, tas ticis izgatavots pēc jūsu norādījumiem?

— Pieprasījuma, ne norādījumiem! — Inspektors Grīns bija sajutis āķi.

— Pēc jūsu domām tas atbilst patiesībai? — Sērs Ābrams ar zīmuli dauzīja plānu.

— Jā!

— Vai jūs man varat pateikt — liķa stāvoklis plānā ir pareizi apzīmēts?

— Jā, liķa kājas atradās uz otrā kāpņu pakāpiena, rokas uz astotā, un kā pats varat redzēt — galva uz sestā. — Inspektors Grīns bija atguvis savu pašapziņu.

— Vai jūs varat aprakstīt, kādas ir mājas durvis? — šis jautājums tika uzstādīts daudz skaļākā balsī kā iepriekšējie.

— Durvis? — Pārsteigts, jautājumu atkārtoja inspektors Grīns.

— Jā, durvis. Mājas durvis, man liekas, mans jautājums bija pietiekami skaidrs? — Sērs Ābrams bija saliecies uz priekšu. Inspektors Grīns piedūra pirkstu pie rei. Domāja. Tad, brīdi vilcinājies, teica.

— Apakšējā daļa koka, augšējā stikla.

— Vienkārša stikla?

— Vienkārša stikla, bet priekšā bija priekškari!

— Aizvērti?

— Kad es ierados nozieguma vietā, aizvērti!

— Kas atklāja noziegumu?

— Džekelīnas Meri draudzene Rita Galahers.

— Pateicos. Tagad man jāatgriežas vēlreiz pie šī plāna, kuŗš tika izgatavots uz inspektora Grīna norādījumiem...

— Iebildums, mans lord! — Prokurors bija pielēcis kājās. — Nevis norādījumiem, bet pieprasījuma!

— Par to mēs vēl runāsim! — iesaucās sērs Ābrams.

— Iebildums pielaists! — norūca tiesnesis. Viņam nepatika sērs Ābrams. Visi ārzemnieki bija vienādi, viņi

ieradās šajā zemē un tad ne tikai sāka jaukties iekšā politikā, bet pat sāka mēģināt taisīt likumus. Sēram Ābramam blakus tam nebija cienības pret likumiem, kuŗi valdīja šo zemi, viņš tos tikai izlietāja savā labā.

— Es atvainojos, mans lord, bet...

— Turpiniet pratināšanu!

— Plānā, kuŗš tika izgatavots uz jūsu pieprasījuma, es nekā nevaru saskatīt, kas norādītu, ka gaisma uz kāpnēm krita no jumta loga — kādēļ?

— Es nedomāju, ka tas ir svarīgi! — Inspektors Grīns kodīja lūpas.

— Šeit tiek runāts par kāda jauna cilvēka dzīvību, dzīvi, un jūs neuzskatāt par svarīgu izgatavot plānu, kuŗš atbilstu patiesībai? Kas par cilvēku jūs esat? — Sērs Ābrams tēloja vislielāko sašutumu. Ar nīgru rokas mājienu viņš atlaida liecinieku. Artūrs pavērās zvērinātos. Tie bija apmulsuši. Tie bija apstulboti no sēra Ābrama varenības. Kā pats taisnības dievs viņš bija nolaidies šajā tiesas zālē. Saspēris gabalos ozola koka sienas un ielaidis neuzticību pret tiem, kuŗiem bija jāraugās, lai sabiedrības radītie likumi tiktu ievēroti.

Pirkstu nospiedumu eksperts. Artūrs gandrīz ieslīdēja snaudā. Viņš skaidri atcerējās, kur bija pieskāries. Viņš pat atcerējās, ka bija spēlējis ar nazi, kuŗš bija gulējis uz maza galdiņa. Uz naža viņa nospiedumi nebija pilnīgi, tikai kāds fragments. Eksperts bija spiests atzīt — tas varēja būt Artūra, bet varēja arī nebūt — viņš nebija drošs un arī ne pārliecināts. Artūram likās, viņam nepatika darbs, kuŗu viņš darīja — varbūt viņam vairāk patika audzināt kanariņa putniņus vai trušus. Pelēks vīriņš, pelēkām ūsām un matiem. Artūrs

gandrīz iesmējās — viņam noteikti bija liela un resna sieva.

Patologs — nepateica nekā tāda, kas spētu mainīt prāvas virzienu. Sieviete bija nodurta brīdī, kad tā bija gājusi augšup pa kāpnēm. Viņa bija kritusi ar seju uz kāpnēm un no kritiena radušies dažī sīki nobrāzieni, nekas neliecināja par kaut kādu cīņu vai kaušanos. Sērs Ābrams pieņēma patologa liecību bez iebildumiem.

Nākošā lieciniece bija Rita Galaher. Mierīgi un nosvērti viņa atbildēja prokurora jautājumiem. Artūrs uzmanīgi vēroja sievieti, viņam nelikās, tā kaut ko slēpa. Viņa brīvi stāstīja par satikšanos naktsklubā, kopā pavadīto nakti pie Hudsona, viņa nenoliedza, ka tā nebija pirmā un ka agrāk Džekelina bija bijusi tā, kurai Hudsons veltījis savu labvēlību. Viņa apgalvoja, ka nekādā gadījumā nez viņa, nez Džekelīna nav saņēmusi kaut kādus maksājumus no Hudsona vai kāda cita — Hudsona dzīvoklis bijis turpinājums klubā iesāktiem priekiem. Artūrs kļuva arvien vairāk pārliecināts, ka Rita tāpat kā Džekelīna bijušas meitenes, kurās šad tad vēlējušās papriecāties un šajos priekos dažbrīd parasto uzskatu veidā gājušas par tālu. Pirmo reizi viņš ievēroja, ka Rita nebija skaista, bet viņas augums bija pievilcīgs, un pat liecību dodot tā mācēja šo pievilcību izmantot. Ar izbrīnu Artūrs ievēroja, ka gandrīz visi zvērinātie, vīrieši, uz viņu skatījās ar zināmu interesi un gaidīja brīdī, kad kaut kas vairāk tiks atklāts no viņas grēcīgās dzīves, bet nekas nenotika. Prokurors pārgāja uz Artūru — cik ilgi Rita viņu pazinusi, kādās attieksmēs viņš bijis ar Džekelīnu un Hudsonu. Beidzot viņš nonāca pie slepkavības atklāšanas. Viņa bija tikusi sūtīta pie Džekelīnas Hudsona uzdevumā, viņš bija

vēlējies, lai tā pozētu kādam žurnāla uzņēmumam. Vispirms viņa bija piedauzījusi, nesapņēmusi atbildes, paraudzījusies cauri aizkariem, kuŗi daļēji bijuši atvērti. Ieraudzījusi Džekelīnu guļam uz kāpnēm — izsaukusi policiju. Tas viss. Vairāk viņai nekā nebija ko teikt.

Sērs Ābrams apmierināts berzēja zodu. Artūru pārņēma dīvains sasprīgums — viņam likās — divi milzeņi šeit cīnījās. Viens sērs Ābrams Birkvuds, Bernšteins vai Berkholcs — individu pārstāvis, vieninieks pret valsti, likumu un reliģiju. Viņš viens pret veselu mašīnēriju, kuŗa vēlējās vienu vienīgu cilvēku satvert, samalt — iznīcināt, nevienu neinteresēja, vai viņš Artūrs Grods tiešām bija vainīgs, bet gan — kā ar visiem zinātnes palīgīdzekļiem, varēja pierādīt, ka viņš bija vainīgs. Vai nebija dīvaini? Nedz inspektors Grīns, nedz patologs, nedz pirkstu nospiedumu eksperts, nedz arī Rīta bija viņa ienaidnieki, bet tiklīdz tie izrunāja tikai vienu vārdu, apsūdzētāju acīs šis vārds leguva pierādījuma svarīgumu viņa vainai. Pierādījuma svars dažbrīd kļuva tik liels, ka Artūram likās, viņš tiešām bija vainīgs.

Un tad bija pienācis sēra Ābrama brīdis, lēnām, kā uzklausot grēku sūdzi, viņš Ritai jautāja:

— Jūs esat prostitūte?

— Nē!

— Tādā gadījumā jūs esat mauka! — Zālē lestājās kļusums. Likās, varēja sadzirdēt katru elpas vilcienu.

— Iebildums! — sauca prokurors.

— Iebildums neievērots! — norūca tiesnesis, bet tad apķērās, ka viņam kaut kas bija jāpaskaidro: — Ja šī neprecētā sieviete nav prostitūte, tas ir, ja viņa par saviem pakalpojumiem neņem naudu, bet ar katru To-

mu, Diku vai Hariju kāpj gultā, tad aizstāvībai ir tiesības lietāt šo vārdu, bet es lūgtu manu mācīto draugu atturēties no šādu vārdu lietošanas.

— Es atvainojos, mans lord! — Sērs Ābrams atkal bija ieguvis vienu punktu galējai uzvarai, ja tāda bija iespējama. — Jūs esat viegla sieviete?

— Jā, tā jūs varētu mani apzīmēt... — Rita bija piesarkusi pat zem pabiezās pūdera kārtas.

— Vakārā, kad jūs satikāt apsūdzēto, jūs viņu redzējāt pirmo reizi?

— Jā.

— Jūs nebijāt nekad viņu redzējusi?

— Nē.

— Jūs visi trīs sekojāt Hudsona ielūgumam un pārlaidāt nakti viņa dzīvoklī?

Tikai tagad Artūrs mēģināja atcerēties, kā tas īsteni bija noticis — viņš taču nemaz nebija vēlējies iet. Ar prātu nē, bet... Vienīgais, ko viņš bija vēlējies, bija neiet mājās. Vai viņš nīda savu tēvu? Noteikti nē! Tikai tajā brīdī un vēl tagad, viņš tam likās tik nesvarīgs un nenozīmīgs. Atkal pacēlās jautājums — kādēļ? Laikam tādēļ, ka viņš nevarēja ciest simetriju, perfekciju... Un viņa tēvs bija — viņš bija bijis nevainojams. To varēja teikt viņš pats, to varēja teikt citi.

— Jā.

— Vai jau naktsklubā jūs tikāt nokārtojuši, kurš guļēs ar kuŗu?

— Es jūs lāga nesaprotu.

— Es jautāju, vai šis Hudsons, kurš atkal un atkal uzpeld jūsu liecībā, jums teica, ka jūs gulēsīt ar viņu?

— Mēs par to nerunājām...

— Bet viņš jums lika saprast?

— Es esmu pašreizējā Hudsona draudzene. Ja tas ir tas, ko jūs vēlaties dzirdēt.

— Tieši tas, un tagad — vai jūs jau citas reizes, kopā ar Džekelīnu Meri esat gājusi līdzī Hudsonam?

— Jā.

— Tikai jūs trīs?

— Nē.

— Katru reizi kopā ar kādu citu vīrieti?

— Jā.

— Hudsona draugu?

— Tā mēs tikām iepazīstinātas...

— Bet jūs šo vīrieti nepazināt?

— Nē.

— Un jūsu draudzene, tas ir mirūsī, nekad neiebilda pret šo... pret šo dažādību? Viss vienmēr notika — kā parasti?

— Ne vienmēr. Džekelīna ļoti bieži devās mājās.

— Ar vīrieti?

— Nē.

— Kādos gadījumos viņa palika?

— Kādreiz...

— Man jūs jādūdz būt drusku precīzākai! Kādos?

— Ja viņai vīrietis patika...

— Viņai patika — apsūdzētais?

— Noteikti! Man pat likās, ka viņai viņš ļoti patika...

— Paldies par jūsu atklātību! — Sērs Ābrams bija apmierināts. Viņa balss pieņēma glaudīgu pieskaņu. Likās, pat lielais augums uzmeta kūkumu. Lēnām viņš turpināja: — Tagad es vēlos, lai jūs labi apdomātos, ko es jums jautāju — kad jums Hudsons jautāja, lai jūs ietu pie nonāvētās?

— Īsi pirms viņš devās uz biroju.
— Jūs bijāt sagērbusies?
— Nē.
— Nomazgājusies?
— Nē.
— Cik ilgs laiks pagāja, kamēr jūs atstājāt Hudsona dzīvokli?

— Es lāga nezinu...
— Stundu pēc tam, kad viņš bija atstājis?
— Tā varētu būt...
— Iebildums! — sauca prokurors. — Šis ir pavadinošs jautājums!

— Iebildums noraidīts! — Pats tiesnesis bija ieinteresēts. Kaut kādu nezināmu iemeslu dēļ viņš lāga nevarēja ticēt apsūdzētā vainai. Viņš izskatījās par daudz mulķīgs, par daudz jauns... Bet viss jau varēja gadīties... Šiem jaunajiem vajadzēja mācību, daudzīties pie visāda šaubīga rakstura sievietēm. Pirms trīsdesmit gadiem viņš Parīzē bija bijis vienā šādā klubā, bet tur viņu neviens nebija pazinis un sieviete nebija runājusi ne vārda angļiski. Pēc tam viņš gan bija dzīvojis nāves bailēs. Viņš tik daudz bija dzirdējis par visādām franču slimībām, bet sakarsētā naktskluba gaisotne bija viņu pievarējusi. Tomēr jauniem vajadzēja mācību, viņiem nebija atbildības sajūtu. Un šis Hudsons — viņš noteikti būtu vēlējies šo vecīgo satīru, apsūdzētā vietā, redzēt uz grēcinieku sola!

— Apmēram divas stundas pēc tam, kad apsūdzētais, vai varbūt trīs, bija atstājis dzīvokli? — Sērs Ābrams juta strāvu plūstam cauri tiesas zālei.

— Apmēram. — Rita lāga nevarēja saprast, ko aizstāvis no viņas vēlējās, bet nelaba nojauta auga augu-

mā. Kaut kas brieda un veidojās. Bailes pārņēma visu augumu — pēkšņi viņas domās izauga Hudsona tēls... Viņa nopurinājās.

— Paldies! Un tagad, vai jūs mums varat tuvāk pastāstīt kā jūs atklājāt slepkavību? Kad jūs pieklauvējāt — vai jūs ilgi gaidījāt uz atbildi?

— Nē.

— Kādēļ nē?

— Es ieraudzīju Džekelinu guļam uz kāpnēm...

— Jūs gribat teikt, caur priekš kara spraugu jūs ieraudzījāt nonāvēto guļam uz kāpnēm?

— Jā.

— Kādā veidā bija priekš kari? Vai tie dalījās vidū, vai tika atvilkti uz vienu malu?

— Man liekas, vidū...

— Jums liekas, vidū? Vai mēs drīkstētu lūgt dzīvokļa plānu, mans lord, lai atsvaidzinātu liecinieces atmiņu? — Sērs Ābrams saņēma plānu ar lielu pateicību. — Kā jūs varat redzēt, — viņš smaidot turpināja, — tad tikai no durvju loga labās puses jūs varat redzēt kāpnes. Ja priekš kari nebūtu pilnīgi vajā — jūs nebūtu varējuši redzēt mirušo uz tām guļot?

Rīta brīdī raudzījās plānā. Viņas mute kļuva sausa. Kaklā iekodās kumoss. Tikai tagad viņa aptvēra — loģam tiešām bija bijis jābūt neaizklātam, bet kāda tam bija nozīme? Kādēļ advokāts šim faktam piešķīra tādu nozīmi.

— Jā, jums taisnība, man liekas, tagad es atceros — priekš kari bija vajā. Tam ir bijis jābūt vajā!

— Paldies! Pēc tam jūs izsaucāt policiju?

— Jā.

— Un pēc tam zvanījāt šim, šim Hudsona kungam?

- Jā.
- Kādēļ?
- Viņš mani sūtīja pie Džekelīnas...
- Un Hudsons, kad pie viņa ieradās apsūdzētais, informēja policiju?

— Cik es zinu, jā...

— Paldies, tas ir viss! — Sērs Ābrams atkrita savā krēslā. Noguris viņš pievērsa acis pulkstenim. Diena tuvojās beigām, kaut jēl vecais muļķis, kuŗu sauca par tiesnesi, pārtrauktu sēdi līdz rītam. Visu ko viņš vēlējās, tikai ne piena izvadātāja pratināšanu. Tas šodien būtu par daudz... Viņš vēlējās būt mājās. Pie kamīna uguns. Lasīt Prustu un iedzert kādu glāzi brendija.

— Tiesas sēdi mēs pārtraucam līdz rīt rītam pulkstens desmitiem! — Visi piecēlās. Klanījās. Sērs Ābrams pagriezās pret Artūru.

— Apmierināts? — viņš smaidīdams jautāja.

— Es nezinu... — Artūrs nevarēja iedomāties, kādēļ sērs Ābrams bija izvēlējis radīt aizdomas uz Roderu Hudsonu, kādēļ viņš netika meklējis īsteno vainīgo, kādēļ neuzstādīja jautājumu — kuŗš maksāja par Džekelīnas māju. Nē, Hudsons nevarēja būt vainīgs. Viņš to nekad nebūtu darījis. Nekad! Bet ko viņš zināja par šo vīrieti? Nekā!

— Kādēļ?

— Jūs domājat?

— Es nedomāju nekā, es tikai tagad zinu vienu lietu — jūs esat nevainīgs! Man liekas, es pat to varu pierādīt!

— Vai jums tas tik svarīgi?

— Jums nē?

— Es nezinu...

— Es neciešu pazaudētas kaujas, ja tās tiek izcīnītas taisnības dēļ, un jūsu pusē ir taisnība! — Sērs Ābrams aizdedzināja cigareti.

— Atskaitot mūs — kas vēl būs apmierināts, ka taisnība uzvarējusi? Vai lielākā daļa neteiks — sērs Ābrams Birkvuds atkal panācis kāda noziedznieka attaisnošanu?

— Varbūt jums taisnība...

Artūrs atstāja tiesas zāli. Gaitenī, uz brīdi, viņš ieraudzīja savu tēvu. Tad viss saspilējums izzuda, viņš vairs nebija galvenās lomas tēlotājs. Viņš devās uz cietumu. Automašīna bija auksta un nemīlīga. Sargs garlaikots un nerunīgs. Artūrs smēķēja. Lai kas notiktu — viņš vairs nekad netiks brīvs no terrora izjūtas, mūžīgās vainas un mūžīgās dzīvības. Visi cilvēki bija nolādēti, jo tie nebija brīvi, tie dzīvoja bailēs — tie var tikt apvainoti par kaut kādu noziegumu, kuŗu tie neapzinājās, vai kuŗu tiem lika apzināties citi... Bija tikai viens glābiņš — viena brīvība, bet tad — vai tā bija brīvība? Kas ar viņu notiks, kad viņš būs miris? Vai mūžīgā dzīvība nebeigsies? Vai līdz ar to nebeigsies vainas apziņa par nepadarītu noziegumu? Vai īstais atrisinājums nebija apziņa — dzīvē un dzīvībā bija ceļš, kuŗš bija jānoiet — abos galos bija mierīga, glāstoša, samtaina tumsa, bet šādai laimei cilvēkiem negribēja atļaut ticēt.

Kamerā viņš atkrita uz gultas. Sargs ienesa kafiju. Melnu un kūpošu, kāri Artūrs ieelpoja tās smaržu. Viņam atkal likās, cietuma sienas pašķīrās — viņš lidoja un bija brīvs. Vai šādi brīži nenozīmēja vairāk, nekā jeb kas cits? Viņš atcerējās kādu grāmatu, kuŗu tikai neilgi atpakaļ bija lasījis Huberta Benua „The Superb

Wisdom", šai grāmatai Aldus Hakslejs bija rakstījis ievadu, un tagad viņš skaidri atcerējās vārdus:

„Rietumu psihiatrijas vēlēšanās ir palīdzēt traucētam individam piemēroties sabiedrībai, kuŗa sastāv no mazāk traucētiem individiem — individiem, kuŗi ir labi piemērojušies citiem individiem un vietējām institūcijām, bet par kuŗu piemērošanos pamat Lietu Kārtībām nekas nav ticis jautāts... Bet ir vēl cita veida normālitate — perfekta funkcionālisma normālitate... Pat tāds cilvēks, kuŗš ir pilnīgi piemērojies sajauktai sabiedrībai, var sevi sagatavot, ja viņš tā vēlas, kļūt piemērotam Lietu Dabai.”

Smaidīdams Artūrs Grods aizmiga. Viņš pat vēl nezināja, kuŗu ceļu viņš vēlējās iet, bet vienu viņš zināja — ceļa atpakaļ nebija, viņš bija ieguvis vainas apziņu, kuŗa vajāja pasauli, tas ir, tā bija slēpusies viņā, bet tagad viņš ieraudzīja to visā kailumā un apzinājās tās mūžīgumu.

Atbildi viņš meklēja.

Atrast to varēja tikai vēlāk.

Between the desire
 And the spasm
 Between the potency
 And the existence
 Between the essence
 And the descent
 Falls the Shadow

T. S. Eliot

Inspektors Grīns jau vairāk nekā divdesmit gadus bija strādājis Skotlanjardā. Īstenībā viņš nekad nebija varējis aptvert, kādēļ viņš savu darbu bija iemīlojis un pat nedomāja par iešanu pensijā. Tā bija nenovēršama, bet vēl vismaz pāris gadu viņš varēja palikt. Dažkārt viņš bija mēģinājis izskaidrot, kādēļ viņam darbs patika, bet atkal un atkal nonāca pie pārliecības, ka tas bija tikai tādēļ, ka pēc trauksmainā dienas darba viņš varēja ieslīgt lielajā klubkrēslā, smēķēt savu pīpi, dzert viskiju un lasīt. Kad kāds no viņa darba biedriem jautāja, ko viņš dara, viņš norūca, ka skatās tālraidī, viņš pat to nopirka, lai būtu pierādījums, bet gandrīz nekad neskatījās — jo patiesība bija jāslēpj — viņš lasīja dzejoļus. Gandrīz nekā cita kā dzejoļus, un to neviens nedrīkstēja uzzināt... Visai bieži, kad viņš ar kūpošu pīpi sēdēja pie neaizklāta loga un raudzījās pilsētas ugunošanā, viņam bija jādomā par šo pilsētu, kurū viņš tik labi pazina un mīlēja — ne jau pašu pilsētu, bet tās

iedzīvotājus. Labāk kā neviens cits viņš zināja šo iedzīvotāju vājības, sīkos un lielos grēkus, un bieži vien viņam pašam sevi bija jāapņē — viņš ne tikai simpatisēja, bet pat varēja attaisnot tos, kuŗi no viņa baldījās un kuŗus viņš tramdīja. Viņš bija juties neērti, kad sērs Ābrams Birkvuds viņam bija uzbrucis. Šī nolādētā slepkavība viņu uztrauca, nekas tajā viņam nepatika. Viņš nebija apmierināts ar pierādījumiem. Apsūdzētais viņam izlikās nevainīgs. Noslepkavotā — patētiska persona, kuŗa nekā cita savā dzīvē nebija varējusi sagaidīt. Visi notikumi bija dabīgi izauguši no iejaukto personībām. Priekšniecība, tas ir, visu varenā Skotlanjarā mašīnērija, bija pārliecināta — Artūrs Grods bija vainīgs un inspektoram Grīnam bija tiesas zālē jāreprezentē šī mašīnērija, viņš bija tēlojis savu lomu, cik labi bija varējis un viņam likās, ka viņš to bija tēlojis labi — Skotlanjards viņam nemaksāja par velti vairākus tūkstošus gadā...

Bija jau labi vēls, kad viņš kāpa augšup pa nama kāpnēm, kuŗā dzīvoja Rodžers Hudsons. Grīns nešaubījās par to, ka nākošā dienā sērs Ābrams saļauks apsūdzību, kā bērns saļauc pieauguša celto smilšu pili — ar vienu kājas spērienu. Viņš vienmēr jutās drusku neērti, bet reizē atvieglots, kad zaudēja kādu prāvu — kādēļ? Kas to lai zina? Inspektors Grīns bija lasījis Rodžera Hudsona dzejoļus un viņam patika sarkastiskā nihilista mirdzošie pantī, neviens nevarēja teikt, ka Hudsons būtu tiešām liels dzejnieks, bet viņā bija kaut kas tāds, kas lika cilvēkiem, ar smaīdu, domāt pašiem par sevi. Kāpiens pie Hudsona inspektoram Grīnam bija vairāk kā nepatīkams, tikai šodien, viņam bija izgaīsušas visas šaubas par īsteno vainīgo, bet vēl vienmēr

viņš nevēlējās ieraudzīt nojautas pārvēršamies patiesībā. Viņš bija mēģinājis prokuroru pierunāt apsūdzību atsaukt, bet... Viņš nevēlējās nevienu apcietināt un viņš nevēlējās būt tā saucamā likuma instruments, kurš nedarīja nekā cita, kā sausu faktu priekšā atļāva samīt cilvēkus. Viņam bija bijuši divdesmit gadi — divdesmit gadi, kuŗos viņš bija rūpējies par to, lai sabiedrības radītie likumi tiktu ievēroti un izpildīti, viņš bija apzinājies, ka tieši tie nepieciešami, bet reīzu reīzēm nolādētas šaubas nelika mierā. Cilvēku radīts likums spēja apēnot cilvēka eksistenci, spēja likt noliegt dzīves esenci un to atvietot ar kādu surogātu.

Tikpat negribīgi, kā kāpis augšā, viņš piespieda Hudsona dzīvokļa zvana pogu. Labu brīdi valdīja klusums. Tad durvis atvērās. Hudsons tumši zilos smēķējamajos svārkos — stāvēja, gaidīja un smaidīja.

— Atvainojiet, ka jūs atkal traucēju, bet man pienākusi informācija, kuŗas apstiprināšanu es vēlos dzirdēt no jums paša. Es būtu varējis jūs izsaukt uz Skotlanjardu, bet domāju — būs labāk, ja pats jūs uzmeklēšu...

— Lūdzu nāciet iekā! — Hudsons palaida inspektoru gaŗām. Atvēra dzīvojamās istabas durvis un tad tikai pieklājības dēļ atvainojās: — Ceru, ka jūs neuztrauc nekārtība, bet vecpuišiem jau tā iet... — Viņš piegāja dzērienu skapim un jautāja: — Viskiju?

— Lūdzu! — Inspektors Grīns izņēma savu pīpi un sāka to rūpīgi piebāzt. Hudsons pasniedza glāzi.

— Uz labiem panākumiem sēram Ābramam!

— Uz panākumiem! — piekrita Grīns un, pacēlis acis pret Hudsonu, smaidīja.

— Jums nav jāsaka kādēļ jūs nācāt — māja, kuŗā

dzīvoja Džekelīna Meri, piederēja man, tas ir, protams, zem cita vārda. Kādēļ jums to neteicu agrāk? Kā lai es to zinu? Vai mēs šovakar nevarētu par to nerunāt? Ir grūti ticēt, jūs man atļausit, bet es jums būtu ļoti pateicīgs, ja es savu liecību varētu nodot rītu Skotlanjardā, es zinu, tas ir par daudz prasīts, bet tā būtu labāk — labāk mums visiem... — Hudsons vienā malkā izdzēra savu glāzi. Inspektors Grīns domīgi raudzījās dzejniekā, tad paraustīja plecus un teica:

— Tā kā neviens nezina, ka es šeit esmu, un patiesībā šis ir mans brīvais vakars — es neredzu iemesla, kādēļ gan to nevarētu, es jums ticu! — Arī viņš iztukšoja savu glāzi un pasniedza to Hudsonam.

— Es ceru, jums nav jāsteidzas?

— Nē.

— Tad mēs varētu aprunāties?

— Jā.

— Par ko? — Hudsons atkal bija piepildījis glāzes. Viņš bija smaidīgs un apmierināts. Neviens nevarēja iedomāties, ka Grīns bija policijas inspektors, kurš bija ieradies pie dzejnieka, lai iegūtu liecību, kuŗa viņu vēl dziļāk iesaistīja un kompromitēja prāvā. Nē, iespaids varēja būt tikai viens — divi cilvēki, draugi, satikušies pēc ilgāka laika, vēlējās runāt par kaut ko, kas tiem abiem interesēja. Pagaidām vēl viņi taustījās tumsā, vēl tie nebija sajutuši viens otra īsteno „es”, bet drīz...

Šis bija brīdis, uz kuŗu inspektors Grīns bija gaidījis visus divdesmit gadus — patiesības brīdis. Viņš vēlējās zināt, kas īsteni bija dzejnieks, kā dzejnieks jūta, domāja, redzēja. Kādas bija viņa attieksmes pret ārpasauli, sabiedrību, citiem cilvēkiem...

— No jūsu dzejoļiem es varu spriest, ka jūs domājat tikai par sevi, tas ir, jūs nekur nerunājat par cilvēku kā sabiedrības locekli, jūs nekā neredzat tā, kā cilvēki ir paraduši redzēt, bet gan no tīri personīga viedokļa, vai tas tiešām ir jūsu patiesais uzskats, ka dzejnieks stāv ārpus sabiedrības, valsts vēstures? — Grīnā pēkšņi bija atrasisījušās visas domas, gadiem ilgi turētas noslēptākos domu kambaros. Viņš bija lasījis dzejoļus, bet tagad viņam bija jāzina...

Hudsons smaidīja. Apsēdās pretim inspektoram. Aizdedzināja cigareti un tad, vairāk pats sev nekā inspektoram, atbildēja:

— Ko tad jūs vēlētos redzēt? Lai dzejnieks kļūtu par reformatoru, cilvēcisko tiesību sludinātāju, filozofu, kas mēģina pasauli padarīt par skaistāku vietu, nekā tā ir?

— Tādi dzejnieki un rakstnieki taču ir! Tie nemaz nav sliktāki kā tie, kuŗi noslēdzas no savas apkārtnes! Visspilgtākais no tiem Majakovskis? Brechts? Svifts? Hakslejs? Ja ne dzejnieki, tad rakstnieki — sava laikmeta maiņu izjūšana taču nemazina to nozīmīgumu?

— O nē, bet ne jau rakstnieki un dzejnieki ir tie, kuŗi maina pasaules seju, tā mainās pati, mainās ar biedējošu secību. Kāda gan būtu nozīme manai dzejai, ja es ar to mēģinātu mainīt homoseksuālītātes likumu, cīnīties pret nāves soda atcelšanu vai paceltu cīņas karogu pār apspiestām tautām? Vai es tādā gadījumā veltīgi nevalkātu dzejnieka vārdu? Otra lieta — es nedomāju, ka rakstnieks un dzejnieks ir viens un tas pats — cik tālu Majakovskis īsteni bija dzejnieks, cik tālu propagandists ar dzejisku dvēseli, ir grūti pateikt. Jā, es zinu, ko jūs vēlaties teikt — Voltērs, bet vai jūs godīgi

varat teikt — viņš bija īstens dzejnieks? — Hudsons aplapināja lūpas viskija glāzē un aizdedzināja jaunu cigareti. Tikai tagad Grīns ievēroja, ka Hudsona pirksti bija tumši brūni, viņš smēķēja vienu cigareti pēc otras. — Ja rakstnieks ir spiests ievērot sava laikmeta apstākļus, tas ir, ja viņam, rakstot, ir jāievēro visas trīs dimensijas, tad dzejnieks var rakstīt tikai vienā un viņam arī tiesības pielietāt ceturto — pārjūtīgo, aizmirstot visas citas. Ja rakstniekam, lai cik pārjūtīgs viņš arī nebūtu, tomēr jāstāv ar kājām uz zemes, tad dzejnieks ir atbrīvots no visa tā — nav nekā tāda, kas to piespiestu saistīties pie zemes vai, kā jūs to sauktu — sabiedrības, valsts, pasaules... Es gribētu teikt — pasaules miesa ir kaņavīri un tehniķi, nervu sistēma rakstnieki, bet dvēsele — dzejnieki...

— Jūs ar to gribat teikt — tehniķi, kaņavīri un rakstnieki maina pasauli? — Grīns šoreiz tiešām bija ieinteresēts. Viņš nevēlējās atgriezties mājās, kā tas parasti notika, kad viņš bija svešu cilvēku sabiedrībā. Viņš vēlējās palikt un klausīties Hudsona lēnajā un vientuļajā balsī, kuŗa plūda un viļņoja telpā, bez atskanām, bet kā domas.

— Tas, ko viņi no pasaules var mainīt, bet patiesība ir tā, viņi paši mainās, mainās cilvēks savā ārējā izskatā, mainās tā uztvere un jūtīgums pret ārējiem iespaidiem, bet viens paliek — dvēsele nekad nemainās, jo tā ir nolādēta ar nemirstību un ir tikai viena dvēsele — jautājums ir tikai, kā to apzināties un izjust, tas, kas izjutis, ka viņam ir dvēsele, arī apzinās, ka viņam ir miesa, ka viņš ir kaņavīrs, tehniķis un rakstnieks — tikai tādēļ, ka viņš tiešām īsteni apzinās savu esamību un savas dvēseles esamību, viņš ir dzejnieks... —

Hudsons sakrustoja kājas. Rokas nervozi kustējās. — Šeit mēs esam divi cilvēki — jūsu policijas inspektors, zinātnieks savā nozarē, jūsu patiesības jēdziens ir pierādāms, pārbaudāms — jūs pārstāvat ētiku, kuŗa ir pieņemama caurmēra cilvēkam. Es redzu citu patiesību, to, kuŗu es nevaru pierādīt, bet kuŗu es apzinos — šī ir tīri aistētiska pieceja un to nesaprot, bet — mēs šeit nonākam pie lielā „bet”, ne es, ne arī jūs varat dzīvot vieni. Tikai mums jādzīvo katram par sevi un katram jāredz sava patiesība un šī patiesība veido mūsu pašu morāles likumus. Ja dzejnieks mēģinātu rakstīt pēc jūsu patiesības paraugiem, tad tas nebūtu nekas. Man liekas, lieli dzejas darbi būtu apzīmējami sekojoši — tie ir kaut kas vienreizējs, bez vēsturiskas nozīmes un bez vēstījuma. Tā ir liela dzeja!

— Es zināju, ka jūs esat nihilists, bet šis pilnīgi to apliecina — tātad jūsu dzeja nebija, tas ir, nav tikai poze? — Grīns piecēlās un piegāja grāmatu plauktam. Cilāja vienu sējumu pēc otra. Lēnām, kā mīlinoties, lai da pirkstus pāri sējumu mīkstaīai ādai un gludajam papīram.

— Ja jūs domājat, ka dzejas bez vēstījuma, bez uzdevuma ir nihilistiskas, tad to varētu apzīmēt par dzejisku vai māksliniecisku nihilismu. Paskatāties tikai pats uz mūsu tā saucamo kultūras vēsturi — vai tiešām jūs neredzat, ka visskaistākais ir noslēpts tieši tur, kur atspoguļojas tikai viena cilvēka pārdzīvojumi, kur tiek redzēts tikai ar vienām acīm, vai dvēseles acīm? — Grīns saprata, ko domāja Hudsons. Viņš ne brīdi nešaubījās, ka dzejniekam bija taisnība, bet viņš vēlējās dzirdēt vārdos atbildes, kuŗas jau tik ilgi bija slēpušās viņa domās.

— Tātad jūs domājat, ka dzejniekam nav jāredz, ka cilvēkiem tiek atņemta brīvība, ka cilvēki mirst badā, ka noziegumi pieaug no dienas dienā un ka pasaules seja, kuŗu mēs kādreiz domājam skaistu esam, ir kļuvisi neglīta? Ka cilvēks, par kuŗu dvēseli jūs runājat, ir kļuvis pretīgs un ļauns, ka šī, tā saucamā dvēsele nemaz nav vai tā ir mirusi — mirusi un tai nav augšamcelšanās? — Grīns atkal apsēdās un paņēma Hudsona par jaunu piepildīto glāzi.

— Man riebjas šis materiālistiskais uzskats — ja reiz mēs dzejniekam prasām, lai tas raksta par idejām, tad tas ne ar ko neatšķiras no komūnistiska dzejnieka, kas dzejo par pieci simto apavu pāri vai piecgades plānu. Kādēļ gan jāpūlās, lai masas atgūtu dvēseli — tas ir, to apzinātos? Vai jūs man varat pateikt vienu vienīgu iemeslu, kādēļ tas būtu vajadzīgs? Vienmēr ir pastāvējušas sociālas kustības, bet vai tādēļ dzejniekam jāmēģina tajās iejaukties — jo, kā jau teicu, ir divi dažādi pasaules uzskati, divas dažādas pieejas. Kādēļ pūlēties, es nekādā veidā nevaru saskatīt iemesla, kādēļ gan dzejniekam būtu jāpūlās iejaukties pasaules vēstures, civilizācijas — ritumā. Jūs taču nevarat noliegt — īsteni ētiskais pasaules uzskats ir — kam ir vara, tam ir taisnība, kam ir nauda — tas nekad nepareizi nezvēr, kas valda — tas rada likumus. Tā ir vēsture! Tā ir pasaule — ko gan dzejnieks tur var darīt?

— Bet jūs pats? Jūs publicējat lētas, gandrīz pornografiskas grāmatas, šeit jūs nevarat runāt par kaut kādu aistētisku dzīves uztveri? Ja jūs nepiekrītat tiem, kas pasauli grib padarīt par skaistāku vietu — priekš kā jūs vācat naudu? Jums nav nekādu mērķu, ko jūs ar šo naudu vēlaties darīt? Es zinu, — Hudsona norai-

dījumu pārtrauca Grīns ar asu rokas mājienu un turpināja: — jūs publicējat žurnālu dzejai, kas neatmaksājas, un jūs arī izdodat jaunu dzejnieku grāmatas, bet šeit jau mēs nonākam pie jūsu apgalvojuma nepareizības — jūs tomēr gribat kaut ko mainīt — kādēļ gan citādi jūs to darītu?

— Ak dievi! — iesmiedamies izsaucās Hudsons, — cik ideāli jūs par mani domājat. Vai jūs neredzat — es to daru sava prieka dēļ, man nav nācis ne prātā kaut ko mainīt, galvenais, ja es apzinos, es to nevaru! Darbs man ir vienmēr bijis kā slogs, es mūsu pasaules sociālo sistēmu esmu uzskatījis kā izmantošanas sistēmu — vienalga, vai tā būtu kapitālistiska vai komūnāla. Ir divi veida cilvēki — tie, kuri izmanto un tie, kuri tiek izmantoti, tā tas vienmēr bijis un būs — es to esmu pieņēmis un izmantoju savu, tā saucamo līdzcivēku vājības. Es esmu izmantotāju šķira un par to esmu lepns — par sava darba augļiem es varu atļauties visu, ko es vēlos — galvenais ievērojiet, es teicu, ko es vēlos!

Ārā uz ielas skanēja automašīnu rūkoņa. Liesmoja reklāmas.

— Divaina pieeja... Es jūs lāga nesaprotu — jūs vēlaties, lai sabiedrība no jums nekā neprasa, bet jūs no tās prasāt daudz. Es zinu, jūs pat visnominālākos likumus uzskatāt par muļķīgiem, ja tie attiecas uz jums. Citiem vārdiem, jūs esat lepns uz savu divdabīgo personību — tas ir, jūs pret sabiedrību nesajūtat nekādus pienākumus, jūs domājat, ka jums, tas ir, dzejniekiem, nekas nav jādara, lai mainītu pasaules un cilvēces vēstures gaitu, bet jūs vēlaties, lai šī pati sabiedrība, kuŗa jūsu acīs ir tik nenozīmīga — jums dod vi-

su? — Pirmo reizi Grīns jutās drusku aizkarts. Viņš nebija dzejnieks — viņš piederēja pie tiem, par kuriem Hudsons runāja ar tādu nicināšanu.

— Nav runa par vēlēšanos, ir runa par apzināšanos to nevarēt un brīvību, nepievērst uzmanību nesvari-gām lietām. Kāda gan man daļa, ka kāds pensionārs miris bada nāvē? Es tur nekā nebūtu varējis darīt, jo es nezināju, kur viņš dzīvo un ko viņš dara, un ja es uzrakstītu dzejoli par šo temu, vai tādēļ parlaments grozītu pensijas likumu? Tā būtu poze, izlikšanās, peldēšana pa straumi, lēta politikas dzišana ar vienu no visdārgākām cilvēciskām dāvanām — dzeju. Dzejnieks vēlas tikai vienu — iet pats savu ceļu! — Arī Hudsons bija manāmi iekaisis.

— Dzejnieka? Mākslas? — Ar manāmu ironiju jautāja Grīns.

— Nē. Morālu! Un mākslinieka morāle ir sekojoša — viņš savā būtībā ir parazīts, izmantotājs, ja vajadzīgs, un bez patosa — viņš ir aistēts! Viņš var būt nežēlīgs, vai jūs domājat, ka sifilisa saēstam Nīčšam bija viegli rakstīt vārdus — ja kāds krīt, tad tas jāgrūž? Viņš redzēja, ka tā ir patiesība un viņam tā bija jāsa-ka. Vai jūs domājat, viņam bija viegli pateikt — Dievs ir miris, ievērojiet vienu, viņš nekad neteica — Dieva nav! Es teicu — jūs patiesībā man to jautājāt — cilvēku dvēsele ir mirusi un tai nav augšāmcelšanās, tas ir taisnība. Īstenas morāles vairs nav, ir tikai indivi-duāla morāle — katram, kuŗa dvēsele vēl elpo, pašam sava.

— Jūs gribat teikt — katram cilvēkam, jūs lietājat vārdu dzejnieks, bet es domāju, ka zem vārda dzej-

nieks jūs saprotat katru, kuram vēl ir tas, ko jūs saucat par dvēseli, var rīkoties pēc savas patiesības un morāles? Tas jau vairs nav nihilisms, bet anarķisms!

— Es nevēlos saistīties ar saukļiem — neviens no šiem nekā nenožīmē. Katram individam ir jāseko pašam sev. Ja viņš var sekot pats sev — viņš sasniedz īstenu lielumu. Dzejniekam nav jāredz politiski saukļi, bet jūtu vai redzes gleznas — viņam tās jāredz ar dziļumu un patiesību. Viņš neraksta citiem, bet ļauj savām domām, jūtām un garam izpausties tādēļ, ka tie vēlas izklūt ārā — tādēļ, ka viņš ir apzinājies savu esamību, savu dzīvību un savas tiesības redzēt, bet tās viņam neuzliek nekādus pienākumus!

— Jūs nedomājat, ka jums ir kaut kādi pienākumi pret otru cilvēku — teiksim, Artūru Grodu? — Inspektors Grīns pēkšņi pārtrauca tuvuma siltumu. Rodžers Hudsons viņam bija tuvs, viņš saprata viņa domas un varēja just tāpat kā viņš, bet kaut kur, kaut kas nebija pareizā saskaņā.

— Es neesmu teicis, man nav! Bet man ir vienas tiesības un jūs man solījāt tiesības izvēlēties, jo, kad jūs man teicāt, ka jūs man dosit laiku līdz rīt rītam, jūs zinājāt — vienīgais, ko es vēlējos, ir tiesības būt brīvam savā izvēlē!

Grīns piecēlās. Paņēma no plaukta grāmatu.

— Tas ir jūsu pēdējais dzejoļu krājums, es vēlētos, ja jūs man to uzdāvinātu... Ar ierakstu...

Hudsons paņēma grāmatu. Izvilka no krūšu kabatas pildspalvu un, brīdi padomājis, ierakstīja: „Grieki pat kūts tīrīšanu ieskatīja par vienu no Herkulesa varoņdarbiem...”

Grīns bez vārda paņēma grāmatu. Palocīja galvu un ielika kabatā. Kad Hudsons viņam pasniedza mēteli, viņš gūrdi teica:

— Man liekas, mēs vairs neredzēsimies... Es rītu ie-sniegšu atlūgumos — es vienmēr esmu vēlējies atrisināt visas lietas, bet laikam, mēģinot atrisināt, sasiēnas mezgli...

— Man arī tā liekas...

Kad Grīns atstāja Hudsona dzīvokli, Hudsons izņēma no dzērienu skapja labāko konjaku. Par to viņš bija samaksājis desmit mārciņas. Istaba pielīdēja maigai, kā skūpstam, smaržai. Viņš atļaidās krēslā. Viņam bija pilnīga brīvība, pat likuma sargs bija piekāpies viņa priekšā — viņš varēja izvēlēties. Lēnām viņš sūca dzērienu. Pasaule pielīdēja saules gaismas — saules, kurai tikai viņš varēja redzēt. Viņš pastiepa roku, paņēma grāmatu. No kabatas izvilka miega zāļu pudelīti. Šajā brīdī viņš apzinājās — viņš tiešām bija brīvs. Tad kaut ko atcerējās. Pielēca kājās. Piegāja rakstāmgaldam, uz baltas papīra lapas uzrakstīja pāris vārdus. Ielika aploksnē. Uzrakstīja Grīna vārdu uz tās, tad atgriezās savā vietā. Sabēra visas tabletes mutē un noskaloja ar konjaka malku. Paņēma grāmatu un lasīja:

Der Koenig fiel
Das letzte Spiel,
Das allerletzte Spiel began.
Und wieder stach die Karozehn.
Der vierte Mann
Der nichts getan als zugesehn,
Gewann.

Kādreiz viņš bija vēlējies, kaut viņš būtu citāds, kaut

viņš tik spilgti un asi visu nebūtu izjutis. Kaut viss nebūtu bijis tik juteklīgs — kaut viņš tiešām būtu varējis vairāk noskatīties...

Miegs bija izstiepis savu roku — Rodžers Hudsons to satvēra.

13.

Odī sīc un skan.
Dziedot savas dziesmas —
Esmu atsacījies...

Monika Zariņš

— Cūcība! Pilnīga, galīga un nenoliedzama cūcība! — Gandrīz kļiedza sērs Ābrams. — Jūs izskatāties, it kā būtu laimējis lielo laimestu, bet jūs īstenībā nezināt, kas ir noticis! — Viņš stāvēja pretim Sīmanim Grodam, Jāzepam Baltīnam un Blekburna kundzei. — Vai jūs gribat zināt — kas ir noticis? — Pulkstens bija tikai deviņi rītā un sērs Ābrams ne tikai bija ticis izrauts no gultas par daudz agri, bet viņš bija ticis apkrāpts, atkal reiz savā dzīvē viņš jutās piekrāpts, izstumts, ap-laupīts. — Apsūdzība netiks turpināta, zvērinātie tiks atlaisti un jūsu dēls, draugs, paziņa — palaists brīvībā, bet viņš netiks palaists brīvībā attaisnots, viņš tiks palaists brīvībā kā cilvēks, kuŗu sabiedrība nevar no-tiesāt — jautājums paliek, vai tā to negribēja? Jūs, tāpat kā es, zināt, divpadsmit muļķi, kuŗus sauca par zvērinātiem, ir tie, kuŗi izšķīr — vainīgs vai nevainīgs — jūsu dēlam netika dota iespēja...

— Rodžers Hudsons savā vēstulē atzinās un inspek-tors Grīns teica — viņam nav ne mazāko šaubu...

Sīmanis bija pārsteigts par advokāta neapmierinātī-bu. Jāzepe nezināja, ko teikt, Blekburna kundze smai-dīja.

— Rodžers Hudsons! Vai jūs man varat pateikt, ko šis vārds tagad nozīmē? Es gaidīju uz brīdi, kad varēšu viņu pratināt — es zināju, viņš ir vainīgs, bet man bija vajadzīgs to pierādīt citu cilvēku priekšā — viņam bija jākļūst vainīgam, vainīgam, jo sabiedrībai ir vajadzīgs vainīgais, viņa pat tam neatļauj izvēlēties ceļu, kādā atzīt savu vainu! Ko viņa vainos tagad? Rodžers Hudsons izvēlējās pašnāvību — brīvības manifestāciju, kurū cilvēki nevar ciest, viņš kļuvis par upuri, par cietēju, ne apsūdzēto! Pašreiz ir tikai viens apsūdzētais — tas ir Artūrs Grods! Nav nozīmes, vai viņu palaidīs brīvībā vai viņu pakārtu — viņam būs jādzīvo ar vainas apziņu... Rodžers Hudsons bija tas, kurš viņu uzņēma, kurš viņam lika izbaudīt prieku, kaut aizliegtu... Viņš arī bija tas, kurš uzņēmās vainu uz sevi... Cik es pazīstu Artūru, es nezinu, kā viņš ar šo vainas apziņu spēs dzīvot? — Sērs Ābrams staigāja uz priekšu un atpakaļ. Ārā kladzināja vistas. Jāzēpa tīrajā virtuvē piedega kafija.

— Ko mēs varam darīt? — Gandrīz izbijusies jautāja Blekburna kundze, un pirmo reizi viņa aptvēra, viņa bija daļa no cilvēkiem, kuri šeit, šajā brīdī, tika apvainoti. Lai kā viņa negribēja, bet viņai bija jādomā par to, cik reizes viņa nebija šaubījusies par citu apsūdzēto nevainību... Cik tūkstoši, miljoni — nebūs, kuri šaubīsies par Artūru Grodu?

— Ko mēs varam darīt? — mēdijās sērs Ābrams. — Nekā mēs nevaram darīt, mēs varam — viņam likt aizmirst, bet vai to var?

— Vai mēs varam braukt viņam pakāļ? — jautāja Sīmanis.

— Nē, visam jānotiek oficiāli, bet es jums varu ap-

galvot, ka desmitos piecpadsmit jūs varēsīt saņemt savu dēlu, draugu un paziņu izplestās rokās, ja jūs to vēlēsitīs un, galvenais, ja viņš to vēlēšies!

— Kādēļ tad mēs nebraucam? Drīz taču būs desmit — izsaucās Sīmanis.

— Mums vēl laika izdzert kafiju, — teica Blekburna kundze un, paņēmusi Jāzepu zem rokas, izgāja virtuvē.

Kafija bija melna un karsta. Gaiss spiedīgs. Takometrs bija piecas minūtes par vēlu. Tiesa sākās un beidzās astoņos. Prokurors atteicās no apsūdzības. Inspektors Grīns atzina savas kļūdas un tūlīt pēc tam lūdzta sevi sūtīt pensijā. Zvērinātie bija nikni. Tiesnesis neapmierināts. Artūrs Grods ar tēvu, Jāzepu un Blekburna kundzi satikās uz vecā Bēlija kāpnēm. Artūrs noliecās pāri vecās kundzes rokai, āda bija saververlējusies, acij netika to skatīt, bet tad, kad lūpas pieskārs rokai, viņš sajuta dīvainu izjūtu. Artūram likās, ka viņš pieskaņas dzīvei, dzīvei, kuŗa bija gudri dzīvota un kur pat nepatīkamais vecums nespēja ar savu ārējo iespaidu atņemt kādu nepazīstamu skaistumu. Kas bija šis skaistums? Kas bija pati Blekburna kundze? Viņš bija gājis vecajai sievai garām dien dienā — nekad nedomājot, neievērojot — viņa bija bijusi veca, slima un garlaicīga sieva, bet vai viņa patiesībā tāda bija bijusi? Kad nelaime bija uzkritusi viņa tēvam, kaut kādā veidā Artūrs nejutās iejaukts pats savā apsūdzībā, tiesā... tad viņa ne tikai bija pārvarējusi slimību, bet arī savu nepatiku pret dzīvi ārpus tās mājas sienām un bija sākusi dzīvot, cīnīties, cīnīties pret to, ko viņa uzskatīja par netaisnību un ne tikai netaisnību, bet dziļo patiesību — cilvēka tiesībām, brīvību...

— Tagad viss būs labi... — viņa teica pieskardamās Artūra galvai, bet Artūrs sajuta — viņa tā nedomāja, viņai bija jāsaka vārdi, kuŗi bija nepatiesi, bet nepatiesi vārdi dažkārt bija labāki nekā klusēšana, ne vienmēr, bet dažkārt.

— Es patiesībā nekad neticēju, ka jūs esat vainīgs, bet pierādījumi bija pret jums... — Inspektors Grīns pasniedza Artūram roku.

— Jūs neticējāt, to es nevarēju spriest no jūsu liecības! — Sērs Ābrams vēl vienmēr bija noskaities. — Jūs visā mierā būtu noskatījies, kā Grods tiktu pakārts, kaut arī iekšēji jūs būtu zinājis — viņš ir nevainīgs!

— Nē, es to nebūtu darījis! Visu laiku, kamēr notika tiesa, es meklēju pēc īstenā vainīgā un jau vakar vakarā es atklāju, kuŗš tas bija... — Grīns smaidīja, viņš jutās vainīgs, bet reizē viņš jutās kā uzvarētājs — varbūt uzvarētājs Hudsona vietā.

— Kādēļ tad jūs neatļāvāt lietām risināties pašām no sevis, kādēļ jūs neatļāvāt man Hudsonu saplēst skrandās visu cilvēku priekšā? Kādēļ jūs neatļāvāt Artūram Grodam tikt attaisnotam? Man liekas, jūs saprotat, ka ar šo nekas nav nobeidzies, man liekas, jūs varat iedomāties, ka mēs sūdzēsīm — sūdzēsīm par zaudējumiem, nepamatotu ieslodzīšanu, apvainošanu! Es jums varu apsolt — es Skotlanjardam iemetīšu sejā visas Anglijas likumu grāmatas! Visa apsūdzība bija safabricēta, līdz pēdējam vārdam — jums vajadzēja vainīgo un jūs viņu atradāt, neprasot, vai viņš bija darījis ko ļaunu vai nē! — Sērs Ābrams nervozi spēlējās ar izdegušu cigaretes galu. Artūrs raudzījās uz viņa pirkstu kustībām. Vai visa šī lieta nebija kā izdedzis cigaretes gals?

Vai tā nebija jāmet prom? Kādēļ sērs Ābrams gribēja visu sākt no gala? Kādēļ?

— Vai jūs domājat, ir vērts? — jautāja Sīmanis. Viņš vēlējās tikt mājās, runāt ar Artūru, teikt viņam visu, visu, ko viņš bija izjutis šajā neilgajā laikā. Varbūt viņi varētu spēlēt sešdesmitseši? Runāt? Dzert kafiju? Varbūt siena, kuŗa bija lēnām kļuvusi biezāka, izzudīs, varbūt... Vai viņš spētu vēlreiz iet cauri visām nepatīksmēm? Reportieriem? Svešiem cilvēkiem, kuŗi uzstādīja jautājumus — tik intīmus, tik noslēptus, ka viņš pats uz tiem bija aizmirsis atbildi un daudzkārt tiem bija bijis jāatbild viņa vietā vai atbildes jāliek viņa mutē. Un kad viņš bija lasījis vārdus, kuŗus viņš it kā būtu teicis — tie izlikās tik mulķīgi, tik liekulīgi.

— Vērts? Vai tas būtu vērts? — Sērs Ābrams piesarka. Viņš vārījās pāri aiz sašutuma. — Pašreiz jūsu dēls ir palaists brīvībā tādēļ, ka kāds, kuŗš, izbēdzis likumam, atzinies — viņš ir vainīgs, mums ir jāpierāda — jāpierāda bez mazākām šaubām — Artūrs Grods ir nevainīgs! Ja jūs to nedarāt, ja jūs to nevēlaties darīt — jūs esat pilnīgs idiots!

— Paldies! — Artūrs pagriezās pret sēru Ābramu, — bet man liekas, tēvam ir taisnība, mums visiem pietiek. Es negribu sākt visu no gala, es nevēlos atkal un atkal atkārtot vienu un to pašu, es nevēlos — nevēlos tikt attaisnots, jo kādēļ gan man jātiek attaisnotam, ja es nekad neesmu juties apsūdzēts. Tas ir — nekad es nejutos apsūdzēts, tagad es jūtos un ne jau likums ir tas, kas mani apsūdz, bet gan dzīves absurditāte. Rodžers Hudsons, Džekelīna Meri — tie ir apsūdzētāji. Es iejaucos viņu dzīvē un pēkšņi notika eksplozija —

es nevēlējos, ka tā notiktu, bet laikam pietika tikai ar gaisu, ko es izelpoju, lai tas, saskaroties ar šo cilvēku elpām, kļūtu par indīgu tvaiku...

— Jaunais cilvēks, — sērs Ābrams bija pagriezies uz iešanu, jūs varat darīt kā jums patīk, bet es nevēlos no jums saņemt pamācības dzīves filozofijā. Es zinu vienu lietu — cilvēks, kurš ir ticis apsūdzēts, nevar būt nevainīgs, ja viņš netiek attaisnots pilnīgi un galīgi sabiedrības acīs! Tas, ko jūs jūtat un domājat, ir nesvarīgi — es varbūt domāju tieši tāpat kā jūs, bet... Ja jūs atsakāties rīkoties kā es jums iesaku — jūs pats par to cietīsiet un nevien jūs — bet daudzi citi, vai jūs nesaprotat, ka jūsu gadījums var atkārtoties ar kādu citu? Ka inspektors Grīns var atkal mēģināt kādu samalt savā tehniski nevainojamā taisnības mašīnā?

— Es to nevēlējos darīt... — Inspektors bija atkāpies pāris soļus. Patiesībā viņš piekrita sēram Ābramam, bet vakar vakarā viņš bija izšķīries tīri personīgu motīvu dēļ — viņam bija patīcis Rodžers Hudsons, viņš dzejnieku bija sapratis un arī sapratis nepieciešamību atļaut izšķirties. Vai viņš bija varējis pierādīt, ka Hudsons izdarījis slepkavību? Nē! Ne vairāk kā viņš bija varējis pierādīt, ka Artūrs Grods to bija izdarījis. Viņš tikai bija uzzinājis — Rodžers Hudsons bija bijis tas, kas maksājis par Džekelīnas dzīvokli, viņš arī bija ieradies savā birojā pāris minūtes par vēlu un viņš bija nodevis tīrīšanā savu sporta uzvalku, kurū viņš bija uzvilcis tajā rītā. Nekas liels, bet visi šie faktori būtu varējuši iespaidot tiesas gaitu un viņš nešaubījās par to, ka, pēc Artūra Groda attaisnošanas, Rodžers Hudsons būtu ticis apcietināts. Kādēļ viņš bija nogalinājis Džekelīnu, kādēļ viņš to bija uzturējis — ja tajā pat

laikā viņš atļāva viņai piegulēt citiem vīriešiem, viņa paša dzīvoklī un neteica ne vārda? Bet tad, pēkšņi, bez brīdinājuma, bez eksplozijas... Viņš bija aizgājis un nogalinājis — mierīgi un ar apdomu — kādēļ? Varbūt viņš bija vēlējis dzīves nejdzību redzēt līdz galam? Varbūt viņš bija vēlējis pierādīt, ka mīlestībai ir divas sejas — viena tīri fiziska, otra tīri garīga? Varbūt viņš bija pavadījis savus brīvos vakarus Džekelīnas mājā un rakstījis savas dzejas, varbūt viņa bija tā, kas atkal un atkal uzpeldēja viņa pantos kā mūķene, grēciniece, svētā un netikle — varbūt viņš bija iedomājies, ka tas tā tiešām bija... Un tad Artūrs Grods — ar savu jaunību, ar savu iekāri un mīlestību bija gatavojies Rodžeram Hudsonam atņemt kaut ko, kas piederēja viņam vienam. Nebija svarīgi, vai tas Artūram būtu izdevies — svarīgi bija tas, ka Džekelīna bija parādījusi pirmos dīgļus īstenai mīlestībai... Ne jau pret Artūru Grodu kā personu, bet gan tikai faktu, ka nevarēja dalīt to, ko Hudsons bija mēģinājis dalīt — cilvēku.

— Jūs to nevēlējāties darīt! — Gandrīz mēdījās sērs Ābrams. — Neviens nevēlas iznīcināt otru cilvēku, bet katrs to dara, jo tas pieklājas — pasaule ir sadalīta divās cilvēku šķirās, tā tā vismaz iedomājas — apsūdzētajos un apsūdzētos, pēdējiem ir jātiek sodītiem, tādēļ radīta tik smalka mašīnērija — spāņu inkvizīcija un raganu ķeršanas pret to bija nieki, katrs cilvēks ir šīs mašīnērijas loceklītis — vai viņš vēlas vai nē...

— Sēr Ābram, — gandrīz čukstot teica Artūrs, — jūs man teicāt, lai es nefilozofēju — jūs pats tagad to darāt, bet jūs īsteni neesat izskaidrojis, kādēļ jūs vēlaties, lai es turpinātu visu šo zupu?

— Tādēļ, lai es varētu panākt, lai es varētu jūs atsvabināt no vārda „apsūdzētais”...

— Vai jūs to varat?

— Jā!

— Jums ir nesvarīgi, ko par jums domā citi cilvēki?

— Jā, tāpat kā jums, tāpat kā inspektoram Grīnam, tikai drusku citādā veidā... Man liekas, jūs mani saprotat, bet nevēlaties. Jums arī ir nesvarīgi, vai es tieku attaisnots, kā jūs to vēlaties vai nē — kas jums ir svarīgi — panākt uzvaru, jo katrs cilvēks pacieš visu, bet ne to, ja viņam atņem uzvaru, kuŗa ir bijusi uzvara!

— Es nedomāju, ka mums daudz ko runāt, ja jūs maināt savus uzskatus, jūs zināt, kur mani sastapt! — Sērs Ābrams nerādīja, bet viņš bija aizkarts, ja Artūrs šos vārdus būtu teicis divatā — viņš tos būtu pieņēmis, bet šeit klausījās citi cilvēki...

— Es nedomāju, ka mainīšu savus uzskatus!

Sērs Ābrams neklausījās uz Artūra atbildi. Viņš pagriezās un iekāpa savā automašīnā. Vientuļš vīrs, kuŗš šovakar sēdēs pie kamīna uguns, smēķēs, dzers portu un domās — kādēļ gan viņš bija atteicies no tik daudz, lai tikai spētu izjust uzvaras prieku. Šodien viņam viņa uzvara bija atņemta... Vai viņš atkal domās par savu bērniību?...

Blekburna kundze satvēra Artūru zem rokas. Sīmanis ar Jāzepu aizsmēķēja jaunas cigaretes. Inspektors Grīns ar Rodžera Hudsona dzejoļu krājumu kabatā devās uz mājām. Viņam nebija iznācis laika to lasīt un, domādams par pašu dzejnieku, viņš bija aizmirsis to, ko šis dzejnieks bija rakstījis.

— Atvainojiet, bet man kaut kur jāiet — es būšu

drīz mājās... — Artūrs atraisījās no Blekburna kundzes. Pameta tēvam ar roku un ātriem, bēgošiem soļiem devās projām.

— Kur viņš iet? — pārsteigts jautāja Sīmanis Blekburna kundzei.

— Es nezinu, un mums tas arī nedrīkst būt svarīgi. Artūram ir jāapzinās — viņš ir brīvs! — Sparīgi viņa saņēma abus vīriešus zem rokas un sāka soļot uz takometru pieturas vietu.

Artūrs steidzās. Pie pirmā tālrūpa kioska viņš apstājās. Viņam bija jāzvana Katrīnai. Ko viņš varēja teikt? Vai viņa vēlēsies izskaidrojumus, vai viss būs tieši tā, kā kad viņš viņu atstāja pie dzelzceļa pieturas. Lēnām Artūrs iemeta četrus pensus tālrūpa automatā, nocēla klausuli, bet tad kaut kas atturēja uzgriezt numuru. Ko viņš varēja, ko viņš gribēja teikt? Kā izteikt vārdos to, ko viņš jūta? Kā to pateikt Katrīnai? Ja Džekelīna būtu dzīva... Pirmo reizi viņš īsteni aptvēra, viņa bija mirusi, tikai tagad, kad mezglis bija atrisināti, tikai tagad... Artūrs raudzījās uz tālrūni — viņš varēja uzgriezt numuru, atbildētu balss — balss, kuŗu viņš pazītu, balss, kuŗa viņam likās tuva, bet... Viņš atkal atcerējās Džekelīnu. Ko viņš īsteni bija izjutis tajā naktī — vienīgajā naktī? Viņš bija sajutis savu miesu un ne tikai savu... Tas nebija noticis maigi, viņš savu esamību nebija sajutis kā plūstošu, vienmērīgu gaisu, bet gan asi un gandrīz sāpīgi. Saskaroties ar otra cilvēka miesu, viņš bija izjutis savu — svešādi, kā no tāluma — savas rokas, krūtis, vēderu... Viņam bija licies — viņa ķermenis dzīvoja pats savu dzīvi, bez viņa, un šī otra dzīve, šis ķermenis sauca — es esmu! Savu esamību vai, pareizāk, sava ķermeņa esamību

viņš bija nojautis pieskaroties Katrīnai, bet to īsteni apzinājies tikai Džekelīnas tuvumā, tikai tad, kad viņa ķermeņa esamībai atbildēja otra cilvēka ķermenis. Viņš apzinājās savu esamību, to bija apzinājusies Džekelīna, bet Katrīna? Vai viņš spēs jebkad izjust, vai viņa jebkad spēs saprast — ka sakaru skaistums neslēpjas iekārē vai fizioloģisku dziņu apmierināšanā, ka tiem nav nekādu sakaru ar instinktiem — bet gan ar savas esamības materiālizāciju! Nē, viņš nespēja runāt ar Katrīnu — viņš bija apsūdzēts, viņš zināja — viņš palīks apsūdzēts tādēļ, ka šajā pelēkajā pilsētā viņš bija viens. Ne tēvs, ne Jāzeps, ne Blekburna kundze, ne sērs Ābrams — nevarēja radīt viņam sajūtu — manai esamībai ir jēga! Arī ne Katrīna!

Artūrs Grods izgāja uz ielas. Lēnām viņš sojoja uz priekšu. Sāka līt, nefīrs pelēks lietus. Pretim nāca cilvēki, pirmo reizi viņš ieraudzīja šīs būtes — kas tie bija? Augi? Minerāļi? Milzīgas amēbas, kuņas vairojās neapzinoties, kā tās vairojas? Pelēki nami, tajos dzīvoja cilvēki. Tie dzīvoja, pildīja savus pienākumus — bet vai tie bija viņu īstenie pienākumi? Viņš bija gribējis braukt atpakaļ. Kādēļ? Vai bija kāda atšķirība, cilvēki visur bija vienādi, ielas visur bija tādas kā šeit — bezpersoniskas, pelēkas un funkcionālas... Kāda muļķīga iedoma — māte, vai viņa nebūtu tikpat sveša kā jebkurš cits cilvēks šajā ļaužu straumē?

Hudsons! Kādēļ tieši viņam bija jāizzūd? Kādēļ viņam? Artūrs nesajuta ne mazāko nepatiku pret viņu — viņš bija nogalinājis Džekelīnu, mēģinājis vainu novērst uz viņu, bet — vai viņam nebija tiesību to darīt? Kurš varēja pateikt — kur sākās noziegums? Vai inspektors Grīns to zināja? Sērs Ābrams? Vienu, ko Ar-

tūrs vēlējās, sēdēt Hudsona dzīvoklī pie plašā loga un klausīties viņa balss vienmērīgā plūdumā...

Gandrīz stundu Artūrs Grods staigāja ielās. Viņa galvā skanēja balss — arvien skaļāk, arvien dzirdamāk, viņš vēlējās izbēgt no šīs balss, balss, kuŗa bija gulējuši nepamodināta, kuŗa bija baidījusies pacelt savu galvu — nejdzība... Viņš bija ticis apsūdzēts, bez jēgas, bez pamata. Un vēl tālāk — viņš bija dzimis — kādēļ? Viņš bija uzaudzis — kādēļ? Viņš bija mācījies ekonomiju, lai kļūtu par kaut kādu mazu uzdevumu pildītāju nejdzīgajā mašīnā, kuŗa mēģināja noklusināt balsi — kas sauca — nejdzība! Kā viņš spēja radīt kaut kādu saskari ar šīm sejām, kuŗas plūda viņam garām? Namiem? Mašīnām? Tikai tad, kad viņš bija ticis atbrīvots no visām saitēm, likumiem, konvencijām, tikai tad, kad viņš nebija darījis nekā tāda, ko no viņa sagaidīja, kad viņš bija piegulējis staigulei — tikai tad, asi un sāpīgi, viņš bija izjutis savas esamības īsteno būtību. Viņš bija redzējis pats sevi, bet tajā pat brīdī izjutis nejdzību un šīs nejdzības skaistumu. Patiesība un meli — esība un nebūtība, Saplūšana ar visu un atrašanās aiz sienas. Viss tas bija sakopots viņā un bija sāpīgi to apzināties, bet šī apziņa radīja brīvību, dīvainu neatkarību. Viņam bija vienalga, ko par viņu domāja — viņam tāpat kā Hudsonam bija tiesības izšķirties.

Zivju tirgus. Smaka, asa un riebīga iekodās nāsīs. Uz ielas mētājās galvas. Stīvām, nekustīgām acīm. Tās raudzījās pretīm Artūram kā cilvēki. Vai viņam nevajadzēja braukt atpakaļ pie tēva? Viņš ar Jāzepu noteikti spēlēja sešdesmitseši un dzēra viskiju, varbūt arī Blekburna kundze bija ar viņiem. Visi viņi bija apmie-

rināti. Viss bija noticis kā vajadzēja notikt — viņi bija ticējuši, cerējuši, zinājuši — Artūrs Grods nebija slepkava...

Ak Dievs, cik viss tas bija muļķīgi!

Beigtas zivis uz ielas. Smaka, un kādā klusā priekšpilsētas mājā trīs cilvēki sēdēja un gaidīja. Kaut kur, tūkstoš jūdžu attālumā, bija kāda sieva, kuŗa saucās Artūra Groda māte...

Apsūdzētais...!

Nejēdzība!

Vai viņš bija apsūdzēts apjēgt dzīves nejēdzību? Apvert cilvēka esamības nejēdzību?

Artūrs samaksāja seši pensī. Kāpa augšup tornī. Neviens lāga nezināja, kādēļ šis piemineklis vai tornis bija ticis ierīkots. Tam nebija nedz kādas nozīmes, nedz arī tas bija skaists — tas tīri vienkārši bija neglīts un nejēdzīgs. Kāpnes bija šauras un neērtas, ja kāds nāca pretim, bija jāpiespiežas pie mitras akmeņu sienas, un tomēr pat tad nespēja izbēgt no pieskaršanās, elpas pūtiena sejā...

Torņa smailē bija platforma. Apvilkta stiepuļu režģi. Par to bija ticis domāts — vienīgā jēga torņa esamībai bija atņemta, jo likums aizliedza cilvēkiem izbeigt savu dzīvi tad, kad tie vēlējās un ja kādam tas izdevās, tad tas tika pasludināts par traku...

Beigto zivju galvas nevarēja saskatīt. Cilvēki izskatījās kā odi, mašīnas plūda straumē kā milzīgas čūskas no vienas ielas otrā un to troksnis kā sīkopa pacēlās pat līdz torņa galam. Viens Artūrs Grods stāvēja un raudzījās uz pilsētu caur stiepuļu režģi. Nekad viņš nespēs nojaukt šo režģi, viņš tikai varēja to pārlēkt, bet ja lēca, bija jākrīt... Rokas pieskārs mitrajam

metallam, dīvaina, vēl nepazīta varas apziņa iekāpa galvā — viņš bija brīvs! Cik labi bija jājūtas Hudsonam! Viņš sajuta savu augumu. Viņš lidoja — brīvi, atbrīvojies no torņa, kurš bija celts bez jēgas...

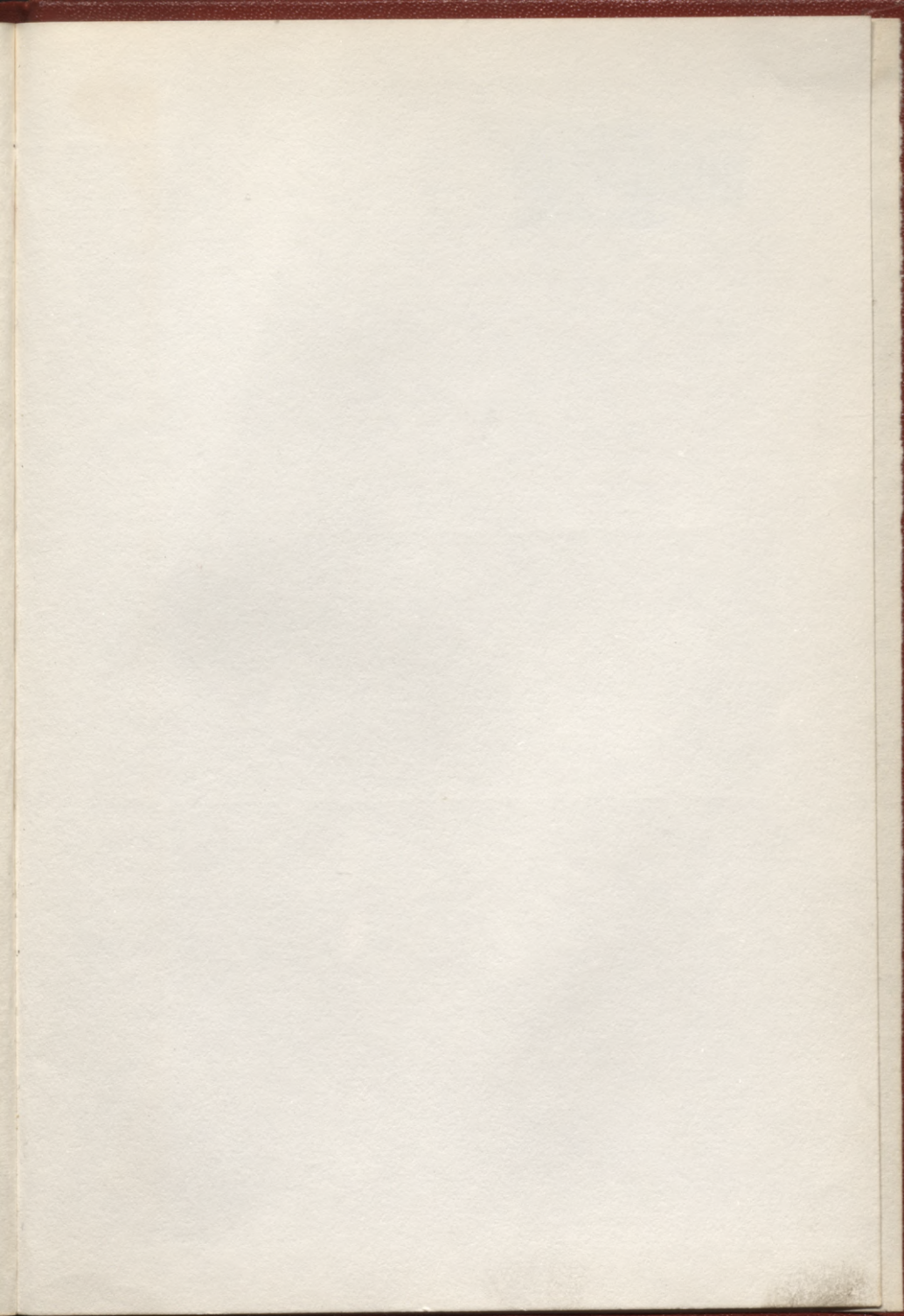
Artūrs Grods gulēja blakus zivju galvām.

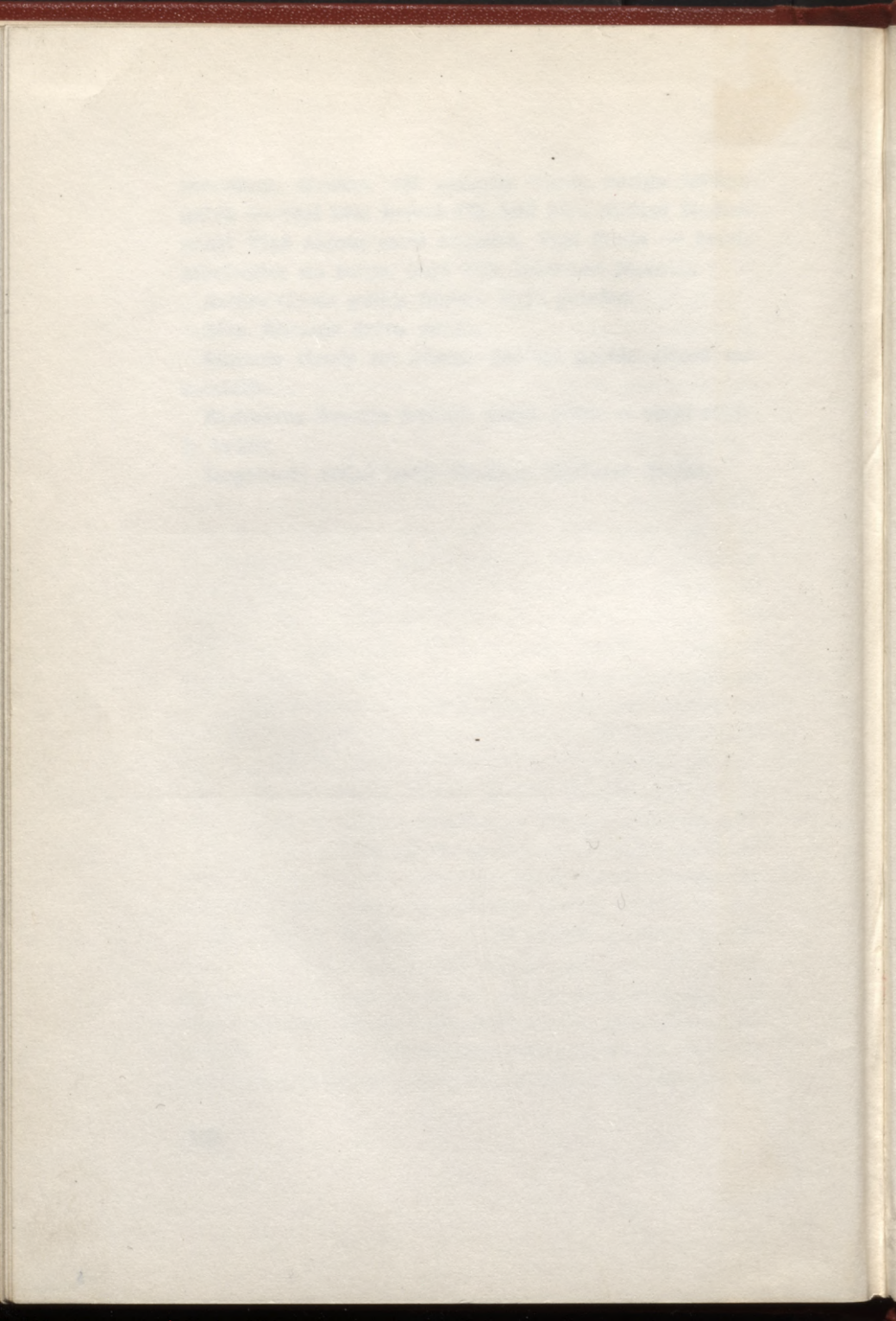
Sērs Ābrams dzēra portu.

Sīmanis Grods un Jāzeps Baltiņš pacēla glāzes un smaidīja.

Blekburna kundze ieņēma miega zāles — viņai sāpēja krūtis.

Inspektors Grīns lasīja Rodžera Hudsona dzejas.

175

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0306119904

nu viņš ir izvēlējis Londonu ar tās tipiskām ainām — pilsoņu mājām un tumšām iekšpilsētas ieliņām, kur mīlestību un glāstus pērk par naudu. Bet visam šim eksotiskajam virplim ir tikai sekundāra nozīme romāna darbībā — pirmā vietā ir trimdnieka tēva un viņa dēla garīgās attiecības. Autora meistarība parādās apstākļi, ka viņš nekā netiesā, bet vienādi krāsaini, vietām reālistiski skaudri tēlo kā labo, tā ļauno.

Romāns uzrakstīts ļoti saistoši un intrigējošais saturs ir ietērpts lieliskā formā.

Grāmatas cena:

ASV un Kanadā — \$ 3.—.

Anglijā — 20/—.

Austrālijā — 24/—.

TILTA AFGĀDS

Aleksandra Krūkas vāks

APSŪ-
DZĒTS

